

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: **ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ**
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΕΥΘΥΝΟ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ
 - Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ : ΑΛΜΠΡΕΧΤΊΝΤΥΡΕΡ
 - Ε. ΦΩΤΙΑΔΗ : ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΟΥΦΙΝΟΥ
 - Μ. MAUSCLAIR : Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΔΑΓΩΓΟΣ
(Μεταφραση Κ. Μπαστιά)
 - Β. ΚΟΡΘΙΑΝΟΥ : ΤΟ ΝΥΧΤΕΡΙ (Ποίημα)
 - ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ
 - Κ. ΦΑΛΤΑΊΤΣ : ΠΟΙΟΙ ΑΓΝΟΥΝ ΤΟΝ ΑΙΤΩΛΟ-ΚΟΣΜΑ
- ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ**
Λόγοι και άνίλογοι.— Λόγια και Πράγματα.— Γύρω από τὰ βιβλία (Β. Ρώτας). — Ήφημερίδες και Περιοδικά.— Τὸ πολιτικό δεκαπενθήμερο.— Βιβλιογραφικό δελτίο.

ΧΡΟΝΟΣ Β΄— ΤΟΜΟΣ Β΄

11

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29
(Πλατεία Βάθης)

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡ. 6

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

ΜΕΓΑ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ
ΛΕΞΙΚΟΝ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ

ΑΓΓ. Δ. ΑΓΑΛΙΩΤΗΣ & Σ^{ΙΑ}
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΝΘΟΚΟΜΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: *Σταδίου 19 και Έδουάρδου Δω*

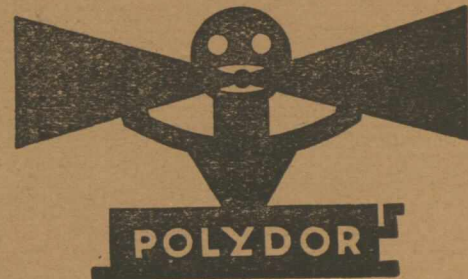
ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΤΕΡΑ ΑΓΡΟΚΗΠΙΑ
ΚΑΙ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

150.000 τετραγωνικά μέτρα καλλιέργειας εν Πατησίοις.

Ζητήσατε τὸν Γενικὸν εἰκονογραφημένον
Κατάλογόν μας ΔΩΡΕΑΝ

ΠΟΛΥΔΟΡ

ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ

ΔΙΣΚΟΙ

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι

ΑΔΕΛΦΟΙ Κ. ΒΛΑΣΤΟΥ

ΟΔΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΑΡΙΘ. 7

(Ἐναντι Ἀγγλικῆς Πρεσβείας).

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

ΤΟΜΟΣ Β' - ΑΡΙΘ. 11

14 ΜΑΪΟΥ 1928

A. ΝΤΥΡΕΡ

Γερώνυμος Holzschuher (Βερολίνο)

Ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΕΥΘΥΝΟ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Γιὰ ὅτι κακὸ ὑπάρχει γύρω μας ἔχουμε ὅλοι κάποια εὐθύνη. Στὸ κακὸ συντελοῦμε εἴτε μὲ πράξη εἴτε μὲ παράλειψη καὶ ὅταν πρόκειται νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Τύπο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐφημερίδα πρὶν ἀναζητήσουμε ἄλλοῦ τοὺς κακοὺς συντελεστῆς θὰ πρέπει νὰ κοιταχτοῦμε μεταξύ μας, ἐμεῖς οἱ δημοσιογράφοι, ὅλοι ἐμεῖς ποὺ δουλεύουμε σ' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα. Ἀπευθυνόμεστε στοὺς συντάχτες καὶ στοὺς διευθυντῆς ἐκείνους ποὺ ἔχουνε δημοσιογραφικὴ συνείδηση καὶ τοὺς ρωτοῦμε ἂν εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἠθικὴ κατάσταση τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου. Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἡ ἀπάντηση πρέπει νὰναι καθαρὴ καὶ ξάστερη, ἓνα ναι ἢ ἓνα ὄχι. Ἄς ἀφήσουμε τὰ μισημένα λόγια κι' ἄς ὁμολογήσουμε ἀντρίκια πὼς ὁ τύπος μας δὲν βρίσκεται σὲ ζηλευτὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο. Ἄν ἡ διαπίστωση αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ καὶ γεννᾷ πόνο στὸν κηδένα μας τοῦτο θὰ εἶναι σίγουρα ἓνα θετικὸ βῆμα πρὸς μιὰ ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα, πρὸς ἓνα καλλίτερο αὐριό.

Ποιὰ ὅμως ἡ ἀφορμὴ ν' ἀνοίξει κατὰ τὴν ὥρα τούτη τέτοια συζήτηση; Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι δύσκολη γιὰ ὅσους ἀγαποῦν τὸ ἔργο τοῦ δημοσιογράφου, γιὰ κείνους ποὺ εἶναι ἀληθινοὶ δημοσιογράφοι καὶ ποθοῦν τὸν ἠθικὸ ὑψωμὸ τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡ ἑλληνικὴ ἐφημερίδα περνᾷ μιὰ κρίσιμη στροφὴ τῆς ἱστορίας της. Πάυει νὰ εἶναι ὅ,τι ἦταν χτές καὶ πάυει νὰ ἐκπροσωπεῖ τίς ὁποιοδήποτε καλὲς ἢ κακὲς, σοφὲς ἢ ἀνόητες ἰδέες καὶ ἀρχὲς καὶ γίνεται ὄργανο καθαρὰ πληροφοριακὸ, ὅσο μπορεῖ πρὸς ἀχρωμάτιστο, ὅσο εἶναι δυνατὸν πρὸς οὐδέτερο καὶ κατὰ συνέπεια ποῖο κατάλληλο γιὰ ν' ἀπευθύνεται σὲ εὐρύτερο κύκλο ἀναγνωστῶν. Τοῦτο βέβαια δὲν εἶναι ἡ ἄμεση μορφή τοῦ κακοῦ. Τοῦτο θὰ μᾶς φέρει κἄπου ἄλλοῦ καὶ ἡ κατάκτηση τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα αὐτοῦ τοῦ τύπου θὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια ἓναν παράγοντα ξένον πρὸς τὴν δημοσιογραφικὴ οἰκογένεια, ἓναν παράγοντα ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι τραπεζίτης χρηματιστῆς, κάτοχος τίτλων ἢ κεφαλαίων, θὰ εἶναι ὅτι ἄλλο θέλετε ἐκτός ἀπὸ δημοσιογράφος

Πολλοὶ θὰ ρωτήσουν:—Τί θὰ κάμει ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς περισσότερο ἀπὸ κείνο ποὺ κάνουν διευθυντῆς ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν δημοσιογραφικὴ οἰκογένεια καὶ ποὺ ἀντὶς νὰ σηκώσουν καὶ μὲ τὴν εἶδηση, καὶ μὲ τὴν ἔρευνα καὶ μὲ τὸ ἄρθρο τὸ ἀνγρωστικὸ κοινὸ, ἀντὶς νὰ γίνονται ὀδηγητῆς καὶ νὰ φανερώσουν μιὰ πίστη τραβιοῦνται ἀπὸ τὸ κοινὸ, ἀπὸ ἓνα κοινὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ὑπερῶο τοῦ κόσμου τῶν ἀναγνωστῶν, κολακεύουνε τὰ πάθη του, τίς προλήψεις του, τίς θηριωδίες του καὶ τὴν περιέργειά του, τοῦ μιᾶνε διαρκῶς γιὰ δικαιώματα καὶ δὲν θίγουνε — γιὰτί τέτοιοι ποὺ εἶναι δὲν μποροῦν—τὸ κεφάλαιο τοῦ χρέους; Τί περισσότερο θὰ κάμει αὐτὸς ἀπὸ κείνους ποὺ καὶ σήμερα συκοφαντοῦνε, ποὺ κνηνηοῦνε τὸ σκάνδαλο, ποὺ λερώνουνε ὑπολήψεις, ποὺ στραπατσάρουνε τοὺς πρὸς ἱεροὺς ἀγῶνες καὶ χαριτολογοῦνε μὲ τίς πρὸς τραγικὲς ἀνθρώπινες στιγμῆς.

Μὴ γελειόμαστε. Τὸ πρᾶμα θὰ χειροτερέψει, θὰ συστηματοποιηθεῖ τὸ κακὸ κι' ἔτσι ὅλοι ἐμεῖς τίμιοι δοθλευτάδες τῆς πέννας θὰ γίνουμε, ἄθελά μας, ὄργανα καταστροφῆς στὰ χέρια ἐπίσημων κακοποιῶν. Ἄντικρυς στὸ κακὸ τοῦτο πρέπει θαρρετὰ νὰ σταθοῦμε καὶ ν' ἀντιδράσουμε ὄχι μὲ λόγια, οὔτε μὲ οὐτοπικὲς θεωρίες, μὰ πάνω σ' ἓνα ἐπίπεδο θετικὸ, καὶ στὸ ἐπίπεδο τοῦτο θὰ σταθοῦμε ὅταν πάψουμε νὰ δημιουργοῦμε πίσω ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, ὅταν κοντὰ σ' αὐτὴν θυμώμαστε πὼς ἐλεύθερος πραγματικὰ εἶναι κείνος ποὺ ἔχει ἀπόλυτη συνείδηση εὐθύνης. Μ' ἄλλα λόγια δὲν ζητοῦμε νὰ σταματήσουμε τὴν ἐξέλιξη ποὺ μοιραία θ' ἀκολοθηθεῖ ἡ ἐφημερίδα, ζητοῦμε μονάχα νὰ πάψει ἡ σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ στὰ μυαλὰ πολλῶν ποὺ συγχέουνε τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὸ ἀνεύθυνο. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνεύθυνος. Θεωροῦμε ἀπαράτητὴ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου ἀλλὰ ὄχι καὶ τὴν ἀτιμωρησίαν τοῦ τύπου. Ὁ τύπος πρέπει νὰ ἔχει εὐθύνες καὶ τίς πρὸς βαρεῖες μάλιστα γιὰ τὰ ἀδικήματα πρὸς διαπράττει, Ὑπάρχει

βέβαια σχετικὸ ἄρθρο στὸν ποινικὸ νόμο. Μὰ τὸ ἄρθρο τοῦτο εἶναι γιὰ νὰ τὸ διαβάζουνε μονάχα οἱ φοιτητῆς.

Εἴμαστε ὅλοι σύμφωνοι μὲ τὰ λόγια τοῦ Jan Juinais μέλους τῆς Γαλλικῆς Συντακτικῆς συνέλευσης ποὺ ἔξαστόμισε στὰ 1819. «Πρέπει — εἶπε— νὰναι ὅλοι ἐλεύθεροι νὰ ἐκφράζονε, διὰ τοῦ τύπου, τοὺς στοχασμοὺς τοὺς ὅπως ὁ καθ' ἓνας εἶναι ἐλεύθερος νὰ μιᾶ στοὺς διαβάτες ἢ νὰ πηγαινοέρχεται στοὺς δημόσιους δρόμους». Αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ καὶ σωστὸ μονάχα ποὺ ἡ ἐλευθερία νὰ μιᾶς στοὺς διαβάτες καὶ νὰ πηγαινοέρχεται στοὺς δρόμους δὲ σοῦ δίνει τὸ δικαίωμα, νὰ τοὺς φτύνεις, νὰ τοὺς κλωτσᾷς ἢ νὰ τοὺς βρίζεις.

Ἡ ἀλήθεια σήμερα εἶναι πὼς ὁ κ. εἰσαγγελέας θὰ σκεφθεῖ πολὺ, μὰ πάρα πολὺ γιὰ νὰ καθήσει μὲ βαρεῖαν κατηγορίαν μιὰ ἐφημερίδα στὸ σκαμνί. Ἡ ἐφημερίδα δὲν θὰ πάθει τίποτα ὁ κ. εἰσαγγελέας ὅμως θ' ἄξει ὀριστικὰ καταστρέψει τὸ στάδιο του. Ποῦ θὰ φτάσει λοιπὸν τὸ πρᾶμα; Ἄναγνωρίζουμε τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν σὲ μιὰ ἐφημερίδα νὰ μιᾶ γιὰ σκάνδαλα παρθεναγωγείων, γιὰ Μαρξιστικὰ γιὰ διδασκαλεῖα Θ)νίκης καὶ γιὰ χίλια ἄλλα, μὰ ἀπαιτοῦμε ὅταν ἡ δικαιοσύνη τοῦ τόπου ἀποδείξει πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν συκοφαντίες νὰ πληρώσει ἡ ἐφημερίδα πολὺ ἀκριβὰ τούτη τὴν δυσφήμιση. Ἐλευθερία ἀπεριόριστη ἂν θέλετε ἀλλὰ καὶ εὐθύνη τεράστια.

Ἄν σήμερα ὁ Ἀγγλικὸς τύπος στὸ κεφάλαιο τῆς ἠθικῆς βρῆσκειται ψηλότερα ἀπὸ τίς Γαλλικὲς καὶ ἄλλες ἐφημερίδες, τοῦτο ὀφείλεται στὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ἄγγλοι κατανόησαν πὼς ἐλευθερία χωρὶς εὐθύνη δὲν στέκεται. Ἐδῶ κι'

ἓναν αἰῶνα κι' ὁ Ἀγγλικὸς τύπος τὸ ἴδιο θέαμα παρουσίαζε. Ἀξέχαστος θὰ μείνει ὁ λόγος τοῦ Chatam ποὺ χαρακτηρίζε τὴν Ἐφημερίδα «προνομιούχο πόρνη». Σήμερα ὅμως τὰ πράγματα ἄλλαξαν γιὰτί δίχως νὰ ἀμφισβητήσει κανεὶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου θεώρησαν ὅλοι αὐτονόητὴ τὴ μεγάλη εὐθύνη του. Ἄν τὴν ἀλήθειαν τούτη δὲν τὴν εἶχαν καλὰ χωνέψει ἐκεῖ, δὲν θὰ ἔβγαине ποτὲ ἡ περιόφημη καταδικαστικὴ ἀπόφαση ἀγγλικοῦ δικαστηρίου ποὺ ὑποχρέωσε τοὺς «Τάιμς» νὰ πληρώσουν στὸν βουλευτὴ Πάρελ ἀποζημίωση 1250000 φράγκων γιὰτί δὲν μπορέσανε ν' ἀποδείξουν—ἐνῶ τὸ ἔγραψαν— πὼς ὁ βουλευτῆς αὐτὸς εἶχε λάβει πραγματικὰ μέρος στὴ δολοφονία τοῦ Λόρδου Cavendish.

Εἶναι χρέος μας λοιπὸν, χρέος ἀτομικὸ τοῦ καθενὸς μας, χρέος τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργανώσεων, δεῖγμα σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἐπάγγελμά μας ν' ἀπαιτήσουμε ἓναν ἠθικὸν καθαρό, νὰ δείξουμε πὼς δὲν θυμώμαστε μόνο τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπαγγέλματος μὰ καὶ τὰ χρέη τὰ βαρεῖα ποὺ ἀναλαβαίνει ὁ δημοσιογράφος ὅταν ἐπιχειρεῖ ὁποιοδήποτε ἔλεγχον. Καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς κατηγορήσει γιὰ τούτη τὴν αὐστηρὴν πειθαρχίαν ποὺ πρέπει νὰ φανερώσει ὁ κλάδος γιὰτί μονάχα μιὰ τέτοια ἀντίληψη θὰ μᾶς σώσει ἀπὸ ἀφάνταστους ἠθικοὺς ξεπεσμούς ἀπὸ τὴν ἀνυποληψίαν τῆς κοινῆς γνώμης ἀπέναντί μας καὶ θὰ κάνει τὸ ἔργο μας χρήσιμο κι' ἀγαθοποιό. Ἐδῶ τὴν ἰδέαν μονάχα εἰχνουμε. Τὸ θέμα εἶναι πλατὺ, τὰ στοιχεῖα ἄφθονα κι' ἡ ὥρα κατάλληλη. Οἱ ἀρμόδιες ὀργανώσεις ἄς ἀντικρύσουνε θαρρετὰ τὸ βασικὸ τοῦτο πρόβλημα.

ΑΛΜΠΡΕΧΤ ΝΤΥΡΕΡ

Τὸ 15^ο αἰῶνα ἡ Γερμανία ζοῦσε μιὰ ἐντελῶς ἐπαρχιακὴ ζωὴ, μακριὰ ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀγῶνες ποὺ ἀνοίγουν καινούργιους δρόμους στὸν κόσμο. Στὴν τέχνη ἔρχονται κάπου—κάπου, μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὰ μισὰ τοῦ αἰῶνα, μερικὲς πνοὲς ἀπὸ τὴ Φλάντρα κι' ἀπὸ τὴν Ἰταλία, μὰ μονάχα στὴν ἀρχὴ τοῦ 16ου αἰῶνος μετὰ τὸ κίνημα τῆς Μεταρρύθμισης φανερώναται κάποιο καινούργιο ψυχικὸ ἀνασάλωμα, κάποιο γενναϊότερο πνευματικὸ ζωντάνημα. Ἐπειτα καὶ τὸ ὄριμασμα καὶ τὸ ξάπλωμα τῶν ἀξιών ποὺ ὠδήγησε στὴν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση εἶχε καὶ στὴ Γερμανία τὴν ἐνέργειά του. Κι' ἐκεῖ εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ σβύνει ἡ μεσαιωνικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς, οἱ συνήθειες τῆς ἀλλαγῆς, τὸ ρεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ χάραξε σιγὰ—σιγὰ καινούργια κοίτη. Ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξη, ἡ κοινωνικὴ μεταβολή, ἡ μετατόπιση ἀξιών μετὰ τὸ ἀνέδασμα στὴν ἐπιφάνεια καινούργιας, τῆς ἀστικῆς τάξης, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀτομικοῦ δὲ μποροῦσε παρὰ ν'ἔχει ἀντίτυπο καὶ στίς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ νὰ σπᾶ τίς ὀποιοσδήποτε παλιὰς ἀξίες. Μέσα στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὅπου σπουδαῖα γεγονότα ἀγγιζαν τὰ τρίσβαθα τῆς γερμανικῆς ψυχῆς καὶ σ' ἓνα περιβάλλον ποὺ ζοῦσε μετὰ ὄλο τοῦ τὸ εἶναι τίς μεγάλες αὐτὲς στιγμὲς ὑψώθηκε κι' ἡ Τέχνη Ντύρερ συνειδητοποιώντας σὲ ἐκφραστικὲς μορφὲς τὰ προβλήματα αὐτά. Ἡ ἀνάγκη μιᾶς θρησκευτικῆς ἀλήθειας βαθύτερης καὶ ἀγνότερης βρήκε τὴν καλλιτεχνικὴ τῆς ἔκφραση στὸ Ντύρερ, ποὺ μετὰ μιὰ πρωτόγονη ἀφέλεια ἔπλασε τόσο φρέσκα κι' ἀμόλυντα τὰ θεῖα δράματα τῆς φαντασίας του. Μὰ κι' ἡ νοσταλγία μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἀναγέννησης, ποὺ τὸ μήνυμά της ἔφτανε ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τριγύριζε στὸν ἄερα τῆς Νυρεμβέργης μετὰ κέντρο τὸ φίλο

καὶ προστάτη τοῦ Ντύρερ, Περνχάιμερ, καὶ συνεπήρε καὶ τὸν καλλιτέχνη, κι' ὁ πόθος τῆς γιγαντώθηκε μέσα του τόσο ποὺ δυὸ φορές τὸν ἔφερε στὴν Ἰταλία, στὴν πηγὴ, ὅπου εἶχαν πιά κανονιστεῖ καὶ μπεῖ στ' αὐλάκι τους τὰ ζωποιαῖα νόματα τῆς Ἀναγέννησης. Ἔτσι τὰ σημαντικὰ αὐτὰ κινήματα βρήκαν ἀντίλαλο στὴν αἰσθαντικὴ ψυχὴ τοῦ Ντύρερ καὶ καθρεφτίζονται στὸ ἔργο του. Καὶ τὸ περίεργο εἶναι ὅτι ἡ συνειδητὴ αὐτὴ τάση τοῦ πρὸς τὸν κλασσικὸ νότο ἀποτελοῦσε τὴ μεγαλύτερη ἀντινομία πρὸς τὸ ἐνστικτο τῆς βόρειας γοθτικῆς φύσης τοῦ ποὺ δὲν παραμερίστηκε ποτὲ ὀλοκληρωτικὰ. Ἐμείνε πάντα ριζωμένος μέσα στὸ δάσος τῆς γερμανικῆς τοῦ ἰδιοσυγκρασίας.

Ἡ Γερμανικὴ τέχνη βγαλμένη ἀπὸ τὴν παλιὰ διακοσμητικὴ τῆς ταινίας καὶ τῆς γραμμῆς ποὺ πλέκονται σὲ ἀπειροὺς σχηματισμοὺς χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, σὲ ἀέννητη κίνηση καὶ μεταβολή, δὲν καθρεφτίζει κανένα πραγματικὸ ἢ ὀργανικὸ κόσμο, ἀλλὰ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη νὰ ἐκφράσει τὴν ἐνδόμυχη ἀνησυχία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ βορρᾶ, ἡ γερμανικὴ, λέω, τέχνη κράτησε πάντα αὐτὸ τὸ χαρακτήρα. Τὴν ἀρίστη καὶ ἀφηρημένη μὰ βαθειὰ ἐκφραστικὴ μορφή, ποὺ δὲν εἶναι καθωρισμένη, χωριστά, ἀλλὰ σὰ νὰ βρῖσκεται σὲ κίνηση ὄλο γίνεται, μακριὰ ἀπὸ τίς καθαρὰς πλαστικὲς φόρμες. Πίσω ἀπὸ τὴ μορφή ἡ τέχνη αὐτὴ θέλει νὰ βλέπει καὶ νὰ ψάχνει σκέψεις καὶ αἰσθήματα, προβλήματα καὶ ἀνησυχίες κι' ἔτσι τῆς δίνει κάτι τὸ παραγμένο καὶ σπασμένο. Ἡ μορφή ὡς πλαστικὴ ἀξία δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας, ἔχει μονάχα σημασία γιὰ τὸ περιεχόμενό της, γιὰ τὴν ἔκφραση, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἢ μεταφυσικὴ ἰδέα καὶ τὴν ἠθικὴ τῆς οὐσίας. Γι' αὐτὸ δὲν κοιτάζει καθόλου τὴν

Α. ΝΤΥΡΕΡ

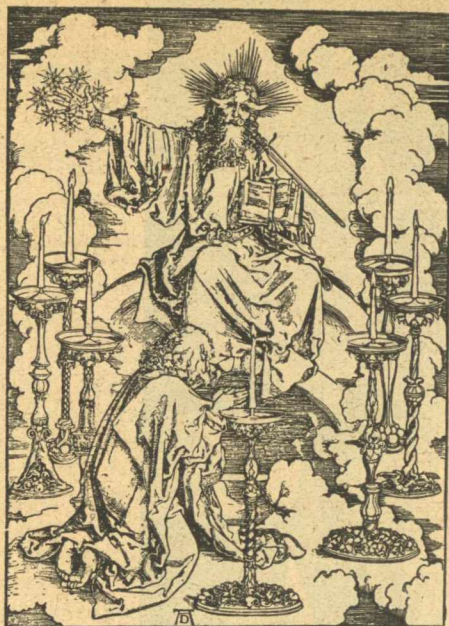
Αὐτοπροσωπογραφία (Μόναχο)

κανονικὴ καὶ ὁμορφὴ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισή της ὅσο τὴ δύναμη τῆς ἔκφρασής της. Ἡ γραμμὴ, ὄχι ἡ ἀπλή, τὸ σύμπλεγμα γραμμῶν ἔγινε τὸ καλλιτεχνικὸ μέσο στὸ σκοπὸ αὐτό, στὴν ἀρχὴ μετὰ τὴ λυρικὴ αἰσθηματικὴ διάθεση στοὺς διάφορους συνδυασμοὺς της καὶ τίς εὐλύγιστες καμπύλές της, ὕστερα μετὰ μιὰ τραχύτητα καὶ σκληρότητα στίς ἀπότομες καμπὲς καὶ τὰ σπασίματά της μάλιστα στίς πτυχές τῶν φορεμάτων καὶ στοὺς μορφαρισμοὺς τῶν προσώπων.

Ὅπως διόλου τὸ ἀντίθετο βλέπουμε στὴν τέχνη τῶν κλασσικῶν καὶ ρομαντικῶν λαῶν: ἐδῶ ἡ μορφή εἶναι τὸ πᾶν καὶ γι' αὐτὴν ἐργάζονται ὄλα τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης—ἐπλαστικά σώματα, καθαρὰς μορφῆς

ἐξιδανικευμένες, ἡσυχῆς κανονικὲς γραμμὲς, συμμετρικὲς καὶ ἀρχιτεκτονικὲς συνθέσεις, ὄλα ξελαγαρισμένα καὶ φωτεινά, ὀρισμένα καὶ χερσποιαστά. Ἡ Γερμανικὴ τέχνη παίρνει τὴ φύση καὶ τὴν κάνει ὄργανο νὰ ἐκφράσει ὑπερβατικὲς ἰδέες καὶ αἰσθήματα, ἢ ἄλλη δημιουργεῖ ἀπ' αὐτὴν καθαρὰ πλαστικὰ δράματα, εὐσύνοπτα καὶ μετρημένα.

Μὰ ἦρθε ἡ ἐποχὴ ποὺ καὶ στὴ Γερμανία, ἀνάλογα μετὰ τὸν ὄλο πολιτισμὸ, κι' ἡ τέχνη, ἀφοῦ αἰσθάνθηκε στὴν ἀρχὴ τὴν ἀνάγκη νὰ κοιτάζει καὶ τὴν πραγματικότητα, τώρα μπήκε ὀριστικώτερα στὸ δρόμο αὐτὸ τοῦ ρεαλισμοῦ, νὰ πεῖ κανεῖς, καὶ κινήθηκε ζωηρότερα στὰ μορφολογικὰ ζητήματα, ἔβλεπε νὰ ὀργανώσει τίς ἐντυπώσεις τῆς

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Οι έφτά λαμπάδες
της αποκαλύψης (ξυλογραφία)

και κυνήγησε όπωσδήποτε την άρμονία και την όμορφιά. Τό γενικό πνεύμα της εποχής έσπρωχνε τό άπλό και αυθόρμητο καλλιτεχνικό ένστικτο, πού κυριαρχούσε ως τώρα, σέ συνειδητή καλλιτεχνική βούληση.

Τήν πορεία της άλλαγής αυτής τή βλέπουμε σαρκωμένη στό Ντύρερ και μάλιστα τόσο φανερώτερα, όσο αυτός όντας γνήσια καλλιτεχνική φύση αίστάνθηκε βαθύτερα και ζωηρότερα τίς περιπέτειες, της καλλιτεχνικής αυτής εξέλιξης.

Δύο δυνατά ρεύματα λοιπόν παλεύουν νά κυριαρχήσουν μέσα στό έργο του. Μιά θερμή φαντασία πού ζωντανεύει τά δράματα της βαθείας θρησκευτικής του πίστης, μιá άχόρταγη έπιθυμία και χαρά για την άδιάκοπη μελέτη της φύσης πού θέλει νά αποδώσει τά μύρια και πολύμορφα φανερώματά της και στην παραμικρή τους άκμα λεπτομέρεια και νά εκφράσει τό είναι τους άφιαστο, άκαλλώπιστο κι' άγνό άπ' τή μιá μεριά—κι' αυτό άποτελεί τήν έσώτερη, ένστικτη καλλιτεχνική του ύπόσταση—, κι' άπ' τήν άλλη ή ανάγκη, πού δυνάμωσε μέσα του μέ τήν έπαφή της Ιταλικής τέχνης, νά κυριαρχήσει τήν πληθώρα εκείνη των μορφών πού είχε βαθείά του— είμαι γεμάτος μέσα

μου μορφές, γράφει μιá φορά—νά τίς ξεκαθαρίσει, νά τούς δώσει ώρισμένο σχήμα και ξελαγαρισμένο πνευματικό περιεχόμενο, νά τίς κάμει άρμονικά πλάσματα, ύψηλά και εύγενικά. Συνενώνει έτσι άν όχι τή χάρη, μιá πιό μεγάλο, τόν πόθο της Ιταλικής πρωτοαναγέννησης νά ανακαλύψει όσο μπορεί πλατύτερα τό γύρω κόσμο και μαζί τήν εύγενική φιλοδοξία της Ιταλικής άκμης, άν όχι τήν τέλεια έπιτυχία, νά όργανώσει και υποτάξει σέ κανονικές και άνώτερες μορφές τά πλούσια αυτά εδρήματα.

Στό έργο του μπορεί νά παρακολουθήσει κανείς τήν εξέλιξη της καλλιτεχνικής του βούλησης πού δέ μπόρεσε ν' αλλάξει: τή βάση της ιδιοφυίας του. Τελευταίος αντιπρόσωπος της γοθτικής γερμανικής τέχνης άν εξακολούθησε νά πλουτίζει και νά μεγαλώνει τή γοθτική του κληρονομιά, μά δέν έφτασε ίσα μέ τήν άκρη της γραμμής αυτής, όπως ό μεγάλος σύγχρονός του Γκρύνεβαλντ, παρά θέλησε νά καναλιζάρει τό ξεχείλο ποτάμι της άπλοϊκής και πληθωρικής φαντασίας του σέ κάπως κανονικότερη κι' όμορφοκαμωμένη κοίτη, ώστε νά τρέχει συχνά πιό ήρεμο και διάφανο, πειθαρχημένο πάντα όσο κι' άν ήταν όρμητικό.

*

Νά μέ δυό λόγια ή ζωή του: γεννήθηκε στη Νυρεμβέργη (1471) άπ' πατέρα χρυσικό και σ' άργαστήρι του, φαίνεται, πήρε τήν άγάπη στη φιλοδοουειά και στην άκρίβεια του σχεδίου. Μά τά πρώτα μαθήματα τούδωκε ό ζωγράφος Wolgemut και ύστερα βγήκε σέ μεγάλη περιόδεια στη νότια Γερμανία κι' ως στό Στρασβούργο και τό Κολμάρ, όπου δέν πρόφτασε στη ζωή τόν πρόδρομό του στό σχέδιο Schongauer. Τό 1494 γύρισε στην πατρίδα και παντρεύτηκε. Σέ λίγο άποφασίζει τό πρώτο του ταξίδι στην Ιταλία και μετά δέκα χρόνια τό δεύτερο, πού έμεινε ενάμιση χρόνο στη Βενετία. Άρκετό καιρό κατόπι χάρηκε τή ζωή και τή δημιουργία στη Νυρεμβέργη. Τό 1520 τράβηξε πάλι για τή Φλάντρα και μάς άφήκε για τό ταξίδι αυτό τό Ημερολόγιό του πού είναι πολύτιμο ντοκουμέντο του πολιτισμού της εποχής. Πέθανε στη Νυρεμβέργη τήν 6 τού Απρίλη 1528.

*

Όσο ήσυχη και χωρίς περιπέτειες πέρασε ή ζωή του, τόσο άφθονο είναι τό έργο του. Μιά πλούσια φαντασία χαρακτηρίζει όλη του τήν παραγωγή και είναι ανεξάντλητα τά εύρήματα της δημιουργίας του. Οι μορφές και τά σχήματα, οι κινήσεις και οι σκηνές άναβρίζουν άστείρευτα και πλημμυρούν τά σχέδιά του μάλιστα τίς ξυλογραφίες, όπου ξεσπασε άκράτητη και αυθόρμητη ή φαντασία του. Στα φύλλα της «Αποκαλύψης», σειρά άπ' ξυλογραφίες, ή άνατολική, ύπερφυσική, μυστικόπαθη φαντασία τού Ιωάννου βρήκε τήν πραγματοποίησή της στα πολλές φορές άγρια και δαιμονιακά δράματα τού Ντύρερ. Έδώ εκάμε θαύματα ή γραμμή του. Οι «τέσσερες καβαλλάρηδες της Αποκαλύψης» είναι άπ' τά χαρακτηριστικότερα φύλλα: τά τέσσερα μεγάλα κακά, πού θά καταστρέψουν τήν ανθρωπότητα, όρμούν, πετούν άπάνω στη γή: ό καταχτητής μέ τό τόξο πού θέλει κι' άλλους τόπους νά κυριέψει, ό σύντροφός του ό πόλεμος μέ τό σπαθί ύψωμένο, ό άκόλουθός του ή πείνα μέ τή ζυγαριά για νά ζυγίσει «μέ τό δράμι» τό δυσέυρετο κι' άκριβό σιτάρι και τέλος ό θάνατος, γέρος κοκκαλιάρης άπάνω στό ξερακιανό αλόγο του. Σά αίφουνας άκράτητος τρέχουν πάνω στη δυστυχημένη ανθρωπότητα πού σαρώνεται και πατιέται και ξεψυχάει και τρέχει νά σωθεί κάτω άπ' τά πόδια τους, ό βασιλιάς μέ τό στέμμα του, ή νοικοκυρά, ό έμπορος, ό χωρικός, ό παπάς... Όλα συνεπαρμένα σέ μιá δαιμονοσιμένη κίνηση πρós τά εμπρός μέσα σ' έναν άνεμοστρόβιλο γραμμών, σωματών, ψυχικής άγωνίας και άγριότητας.

Σ' άλλα φύλλα ζωντανεύουν άκατανόμαστα τέρατα και περνούν μυστικόπαθα δράματα, όπως οι «Έφτά Λαμπάδες»: ό θεός άπάνω στό στερέωμα καθιστός άπλώνει τό δεξί του χέρι κι' άνάθουν γύρω σ' αυτό έκστατικά τ' αστέρια, άπ' τό στόμα του βγαίνει ένα σπαθί, κάτω προσεύχεται γονατιστός ό Ιωάννης και τριγύρω πάνω σέ σύννεφα καινε ήσυχά οι έφτά λαμπάδες στα όμορφοσκαλιόμενα κηροπήγια τους, στέκουν άκίνητοι έφτά μουσικοί, άγρυπνοι φρουροί. Έδώ τήν όρμη τήν αντικαταστάσει ή έσωτερική έκφραση, πού είναι τόσο πιό δυνατή όσο πιό άπλή είναι ή σύνθεση.

Είναι αλήθεια ότι οι ξυλογραφίες τού Ντύρερ, πού πιάνουν τόσο μεγάλο τόπο στό

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Οι τέσσερες καβαλλάρηδες
της Αποκαλύψης (ξυλογραφία)

έργο του, ήταν μιá ανάγκη πού έδβαινε άπ' τίς γενικές συνθήκες της εποχής εκείνης στη Γερμανία. Πολύ δύσκολα μπορούσε νά ζήσει ένας ζωγράφος τότε στην Νυρεμβέργη. Μόλο πού ήταν τό σπουδαιότερο έμπορικό κέντρο, παραγγελίες παρουσιάζονταν ελάχιστες και δέν έφταναν νά έκανοποιήσουν έναν εύσυνειδητο ζωγράφο, όπως ό Ντύρερ, πού ήθελε νά δουλέψει στην έντέλεια κάθε του έργο και πρόσεχε τόσο πολύ τό τεχνικό μέρος διαλέγοντας τά στερεώτερα χρώματα και βερνικώνοντας πολλές φορές κάθε πίνακα μέ στοργή άφάνταστη. Γράφοντας μιá φορά στό Χέλλιρ πού τού είχε παραγγείλει ένα μεγάλο έργο (τό Στεφάνωμα της Παναγίας, πού κάηκε στό Μόναχο άργότερα) και άργούσε νά τού τό στείλει τού λέει: «Θά βάλω 4 ή 5 ή 6 στρώματα χρώμα κάτω άπ' τήν εικόνα, για νά είναι καθαρό και νά βαστάξει πολύ. Θά ζωγραφίσω μέ τό καλύτερο γαλάζιο και κανέναν άλλος άπ'ό μένα (δηλ. βοηθός) δέ θά τραθήξει μιá γραμμή άπάνω... Και 400 φιορίνια παραπάνω νά μου δώσουν, δέ θά ξανακάνω πιá ένα τέτιο πίνακα κτλ.». Οι ξυλογραφίες όμως μέ τή φτήνια τους ήταν εύκολότερα προσιτές σ' όλον τόν κόσμο, γιατί και πιό γρήγορα γίνονταν και

χωρίς πολλά έξοδα. Ἐπειτα καὶ τὰ θέματα τοὺς ἀνταποκρίνονταν στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ καιροῦ, εἶχαν λαϊκὸ χαρακτήρα. Οἱ τρομερὲς φοβέρες τῆς Ἀποκάλυψης ἐπικύαν τόπο σὲ μιὰ κοινωνία γεμάτη θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς ἀνησυχίες μὲ τὴν κατὰπτωση τοῦ κλήρου καὶ κυκλοφοροῦσαν στὸ λαὸ λογίων—λογίων προφητείες γιὰ τιμωρίες καὶ ἐξαγνισμοὺς ποὺ ὠρίμασαν σιγά—σιγά κι' ἀποκρυσταλλώθηκαν στὴ Μεταρρύθμιση. Ὅχι λιγώτερα βαθεῖα ἀισθάνονταν ὁ ἴδιος ὁ Ντύρερ τὴν κατάστασι αὐτὴ καὶ εἶναι φυσικὸ νάβρισκε διέξοδο στὴν καλλιτεχνικὴ ἐκείνη δημιουργία. Ὅπως πάλι βλέπουμε πόσο τὸν εἶχε συγκινήσει τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ποὺ πέντε φορὲς σχεδίασε τὰ Πάθη του (στὸ ξύλο, στὸ χαλκὸ καὶ μὲ πέννα) σὲ διαφορετικὲς κάθε φορὰ μορφῆς καὶ καινούργια σύνθεσι. Μὰ κι' ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσουμε καὶ τὸν ἐξωτερικὸ λόγο τῆς παραγωγῆς αὐτῆς. Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ συνηθισμένα θεάματα τότε καὶ ξετυλίγονταν σὲ θρησκευτικὲς παραστάσεις πολὺ ἀγαπητὲς στὸ λαὸ—σήμερα ἀκόμα βασιτάχτηκαν στὸ Oberrammerganger τῆς Βαυαρίας. Κι' ἐξηγοῦμε εὐκόλα τὴν ἰδέα τοῦ Ντύρερ νὰ καταπιασθεῖ μὲ τὰ θέματα αὐτὰ τόσες φορὲς καὶ νὰ δώσει μὲ τὴν ἐπιτυχία τους γιὰ πολὺν καιρὸ ἐριστικὴ μορφή σὲ δλόκληρους εἰκονογραφικοὺς κύκλους τοῦ θεοῦ δράματος. Κι' ἐδῶ ἴσα—ἴσα εἶναι ἀξιοθαύμαστη ἢ ἐφευρετικὴ του φαντασία, ἢ παραστατικὴ του δύναμις κι' ἢ ἐκφραστικὴ ζωντάνια, νομίζεις πὼς ἦταν κι' αὐτὸς μπροστὰ στὶς διαφορὲς σκηνῆς—μὲ τόσες λεπτομέρειες, μὲ τόση πιστικὴ καὶ μὲ τόσο βαθεῖα ψυχολογία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς εἶναι δημιουργημένες.

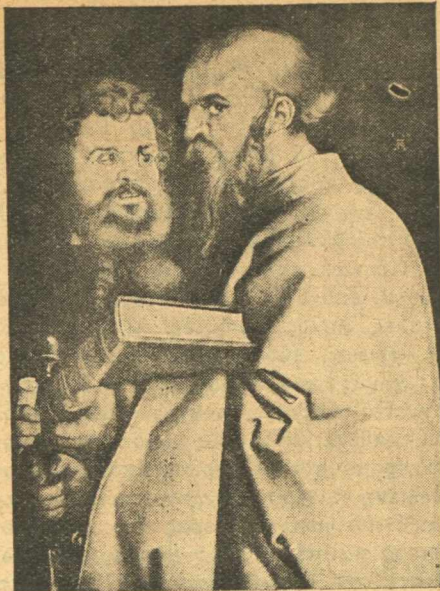
Μὰ ἢ παραγωγικὴ του αὐτὴ φαντασία εὗρισκε τροφή ἀνεξάντλητη καὶ στὴ ρεαλιστικὴ του παρατήρησι ποὺ ἄλλοῦ φτάνει σὲ ὠμὴ περιγραφή ὅπως στὶς ξυλογραφίες μὲ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, στὸ σχεδίασμα τῆς γριᾶς μητέρας του κτλ. κι' ἄλλου γυρίζει σ' ἐλαφρὸ χιομορ, ὅπως στοὺς χωριάτες ποὺ χορεύουν καὶ κουβεντιάζουσι στὴν ἀγορά, καὶ στὰ εἶθυμα μὲ χρωματιστὴ μελάνη σχεδιάσματα, στὸ Προσευχητάριο τοῦ αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανοῦ, ὅπου στὸ περιθώριο γύρω ἀπὸ τὰ σοδαρά, χοντρά, μαύρα λατινικὰ γράμματα παιζογελά ἢ ἐλαφρὰ πέννα σὲ χίλια παιχνιδίσματα μὲ μορφῆς,

ζῶα, φυτὰ, πουλιά, συμπλέγματα, ὄλο κέφι. Ἄλλοῦ πάλι βρίσκει χαριτωμένες ἠθογραφικὲς σκηνῆς, ὅπως στὴ Γέννησι τῆς ἁγ. Ἄννας ἀπὸ τὶς ξυλογραφίες τοῦ Βίου τῆς Παναγίας, ὅπου ὅλη ἢ σειρὰ εἶναι γεμάτη γλυκεῖες στιγμὲς ἀνθρώπινης ζωῆς μὲ ἤρεμο χαρακτήρα, ζωῆς εὐλογημένης ἀπὸ τὴν ἀστείρευτὴ χάρι τῆς θεῆς Μητέρας.

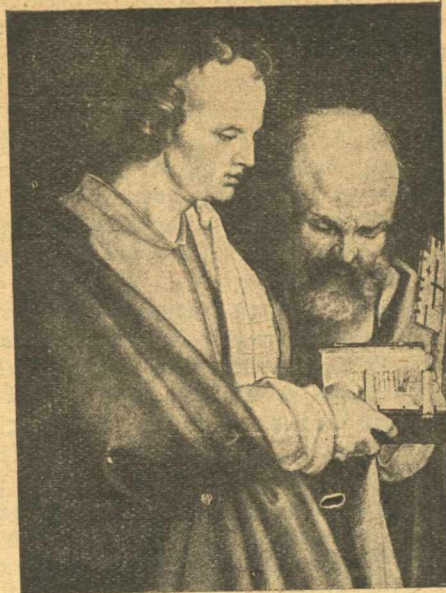
Καὶ ἢ παρατήρησι αὐτὴ εἶναι ἀκούραστη γιὰ ὅλη τὴ φύση. Μὲ πόση ἀγάπη σχεδιάζει ζῶα καὶ φυτὰ! Καὶ τὸ πιὸ ταπεινὸ χόρτο τοῦ ἀγροῦ εἶναι γι' αὐτὸν δλόκληρος κόσμος. Τὶ πλοῦτος ζωῆς τὸ κουνέλι τῆς Βιέννης! Καὶ σ' ὄλα δὲν κοιτάζει τόσο τὴν ἐξωτερικὴ ὁμορφιά, ὅσο τὴν ἀλήθεια, τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ, τὸ χαρχητηριστικὸ στοιχείο.

Καὶ τὸ τοπεῖο βρῆκε τὴ σίγουρη μορφή καὶ τὸ χαρχητῆρα εἶτε στὸ βάθος τῶν εἰκόνων μὲ τὶς πολιτεῖες καὶ τὰ κάστρα, μὲ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πυκνοῦ δάσους ὅπως στὶς ξυλογραφίες, στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο, στὸ κλασσικὸ Μεγάλο Κανόνι, εἶτε αὐτοῦσιο καὶ ξεχωριστὸ μὲ δικὴ του ὄντοτητα, ὅπως τὸ θαυμάσιο Σπίτι τῆς Λίμνης, ὁ Συρματόμυλος τῆς Νυρεμβέργης, τὰ ψηλὰ ἀλπικὰ τοπεῖα, οἱ μακρινὲς ἀπόψεις κτλ. Ἡ ποικιλία αὐτὴ δείχνει πόσο εἶχε βαθύνει στὴ μελέτη τοῦ τοπεῖου ποὺ μὲ τέτλια διαίσθησι φανέρωσε τὸν πολὺμορφο χαρακτήρα του.

Μὲ ὄχι λιγώτερη δξύτητα μελέτησε καὶ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου στὶς προσωπογραφίες. Σ' αὐτὲς μᾶς παρουσιάζει ἀνθρώπους ποὺ τὸ ψυχικὸ τους δράμα λάμπει στὰ μάτια τους, ἢ ἐσωτερικὴ τους ἐνέργεια ἐξωτερικεύεται: ἄμεσα καὶ συγκλονίζει τὸ θεατὴ μὲ τὴν ἀλήθεια τῆς. Δὲν εἶναι ἢ ῥεμες κατασταλαγμένες ψυχικὲς καταστάσεις ποὺ ἀποκρυσταλλώθηκαν σὲ ὠρισμένες φιγοῦρες καὶ μᾶς ἐπιβάλλονται μὲ τὴ μνημειακὴ τους μεγαλοπρέπεια—μπροστὰ μᾶς ἔχουμε ἀποτυπωμένη τὴν ψυχὴ προσώπων ποὺ ὄλο ξεχειλίζει ἀπὸ ζωὴ, ἀπὸ ἀγῶνα καὶ μάλιστα τὴ στιγμή ποὺ βρίσκεται στὴ δράσι τῆς. Ἄν οἱ πρῶτες—πρῶτες εἶναι ἀκόμα συκρατημένες καὶ δειλὲς ὅπως τοῦ Πατέρα του, τοῦ Ὁσβολτ Κρέλλ (τοῦ Μονάχου), τὴ ζωὴ ξεπηδᾷ ἀπὸ τὸν Imhof τῆς Μαδρίτης μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ του ἔκφρασι, τί ἐπιδητικὴ μαγεῖα βγαίνει ἀπὸ τὴν αὐτοπροσωπογραφία του τοῦ Μονάχου, ὅσο κι' ἂν εἶναι κάπως σχηματικὴ καὶ μὲ γεωμετρικὸς ὑπολογισμὸς καμωμένη, καὶ τί πάθος

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Μάρκος
(Μονάχο)

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης
(Μονάχο)

ἀστράφτει στὸν Ἰερώνυμο Holzschuher τοῦ Βερολίνου συγκεντρωμένο στὸ μικρὸ μάτι ποὺ σὲ καρφώνει. Κι' ἐνῶ εἶναι ὄλα ὡς τὴν παρχμικρὴ λεπτομέρεια ζωγραφισμένα, λὲς κι' ἢ κάθε τρίχα τῶν μαλλίων καὶ τῆς γούνας ἔχει τὴ δικὴ τῆς ξεχωριστὴ ζωὴ ποὺ τὴ διακρίνει καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἢ συνολικὴ ἐντύπωσι εἶναι ἢ κυρίαρχη.

Μιὰ ἐπιδητικὴ δύναμις καὶ βαθεῖα ἀνθρώπινη ζωὴ ἀναδύεται ἀπὸ τοὺς τέσσερες Ἀποστόλους τοῦ Μονάχου. Σ' αὐτοὺς κορυφώνεται ἢ ἐκφραστικὴ του ἰκανότητα ποὺ σὲ μνημειακὲς μορφῆς φανερώνει τόσο ἐντονα συγκεντρωμένη τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ στὶς ζωηρότερες ἀντιθέσεις τῆς. Γοητευτικὴ εἶναι ἢ εὐγενικὰ καὶ νεανικὴ μορφή τοῦ Ἰωάννου ποὺ γεμάτος θρησκευτικὴ κατάνυξι καὶ μελετηρὸ βύθισμα αὐθεῖ μέσα στὴν Ἱερὰ Βίβλο ζητώντας τὶς αἰώνιες ἀλήθειες. Συντονισμένο στὴ ψυχικὴ αὐτὴ ἐνέργεια εἶναι τὸ γέροντικὸ πρόσωπο τοῦ Πέτρου στὸ βάθος. Ἀντικρὺ στὸν ἄλλο πίνακα φυσὰ διαφορετικὸς ἀέρας. Μπροστὰ ὁ Παῦλος κρατᾷ κλειστὸ σὰ θησαυρὸ τὸ Εὐαγγέλιο, μὰ στὸ δεξιὸ σφίγγει τὸ σπαθί, ἐνῶ στὸ μάτι σπιθίζει τὸ ψυχικὸ ἠφαίστειο, ὁ θυμὸς, τὸ θάρρος, ἢ ἀκλόνητη ἀπόφρασι, ἢ σίγουρη

καὶ ἤρεμη πεποίθησι στὴ νίκη. Κοντὰ του ὁ Μάρκος, ὄλος πάθος καὶ φωτιά, ἔτοιμος νὰ ὀρμήσει, συμπληρώνει τὸ μοτίβο. Δυὸ τύποι στέκουν ἐδῶ ἀντιμέτωποι: οἱ ἀνθρώποι τῆς θεωρίας καὶ οἱ ἀνθρώποι τῆς πράξεως, οἱ βαθιοὶ μελετητὲς τῆς ἀλήθειας καὶ οἱ ἄφοβοι ἀγωνιστὲς καὶ ὑπερασπιστὲς τῆς.

Κι' ὅπως στὰ θέματα εἶχε δύο ἀντινομικὲς πηγῆς, τὴ φαντασία ποὺ γεννοβολᾷ ἀδιάκοπα καὶ ζωντανῆ καὶ τὴν ἐπίμονη καὶ ρεαλιστικὴ παρατήρησι τῆς πραγματικότητας, ἔτσι καὶ τὰ παραστατικὰ του μέσα τὰ μοιράζονται, ὅπως εἴπαμε δυὸ διαφορετικοὶ χαρακτήρες: ἢ ἀθόρμητη, πληθωρικὴ, ὄλο δροσιὰ ἀπεικόνισι τῶν πραγμάτων κι' ἢ ὑπολογισμένη σύμφωνι μὲ θεωρητικὸς κανὼνας ἀπόδοσι τῆς φύσης, μὲ νοῦ καὶ μὲ γνώσι μετρημένη ὁμορφιά, ὀργανωμένη, ἀπλή καὶ καθαρὴ σύνθεσι. Κι' ἔχει παρατηρηθεῖ πόσο καθαρὰ φανερώνεται ὁ πρῶτος τρόπος: στὰ σχέδια καὶ στὶς ξυλογραφίες, ὅπου ἐλεύθερο τὸ χέρι: ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο τῆς φαντασίας, ἐνῶ τὸ δεύτερο τὴ βλέπουμε στὶς χαλκογραφίες καὶ τὶς ζωγραφίες του, ὅπου δίπλα στὴ σιγανή, ὑπομονετικὴ ἐργασία δοῦλεψε τὸ θεωρητικὸ μυαλὸ καὶ ἢ μὲ ὠρισμένη κατεύθυνσι καλλιτεχνικὴ βού-

ληση. Κι' ἐνῶ στήν ἀρχή ἐπικρατοῦσε ἡ πρώτη τάση, ὕστερα, μάλιστα κατόπι ἀπὸ τὸ πρῶτο ταξίδι στήν Ἰταλία, κι' οἱ δυὸ πᾶνε σχεδὸν παράλληλα, γιατί ἐκεῖ τοῦ ἀνοίχτηκε ἡ καινούργια καλλιτεχνική μορφή τῆς Ἀναγέννησης, ἐκεῖ τοῦ ἔγινε συνειδητὴ αὐτὴ ἡ μορφή καὶ μεγάλωσε ὁ πόνθος του νὰ τὴν καταχτήσει. Ἔτσι τὰ πρῶτα του ἔργα εἶναι γεμάτα, παραφορτωμένα, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, πράγματα, θορύβους, μορφές. Ὁ Μιχαηλάγγελος εἶπε μιὰ φορὰ μιλώντας γιὰ τὴ γερμανικὴ ζωγραφικὴ «πὼς κι' ὁ Ἀλμπέρτος Ντύρερ ἀκόμα ἂν ἠθελε νὰ τὸν γελᾶσει, ἕνας ἄνθρωπος μὲ λεπτὸ αἶσθημα κι' ἐπιδέξιος στὴ δουλειά του, θάδλεπε ἀμέσως ἀπὸ τὸ ἔργο του πὼς οὔτε στήν Ἰταλία φηιάστηκε οὔτε ἀπὸ Ἰταλό. Οἱ Γερμανοὶ ζωγράφοι σὲ μιὰ εἰκόνα μέσα θέλουν νὰ παραστήσουν στήν ἐντέλεια ἕνα σωρὸ πράγματα, πὸς κι' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ μόνον θὰ ἦταν ἀρκετὰ σπουδαῖο, ἔτσι κανένα δὲ φαίνεται ὅπως πρέπει.»

Κι' αὐτὸς γενικὰ προτέχει πολὺ στὴ λεπτομέρεια καὶ σὲ διάφορα πάρεργα στοιχεῖα πὸς πλουτίζουν βέβαια τὴν εἰκόνα του, μὰ συχνὰ χωρὶς νάχουν ἐξομαλυστεῖ οἱ προεξοχές καὶ χωρὶς νάχουν ἀφομοιωθεῖ ὅλα σὲ μιὰ ἀνώτερη ὁμοιογένεια καὶ ἐνότητα. Καὶ σὰ νάνοιθε δ' ἴδιος τὴν ἔλλειψη αὐτὴ θέλησε νὰ μπεῖ στὸ καθυπὸ νόημα τῆς κλασσικῆς ἰταλικῆς τέχνης προσπαθώντας νὰ βρεῖ τὴν ὀργανικὴ τῆς ὁμορφιᾶς πὸς σ' ἐκεῖνὴν εἶναι ἀπ' ἄχτημα ὕστερα ἀπὸ φυσικὴ ἐξέλιξη κάποια; ἐμφυτῆς προδιάθεσης καὶ σ' αὐτὸν πὸς πολὺ ἀποτέλεσμα θεωρητικῆς μελέτης. Ἡ αὐτοπροσωπογραφία του τοῦ Μονάχου εἶναι δείγμα τῆς γεωμετρικῆς αὐτῆς κατασκευῆς κι' ἔχει γι' αὐτὸ κάτι ἄκαμπο καὶ ποζᾶτο, μὸλο πὸς ἀπὸ τὸ μάτι βγαίνει κάποια ξεχωριστὴ γοητεία. Κι' ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο σῶμα θέλησε νὰ τὸ ὑποτάξει σὲ ἀριθμούς κι' ἔχουμε διάφορα σχεδιάσματά του χωρισμένα σὲ ὀρισμένα μέρη μὲ γραμμὲς καὶ παράδειγμα τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιτηδευμένης αὐτῆς ἐργασίας τὴ ζωγραφία Ἀδάμ καὶ Ἐῶα τοῦ 1504 πὸς δὲν ἔχει καμιά ἐσωτερικὴ ζωὴ. Πόσο ὁμως προχώρησε ἀργότερα στὴν ἀντίληψη τῆς κλασσικῆς μορφῆς μᾶς τὸ λένε τὰ ἴδια σῶματα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Ἐῶας στὸ διπλὸ πίνακα τῆς Μαδρίτης (1507) πὸς ἔγιναν πᾶς τέλειες πλαστικὲς μορφές.

Καὶ τὴ γενικώτερη μορφή μιᾶς εἰκόνας

σὺμφωνα μὲ τὰ ἰταλικὰ πρότυπα προσεπάθησε νὰ διαπλάσει, ὅπως στήν Παναγία τῶν Ρόδων τῆς Πράγας καὶ στήν Ἁγία Τριάδα τῆς Βιέννης πὸς θυμίζει, ἀλλὰ δὲ φτάνει τὴν πνευματικὴ ἔξαρση καὶ τὴν ὀργανικὴ ταξινόμηση τῆς Disputa τοῦ Ραφαήλ. Μὰ τὸ δημιουργικὸ ἀποτέλεσμα καὶ κορύφωμα τῆς τάσης αὐτῆς εἶναι οἱ τέσσερες Ἀπόστολοι τῆς Παλιᾶς Πανακοθήκης τοῦ Μονάχου πὸς ἀναφέραμε παραπάνω. Ἐκεῖ στὸ πὸς λιτὸ καὶ ἀπλὸ σχῆμα χύθηκε τὸ πὸς βαρὺ καὶ σπουδαῖο πνευματικὸ περιεχόμενο. Μεγάλες, ἀπλὲς γραμμὲς, λιτὸ καὶ μοναδικὸ χρῶμα, εὐρύχωρες, καθαρὲς ἐπιφάνειες χωρὶς κανένα στολίδι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐλάχιστους βαρεῖες πτυχῆς γεμίζουν ὁλόκληρο καθένα ἀπὸ τοὺς δυὸ στενόμετρος πίνακες μὲ μιὰ εἰλικρίνεια καὶ σαφήνεια ἀπλωμένη παντοῦ ὅσο φανερός καὶ καθαρὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς ἀέρας πὸς κυκλοφορεῖ ἀνάμεσα καὶ μέσα στὶς μορφές. Οἱ πρῶτες μάλιστα τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Παύλου (πὸς ἡ ὑπερβολικὴ του ἐκφραστικὴ ἐξωτερικεύση σὰ νὰ βλάπτει λιγάκι τὴν καλλιτεχνικὴ τὸν ἰσορροπία) πιάνουν μονάχους τους ὅλον ἀπὸ πάνω ἴσα μὲ κάτω τὸ χῶρο, στέκουν ἐκεῖ μονοκόμματα ἀτόφιοι, ἠθικοὶ γίγαντες.

Στὰ καθαρὰ πάλι γραφικὰ μέσα τῶν ζωγραφῶν του φαίνεται μιὰ καμπύλη πὸς ἀνεβαίνει καὶ κατεβαίνει: ἄλλη φορὰ προβάλλουν τὰ πρόσφατα διδάγματα τῶν ταξιδιῶν του, κι' ἄλλη φορὰ νικᾷ τὸ βαθύτερο προσωπικὸ του εἶναι. Λεῖα, ὁμαλὴ καὶ ξερὴ εἶναι ἡ πινελιά του στὰ νεανικά του ἔργα μὲ κάποια ἀνάμνηση Βενετσιάνικη στὴ διάθεση τῶν μερῶν καὶ σὲ μερικὰ συμπληρώματα, ὅπως π. χ. τὰ δέντρα καὶ στήν προσωπογραφία τοῦ Κρέλλ, ἀνάμνηση πὸς γίνεται μεγαλύτερη ἀργότερα. Ὅπως διόλου βενετσιάνικη, μαλακότητα καὶ ἡδυσθάθεια δείχνει τὸ πορτραῖτο, τῆς γυναίκας του ἴσως, στὸ Βερολίνο, ὅπου ἕνας ἀλαφρότατος ἀχνοῦφαντος πέπλος ἀπλώνεται σ' ὅλο τὸ πρόσωπο καὶ μὲ ἀπαλώτατες μεταβάσεις πλάθει τὴν ἀναγλυφικὴν εἰκόνα του μὲ μιὰν ἀπλότητα καὶ λιτότητα μοναδικὴ γιὰ τὴν παρατήρηση τοῦ Ντύρερ πὸς τόσο πολὺ μικρολογεῖ καὶ ζεφαχνίζει τὰ καθέκαστα. Ἐδῶ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶχε πρόσφατα τὰ ἰταλικὰ παραδείγματα, ὅπως ἀργότερα πάλι θὰ δώσει κάτι ἀπὸ τὴ λάμψη καὶ τὴ δύναμη τῶν χρωμάτων τῆς Φλάντρας στὰ πορτραῖτα τοῦ ζωγράφου Βᾶν Ὀρλάυ καὶ τοῦ Ἰμχοφ,

ἐνῶ ὕστερα θὰ ξαναγυρίσει στήν τραχειὰ του τεχνοτροπία καὶ τὴ λεπτομερειακὴ γραμμὴ μὰ εἶχε καὶ χρωματικὴ ἀπόδοση στὸ Holzschuher τοῦ Βερολίνου.

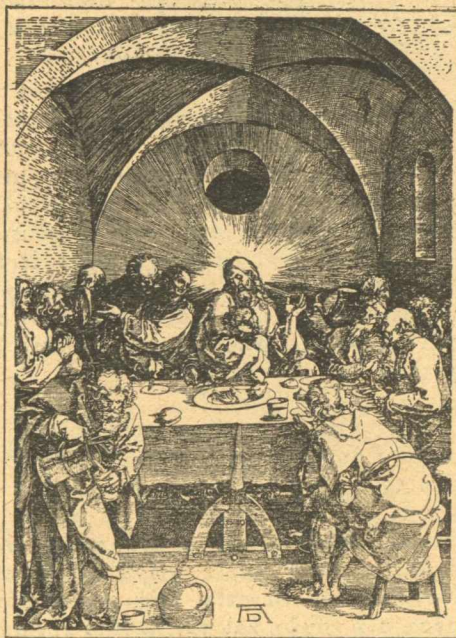
*

Ἡ ἀληθινὴ ὁμως τέχνη καὶ ἰδιοφυΐα τοῦ Ντύρερ εἶναι στὰ σχέδιά του στὸ ξύλο, στὸ χαλκὸ ἢ μὲ τὴν πέννα στὸ χαρτί. Γι' αὐτὸν τὸ καταλληλότερο μέσο νὰ παραστήσει τὸ μέσα καὶ γύρω του κόσμο ἦταν ἡ γραμμὴ. Κι' ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις, ὅπως εἶδαμε, κι' αὐτὲς οἱ ζωγραφιὲς του εἶναι πὸς πολὺ σχεδιασμένες καὶ οἱ μορφές του πὸς πολὺ γραμμικὰ ἢ γραφικὰ πλάσματα. Κι' ἂν στὶς ζωγραφίες καὶ τὰ σχεδιάσματα τῆς πέννας βλέπουμε ἄμεσα τὴν πρωταρχικὴ καλλιτεχνικὴ του σκέψη, τὰ ἀπλοῖκα τρεμοσαλέματα τῆς φαντασίας του, μὲ τὴ ζωγραφία κυνήγησε καὶ λεπτότερα θέματα καὶ πὸς πολὺ τεχνικὰ προβλήματα. Μὲ τὰ γραμμικὰ μέσα, μὲ τὴν ἀπλὴ ἀντίθεση τοῦ ἄσπρου καὶ τοῦ μαύρου παράστησε στὴ «Μελαγχολία» μιὰ ἀπὸ τὶς πὸς βαθειὰς ψυχικὲς καταστάσεις, στὸν «Ἁγ. Γερῶνμον» γέμισε μὲ ζωντανὸ φῶς καὶ τρεμάμενον

ἀέρα ἕναν ἴσχυρο ἐσωτερικὸ χῶρο καὶ σύνθεσε μὲν εἰκόνα μεστὴ φυσικὴ ὕγεια καὶ ἠθικὸ θάρρος στὸν «Ἰππότη μὲ τὸ θάνατο καὶ τὸ διάβολο».

Ἀξίζει νὰ προσέξουμε καλύτερα τὶς ζωγραφίες αὐτὲς πὸς εἶναι τ' ἀριστουργήματα τῆς τεχνικῆς του δύναμης.

Στὴν τελευταία ἀκέραιο τὸ φύλλο τὸ πιάνει. Τὸ ὑπέροχο ἄλογο μὲ τὸν καθάλαρη. Ἐννοιαστος τραβάει μπρὸς γιὰ τὸ καστέλλι του πὸς φαίνεται μακριὰ πίσω στήν κορυφὴ τοῦ λόφου ὁ περήφανος ἰππότης καὶ κάτω τὸν ἀκολουθεῖ ὁ πιστὸς σκύλος τρέχοντας. Ἐκεῖ, στὸ στενὸ μονοπάτι, κάτω ἀπὸ τὸν ἀπότομο βράχο τὸν ἀντισκόβει ὁ θάνατος πάνω στὸ γέρικο ἄλογο του καὶ τοῦ δείχνει ὕψωνοντας τὴν κλεψύδρα. Ἀπὸ πίσω παραμονεύει ἡ ἀπαίσια τερατώδης μορφή τοῦ Διαδόλου. Μὰ ἐκεῖνος ἀτάραχος μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη οὔτε σαλεύει ἀπὸ τὸ δρόμο του προχωρώντας γεμάτος καρδιά, ἄντρας ὅλο ζωὴ καὶ αὐτοπεποίθηση. Λάμπει ἢ μεταλλικὴ του πανοπλία στὸ φῶς καὶ γυαλίζει ἢ τρίχα τοῦ εὐγενικοῦ ζώου πὸς μπορεῖς ἀκόμα καὶ τὸ σκοῦρο ψαρί του χρῶμα νὰ διακρίνεις, ὅπως καὶ τὸ ἄσπρο σὰ σάβανο ποκάμισο τοῦ Διαδόλου.

A. ΝΤΥΡΕΡ

Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος

A. ΝΤΥΡΕΡ Τὰ στίγματα τοῦ Ἁγ. Φαγκίσκου

Με τόσο λεπτή τεχνική δεξιότητα δουλεύει ή βελόνα του Νύρερ που και το σκοτεινό πέτσινο χρώμα της σέλλας ξεχωρίζει και τη διαφορά της τρίχας του αλόγου από του σκυλλίου ξεκαθαρίζει με το κατάλληλο μεταχείρισμα της γραμμής.

Κάποιο κρυμμένο μυστήριο ξεδραίνει από το φύλλο της Μελαγχολίας. Η βαθεία συλ-

λογή της γυναίκας που κάθεται βαρεία σαν να χαι πέσει κι' αλιουμπάει στο χέρι τ' βαρύ της κεφάλι, με κατεβασμένες τις μεγάλες φερούρες, με το μάτι χαμένο μακριά χωρίς να βλέπει πουθενά, ποτίζει όλα πράγματα γύρω που είναι σκορπισμένα εδώ κι' εκεί, αφημένα στη τύχη αδιάφορα κι' ανάκατα, αχρείαστα πιά και πεταμένα. Κι' άμέσως χτυπά πόσο ή σύνθεση είναι θεληματικά ακατάστατη και της λείπουν οι κατευθυντήριες εκείνες γραμμές που σφίγγουν και στερεώνουν τὰ διάφορα στοιχεία κι' αυτό ίσα-ίσα αποτελεί την ενότητά της, γιατί ή μορφική αυτή ακαταστασία με τις παράταιρες γραμμές, τους ανισορρόπητους όγκους, τὸ άταχτο σκορπισμένο φως συντονίζεται με τους άριτους λογισμούς της

γυναίκας, δρίζεται, διευθύνεται από την ψυχολογική κατάστασή της—αυτή είναι ή άνώτερη πνευματική ιδέα που συγκρατεί με τὰ άόρατα νήματά της την έξωτερική αυτή άσυναρτησία. Κι' από την τεχνική μεριά κοίτα πως ζωντάνεψε ή μεταλλική πλάνα με τὰ λεπτά σιλόφωτα, όπου είναι πνιγμένο το πρόσωπο της Μελαγχολίας και που κάνουν πιό βαρύ τὸν άέρα και πιό σφιγμένη την ψυχή, με τὸ μακρινό βάθος, με την τόσο άκρίβεια που είναι κομμένες οι σιλουέττες όλων τῶν πραγμάτων.

Τὴν πιό δυνατή αντίθεση σ' αυτό κάνει ο «Άγιος Ιερώνυμος στο κελλί του». Εκεί

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Η Μητέρα του ζωγράφου

στυγνή, βαρεία ατμόσφαιρα με βαθεία σκοτεινά και όλίγες αστραπές φωτός που μεγαλώνει το σκοτός, εδώ ήρεμος ήλιος που χύνεται χαρόμενος από τὰ παράθυρα, κεντάει τὸν τοίχο με τὰ στολίδια τῶν τζαμιῶν γελάει άνοιχτά στο τραπέζι, παίχινιδίζει κάτω στο πάτωμα και φωτίζει, λές, τὸ μυαλό του γέρου που σκυμμένος στο άναλόγιο

ξεδιαλύει με άφοσίωση τις έννοιες του Εὐαγγέλιου για να τις μεταφράσει. Μια ευδιάθετη γαλήνη γεμίζει τὸ άνοιχτόκαρδο αυτό έσωτερικό μ' ένα ήμερο φως που τρέμει στὸν κρυστάλλινον άέρα και χαϊδεύει όλα τὰ πράγματα που συζούν ήσυχα μέσα στην ευχάριστη αυτή φωτεινή θαλπωρή, τὸ λιοντάρι, τὸ σκύλλο, τὰ μαλακά μαξιλάρια, τὸ κρανίο, τὸν άγιο, τὴν κλεψύδρα, τὸ φαρδύ μεγάλο καπέλλο, τὴ νεροκολοκύθα που κρέμεται στο ταβάνι και τόσο άλλα πραγματικά με τάξη άραδιασμένα στα ράφια και στὸν τοίχο.

Κι' όλα αυτά πάλι με τὴ γραμμὴ που άλαφρή, άραιή, πυκνή, βαρεία, μεγάλη, μικρή, χαράζει άνυπέροβλητες στο ζωντανό τους σωστό σχήμα μορφές, πλά-

θει μεστά με όγκο και μέγεθος σώματα, σκλαδώνει τὸ φως που δονίζεται στὸν άέρα και ζωγραφίζει άπόψεις και χρώματα ζωηρότερα από τὸ πινέλλο.

Τέτοια ποικιλία κι' έσωτερικό πλοῦτο είχε ή ψυχή του ανθρώπου αυτού που από την έξωτερική ζωή του δε μάντευες ποτέ τὸ βάθος του. Κι' έζησε πάντα έτσι ήσυχα, ταπεινά, καθώς ήταν άγαθή φύση χωρίς έχθρούς, χωρίς κανία, χωρίς ματαιοδοξίες. Μονάχα στη Βενετία, έπου άνακατέυτηκε μέσα στη λάμψη και τὸν πλοῦτο της μάγισσας νύφης του Άδρία κι' άπόλαψε κι' αυτός

Α. ΝΤΥΡΕΡ

Ο Άγιος Ιερώνυμος στο κελλί του (Χαλκογραφία)

τη δόξα της τέχνης του και τὸ δικιο έπαινο τῶν συναδέλφων του, θαμπωμένος κάπως στο γοητευτικό αυτό περιβάλλον κράζει μια φορά άναστενάζοντας σ' ένα γράμμα του: «Άχ! πὸς θά κρυνών ύστερα από τὸν ήλιο! Έδώ είμαι ένας άρχοντας, στην πατρίδα είμαι ένα παράσιτο!» Μή ή άγάπη της Νυρεμβέργης τὸν τράβηξε πάλι κοντά της και ή προσωπικότητά του ύψωσε για

πρώτη φορά και τὸν καλλιτέχνη στην άξια του κοινωνική θέση. Εκεί σὲ διαλεχτό άνώτερο κύκλο ήταν κι' αυτός όχι τὸ μικρότερο νόμμερο και με τὸ έργο του τὸ δημιουργικό και με τὸ θεωρητικό. Με παραδειγματικό ζήλο κι' ακούραστη έπιμονή βάλθηκε να μελετήσει τὸν ανθρώπινο οργανισμό στην αρχιτεκτονική και μαθηματική του κατασκευή προσπαθώντας να καθωρίσει ώρισμένα

Α. ΝΤΙΡΕΡ

Ὁ ἱππότης, ὁ θάνατος
κ. ὁ Διάβολος (Χαλκογραφία)

μέτρα καὶ ἀναλογίες, νὰ δημιουργήσει κανόνα ὁμορφίας. Τὸ δείχνουν αὐτὸ ἐκτός ἀπὸ τὰ σχέδια οἱ θεωρητικὲς του μελέτες ποὺ μᾶς ἀφήκε καὶ ποὺ στὰ τελευταῖα του χρόνια καταγίνονταν μὲ ὄλα του τὰ δυνατὰ νὰ διατυπώσει τελειωτικὰ. Στὴν πολυμέρεια τῆς πνευματικῆς περιέργειας μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μὲ αὐτὸ τὸ Λεονάρδο. Οἱ ἀνησχίες αὐτὲς κί' οἱ ἀδιάκοπες ἐρευνες διατη-

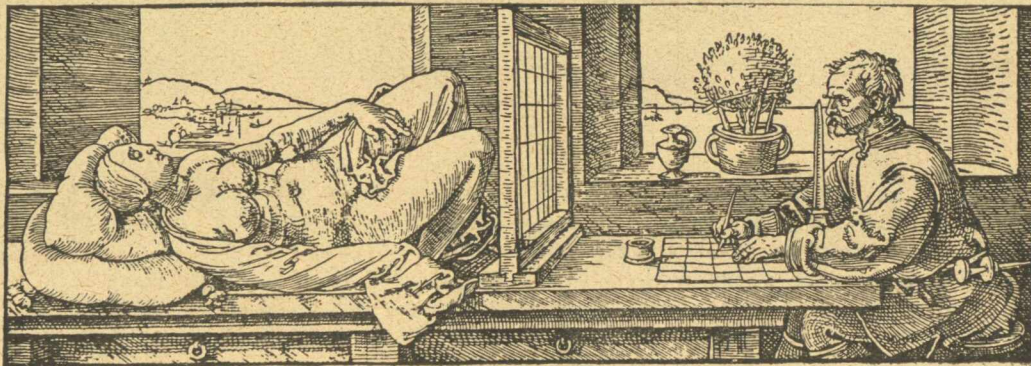
Α. ΝΤΙΡΕΡ

Ὁ ἁμαρτωλὸς

ροῦσαν τὸ ἔργο του πάντα φρέσκο, ὄλο κινούσαν τὴν τέχνη του καὶ ξανακαινούργιωναν τὴ δημιουργικὴ του δράση ποὺ ἀπλωνε σὲ πλάτος καὶ σὲ βάθος ἀγκαλιάζοντας ἀπειρα θέματα καὶ ὑψώνοντας τὴν πνευματικὴ συγκέντρωση σὲ μνημειακὲς μορφές.

Μυσιλήνη 15-4-28.

Α. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Α. ΝΤΙΡΕΡ Πὼς σχεδιάζει ἡ κοιμισμένη γυνίκα

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔῆ

ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΟΥΦΙΝΟΥ

Ἀπὸ τὰ τριανταπέντε (καὶ τὰ δώδεκα, ποὺ οἱ ἐκδότες δὲν τὰ νομίζουσι γνήσια) ἐπιγράμματα τοῦ Ρουφίνου δίνω παρακάτω τέσσερα μεταφρασμένα στὴ νεοελληνικὴ. Ὁ Ρουφίνος, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς ποιητὲς τῆς Ἀνθολογίας, δὲν ξαίρουσι ποτε ἔζησε. Ὅσα γραφτήκανε, πὼς τάχα εἶχε ζήσει στὸν καιρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δὲ μοιάζουσι νὰ εἶναι σωστά. Καὶ θὰ πιστεύαμε τὸν M. Croiset, ποὺ γράφει «Rufin, auteur d' épigrammes érotiques est d' époque inconnue (Histoire de la littérature Grecque, v. 5 (1901), pp. 1007), ἀνεώτερες ἐρευνες δὲ μᾶς δείχναν, πὼς ἔπρεπε κάλλιο νὰ τονεῖ βάλουμε στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰώνα. Καὶ τὴ γνώμη αὐτὴ δὲν τὴ διαφεντεύει μονάχα ἡ ἱστορικὴ κριτικὴ ἀπάνω στὰ ποιήματά του, μὰ κί' ἡ μορφή καὶ τὸ ὕφος τῆς ποιήσεώς του. Ἡ ποίηση του ἔχει τὴ σφραγίδα τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς. Ἡ πίστη στὴν ἰδέα τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας, στὶς ἀπόλυτες ἠθικὲς ἀξίες, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ θεωρητικὴ σκέψη — ἰδέες καὶ ἀντίληψες λυτρωτικὲς τοῦ συνόλου, ποὺ σύγκαιρα ὀρίζουσι τὴν ἁρμονία καὶ τὴν τάξη, βλαστάνοντας σὲ καιροὺς ψυχικῆς ἀνάτασης καὶ πνευματικοῦ φωτισμοῦ—εἶχανε πιά μαραθεῖ καὶ εἶχανε ἀφήσει τὸ δρόμο ἐλευτέρο σὲ ἰδέες, ποὺ ὀρίζουσι ἐποχὲς κουρασμένες. Ἡ φανατικὴ πίστη στὴ ζωὴ καὶ στὶς ἀξίες τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ, κάποια κούραση, μιὰ ἀνορεξία γιὰ τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ κόσμου κάπως ἰδεαλιστικὰ—νὰ τὰ ση-

μάδια τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς — καὶ κάθε ἄλλης ἐποχῆς μεταβατικῆς κί' ὅμοια κουρασμένης.—Μιὰ τέτοια ἐποχὴ παρακμῆς, ποὺ τῆς εἶχε λείψει ἡ ἀδρὴ γοαμμὴ καὶ τὸ ἀντρίκειο κοίταγμα τῆς ζωῆς, χαρακτηριστικὰ τοῦ καιροῦ τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονείας, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ μᾶς δώσει ποιητὲς τοῦ τύπου τοῦ Ρουφίνου, λατρευτὲς τῆς ζωῆς στὶς πιδὺ ὑλικὲς τῆς ἀξίες, τραγουδιστὰδες τῆς γυναίκας παθητικὸς καὶ τοῦ ἡδονικοῦ ἔρωτα. Κί' ἔχει πολὺ δίκιο ὁ καθηγητὴς κ. Μενάρδος, ποὺ γράφει στὴ συλλογὴ του ὁ «Στέφανος», πὼς πολλοὶ στίχοι τοῦ Ρουφίνου «εἶναι γυμνότεροι τῶν στίχων τοῦ Parny».

Ὅσο ξαίρω εἶμαι ὁ δεύτερος—πρῶτος ὁ καθηγητὴς κ. Μενάρδος στὸ «Στέφανο» μεταφράσε δυὸ ἐπιγράμματα—ποὺ καταπιάνουσι μὲ μετάφραση τοῦ Ρουφίνου. Ἡ μετάφρασή μου προσπάθησα νὰ μὴν ξεφύγει ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ κεκμένου, νὰ εἶναι πιστὴ, γιὰτὶ κάθε ἐλευτερία στὴν ἀπόδοση εἶναι ἀντίθετη στὴν αἰσθητικὴ καὶ δὲ μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση, ποὺ πρέπει νὰ μᾶς δώσει, χαλώνοντας τὸ νόημα ἀκόμα οἰχνοτάς τινε, σὲ δεκαπεντασύλλαβο στίχο, ποὺ ὀλότελα ταιριάζει στὴν περίσταση, ἀφοῦ εἶναι ὁ στίχος τῆς καρδιάς καὶ τῆς ἀγάπης, θαρῶ πὼς τῆς ἔδωκα ἠχητικὸ ρυθμὸ.

Κί' ἀκόμα κάτι : Σὲ κείνον ποὺ θὰ ἤθελε νὰ διαβάσει καὶ τ' ἄλλα ἐπιγράμματα τοῦ ποιητῆ, καθὼς καὶ νὰ δεῖ σχετικὰ μὲ τὸ μέτρο καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ (αὐτὴ εἶναι

γιομάτη εἰκασίης κι' ὑπόθεσες) θὰ σύσταινα τὴ γαλλικὴ ἔκδοσις : P. R. Cousin — T. Sandre, Les épiigrammes d' amour de Rufin. Amiens, 1925. Ἐκεῖ θὰ βρεῖ καὶ πολλὰς σημειώσεις, ἀξιόλογες παρατηρήσεις, τὴν παράδοσι τῶν χ)φῶν, καθὼς καὶ μετά-

φραση ἔμμετρη μερικῶν ἀπὸ τὰ ἐπιγράμματα καὶ στὸ πεζὸ ὄλων ἄντων γιὰ τὴν τελευταία μετάφραση, ἐπειδὴ οἱ ἐκδότες τὴ δίνοννε mot-a-mot, θὰ ἤθελα νὰ κάμω προσεχτικὸ τὸν ἀναγνώστη, γιὰτὶ ἄπειρος εἶναι οἱ παρανόησες καὶ τὰ μαργαριτάρια.

I

Στεφάνια νὰ φορέσουμε, Προδίκη, ἀφοῦ λουστοῦμε,
κι' ἄς πιοῦμε ἀκράτο τὸ κρασί σὲ κοῦπες τρισεγγάλες.
Τοῦ χαροκόπου λιγοστή στὸν κόσμον εἶν' ἡ ζήση,
τί θὰ ῥθουνε τὰ γερατειὰ κι' ὁ θάνατος στὸ τέλος.

II

Ὡς πότε θὲ νὰ κλαίγομαι, Προδίκη μου, σιμά σου ;
στὰ πόδια σου, σκληρόκαρδη, ὡς πότε θὰ θωρεῖς με ;
Τώρα πὸν οἱ ἄσπρες τρίχες σου ξεφάναν στὰ μαλλιά σου,
θὰ μοῦ δοθεῖς σὰ μιὰ φορὰ στὸν Πρίαμον ἢ Ἐκάβη ;

III

Ἡ Κυθηρία δὲν ἤξαιρα, θεοί, πὼς ἐλουζόταν
μὲ τὰ μαλλιά της ξέπλεχα στοὺς ὤμους της ριχμένα.
Συχώρεσέ με, δέσποινα. Καὶ τὰ δικά μου μάτια,
πὸν εἶδαν τὴ θεία ὁμορφιά, δὲ θέλω νὰ χολιάσεις.
Ἄ ! Τώρα τὸ κατάλαβα. Δὲν ἦσαν Ἄφροδιτη,
ἦσαν ἐστὶν Ροδόκλεια. Μὰ ἡ ὁμορφιά σου ποῦθε ;
Ἐστὶν θαρῶ, πὼς τὴ θεὰ τὴν ἔχεις ξεπεράσει.

IV

Σοῦ στέλνω, ὦ Ροδόκλεια, ἐτοῦτο τὸ στεφάνι,
πλεγμέν' ἀπὸ τὰ χέρια μου μὲ ὁμορφα λουλούδια.
Κοίνο, μπουμπούκι θὲ νὰ βρεῖς, νιοπότιστη ἀνεμώνη
καὶ τὸν ὄγρον τὸν νάρκισσο, τὸ γαλαζὶ ζουμπούλι.
Κι' ἀφοῦ μ' αὐτὰ στεφανωθεῖς μὴ μοῦ εἶσαι κανησιάρια,
θ' ἀνθίσσεις καὶ θὰ μαραθεῖς, καθὼς καὶ τὸ στεφάνι.

Μεταφραστὴς
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

CAMILLE MAUCLAIR

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΔΓΑΡ ΠΟΕ

Οἱ ἀφορμὲς πὸν ἔκαναν τὸν Πόε νὰ συχαθεῖ τὴν ἰδέα τῆς προόδου ἔχουνε χαρακτηριστὰ ἰδεολογικὰ καὶ ἀτομικὰ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορίσουμε πὼς τοῦ γεννήθηκε μιὰ τέτοια ἰδέα. Θάταν ψέμα καὶ ἀνάξιο τέτοιου μυαλοῦ νὰ τὸν παρκαστήσουμε ἀνόητο ἔχθρὸν κάθε ἐπιστημονικῆς κατάρτησης. Ὁ Πόε εἶχε εὐρύσιατη ἀντίληψη, ἐλεύθερο πνεῦμα, ἀγαποῦσε κάθε τί πὸν ἦταν βαθὺ καὶ πρωτότυπο, εἶχε μιὰ μεθοδικὴ καὶ τολμηρὴ περιέργεια καὶ ὄρεξη γιὰ κάθε τί πὸν μποροῦσε νὰ πλουτίσει τὸ πνεῦμα καὶ ν' ἀνοίξει καινούργιους δρίζοντες στὴ σκέψη. Ἀμφισβητοῦσε ὅμως καὶ συχαίνονταν τὴν ψεύτικη πρόοδο τέτοια πὸν τὴν ἔδλεπε νὰ φανερώναται στὴν Ἀμερικανικὴ δημοκρατία, σὰν θρησκεία χοντροειδέστατη, πὸν δὲν ἐχτιμοῦσε παρὰ τίς ὠφελημιστικὰς ἐφαρμογὰς τῆς ἐπιστήμης, τὰ βιομηχανικὰ μέσα καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλικῆς ἀνεσης, ἔλα δηλαδὴ τὰ στηρίγματα ἑνὸς ὕλισμοῦ, ἀρνητῆ τῶν ἀστάθμητων ἀξιών τῆς συνείδησης καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πόε συχαίνονταν ἀκόμα περισσότερο τὴν ἠθικὴ πὸν πῆγαζε ἀπὸ τέτοια θρησκεία, ἠθικὴ πὸν ἔσπρωχνε πρὸς μιὰ εἰδωλολατρία τῆς ἀδιαφιλονίκητης τελειοποίησης πὸν ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἀπλὸν πέραςμα τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἐνοχλη καὶ ἠλίθια ἀποστροφή τῶν περασμένων. Τέτοιαις ἀπόψεις θίγανε τὴ σκέψη τοῦ φιλοσόφου καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ καλλιτέχνη. Ἀρνιῶταν νὰ παραδεχτεῖ τὴν ἰδέα, πὸν τόσο εἶναι ἀγαπητὴ στὸν ὄχλον πὼς κάθε τί πὸν γίνεται σήμερον εἶναι ἀναγκαστικὰ καλλίτερον ἀπ' ὅ,τι γίνονταν χτὲς καὶ πολὺ χειρότερον ἀπὸ ὅ,τι θὰ συμβεῖ αὔριο. Ἀρνιῶταν δηλαδὴ τὴν ἰδέα μιᾶς προόδου δεμένης στενὰ μὲ τὸ χρόνο σὲ τρόπο πὸν κάποιον μὲρα νὰ καταλήξει σ' ἕνα εἶδος

παγκόσμιας καλοπέρσης. Ὁ Πόε ἔδλεπε νὰ κρύβεται πίσω ἀπ' ὄλους ἐκείνους πὸν τάζανα τέτοια εὐτυχία στὸ πλῆθος ἕνας τσαρλατανισμὸς πὸν τὸν ἐρέθιζε, μιὰ χυδαία θέληση πὸν σκοποῦσε νὰ κολακέψει καὶ νὰ ἐξαπατήσει, ἢ μιὰ ἀξιοθρήνητη ἄγνοια τῶν σταθερῶν νόμων πὸν κυβερνοῦνε τὴ ζωὴ καὶ τὴ φύση. Αὐτὴ ἢ ἐκδοχὴ μιᾶς ἀνθρωπότητος πὸν προχωρεῖ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα πρὸς τὴν τελειότητα μὲ τὴν ρυθμικότητα σιδηροδρόμου πὸν κάνει τὴν κανονικὴν διαδρομὴν του, τοῦ φαίνονταν κωμικὴ καὶ ἀηδίαζε σὰν ν' ἀκουγε λαϊκὴ πρόληψη ἢ προεκλογικὸν τερτίπι. Ἀγαναχτοῦσε ὅμως πολὺ περισσότερο ὅταν ἀναλογίζονταν τοὺς κινδύνους πὸν μιὰ τέτοια γελεία παρωδία τῆς ἐξέλιξης δημιουργοῦσε σχετικὰ μὲ τὸ παρελθόν.

Ὁ Πόε δὲν ἦταν ἀπὸ κείνους πὸν τυφλὰ δένουνται στὸ παρελθόν ἀλλὰ ἀπὸ κείνους πὸν προχωροῦνε σὲ νέαις ὑποθέσεις καὶ φαντασιακὰ ἀντικρύζουν κάθε τι πὸν παρουσιάζεται. Εἶχε ὅμως ἕναν σεδασμὸ, μιὰν ἀγάπη, ἕναν θαυμασμὸν πρὸς τοὺς παλιούς πολιτισμούς, πὸν στὰ μάτια του φάνταζαν τόσο ἀρτιοὶ ὅσο καὶ ὁ πολιτισμὸς πὸν μέσα του ζοῦσε καὶ αὐτός. Οἱ ἀνθρώποι σὰν καὶ αὐτὸν δὲν βλέπουν γιὰ τὴν τέχνη οὔτε παρελθόν οὔτε παρόν. Ὑπάρχει μονάχα κείνο πὸν ἀξίζει καὶ κείνο πὸν δὲν ἀξίζει. Τὰ ὄρατα καὶ μεγάλα ἔργα βρίσκονται πάντα δίπλα, ἔξω ἀπὸ κάθε χρονολογικὸν περιορισμὸν καὶ ζοῦνε γιὰ νὰ μεταδίνουνε ἀτελειωτὴ ἐνεργητικότητα πὸν δὲν ἐξαντλεῖται ποτέ. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ διάφοροι πολιτισμοί. Μπόρεσαν νὰ ὑπάρξουν ταυτόχρονα σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ πλανήτη, ἢ ὁ ἕνας νὰ διαδεχτεῖ τὸν ἄλλον, ἢ ν' ἀλληλοεξοντωθοῦν, ἢ νὰ καταστραφοῦν, ἀνάμεσά τους ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἢ ἰδέα μιᾶς προόδου, ὑπὲρ

τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου πολιτισμοῦ γιατί ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς δημιούργησε ἕναν ἄριστο κόσμον ποὺ ἔφτασε στὸ ἀνώτατο σημεῖο τῆς τελειότητας ποὺ εἶχε ποθῆσει, εἴτε πρόκειται γιὰ αἰγυπτιακὸ πολιτισμὸ, εἴτε γιὰ ἑλληνικόν, εἴτε γιὰ γοθικόν, εἴτε γιὰ ισλαμικόν, εἴτε γιὰ κινεζικόν ἢ Ἰνδιάνικον. Αὐτοὶ οἱ κοινωνικοὶ κόσμοι μὲ τοὺς φιλοσόφους τοὺς τίς τέχνες τοὺς τίς θρησκείες τοὺς ἀποτελοῦσαν γιὰ τὸν Πόε ἀπλῆς καταστάσεις τοποθετημένες μέσα στὸ χρόνο δίχως γιὰ τοῦτο οἱ καταστάσεις αὐτὲς νὰ μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν περίοδοι σκίτους ἢ φωτός ὡς τὸ σημεῖο μάλιστα μιᾶς ἀποθέωσης ὅπου ἡ πρόοδος θάφτανε στὸ ἀκρότατο καὶ τελευταῖο τῆς σημεῖο, πρᾶμα ποὺ ὑποθέτει μιὰ παράδοξη παγκόσμια ἱκανοποίηση καὶ ἕνα ἀπότομο σῶσιμο κάθε πόθου περισσότερης τελειοποίησης, τῆς ἀνησυχίας δηλαδή ἐκείνης ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κινήτηριον κεφάλαιο τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Πόε ἔδλεπε μὲ ἀποστροφή μιὰ τέτοια ἀρνητικὴ ἐκδοχὴ νὰ φανερώναται ὡμὴ μὲ τὴν μορφὴ μιᾶς περιφρόνησης, τοῦ τόσο πλούσιου, γεμάτου ἀνώτερες ἀπολαύσεις καὶ τόσο διδακτικοῦ παρελθόντος σχετικὰ μ' ἕναν πολιτισμὸ ἀκόμα νέον. Καὶ στὸ σημεῖο τοῦτο ἡ ἰδεολογικὴ του διακηρυχία συναντοῦσε τὸν ἀτομικὸ του πόνο. Κάθε μέρα καὶ νέες ἀφορμὲς τὸν ἔκαναν νὰ θλίβεται μέσα σ' ἕναν τόπο ποὺ δὲν εἶχε καμιά πνευματικὴ κληρονομία, καμιά καλλιτεχνικὴ παράδοση, καμιά μακρὰ πνευματικὴ πειθαρχία, ποὺ φαίνονταν ν' ἀγνοεῖ τὴ θλίψη καὶ τὴν ἀνέγκη καὶ ποὺ ἔβρισκε ἱκανοποίηση σὲ μιὰ θρησκεία καὶ σὲ μιὰ ἠθικὴ ποὺ τὴν εἶχαν κουβαλλοῦσε στίς βαλίτσες τοὺς οἱ μετανάστες, σὲ μιὰ φιλολογία δανεισμένη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ στὰ κατορθώματα ἑνὸς ἐμπορικοῦ πνεύματος ποὺ θεοποιοῦσε τὸ χρῆμα καὶ πίστευε πὼς μ' αὐτὸ θὰ καταχτοῦσε καὶ ἐκεῖνα ἀκόμα τὰ ἀγαθὰ ποὺ δὲν ἀγοράζονται.

Ὁ Πόε ὄρφανός, παιδί φτωχῶν πλανόδιων ἡθοποιῶν περιμαζεμένο στὸ σπῆτι ἑνὸς ἐμπόρου, ἀρβήθηκε πολὺ γρήγορα δλομόναχος μέσα σ' ἕνα Πανεπιστήμιο καὶ κατόρθωσε μὲ τὴ μεγαλοφυΐα ποὺ τὴν ἐνίσχυσε καὶ κάποιον πεπρωμένο νὰ συμπληρώσει τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ αὐτοκαταρτισμοῦ του τῆς αὐτοδιδάχτης του τόσο στὸ διανοητικὸ ὅσο καὶ στὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο. Καὶ αὐτὸς δὲν βρήκε καμιά κληρονομία, καμιά παράδοση καμιά πειθαρχία,

δημιούργημα ὅμως τοῦ ἑαυτοῦ του, πολὺ γρήγορα ἐννοίωσε βαθεῖα τὴν ἀνάγκη τους. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ σεδασμός του πρὸς τὰ περικομμένα, πρὸς τὸ χτέος ποὺ μέσα του ζοῦσε πρὸς εὐτυχισμένα παρὰ ὅσο ζοῦσε στὸ σήμερον καὶ ὅπου, ὅσο τοῦ ἦταν βολετό, ἀπομονώνονταν σὲ πατρίδα πρὸς ἡμέρη καὶ πρὸς ἀληθινὴ, ἀφοῦ ἐννοίωθε ἀποξενωμένο τὸν ἑαυτό του μέσα στὸν τόπο ποὺ τὸν γέννησε.

Ὅλα συντελέσανε λοιπὸν ὥστε αὐτὸς ὁ νέος, ὁ γεμάτος ἰδεαλισμὸς, ποὺ καίγονταν ἀπὸ τὴν πίστη τοῦ κατηχούμενου στὴ θρησκεία τῆς ὁμορφιάς ποὺ ἦταν γι' αὐτὸν τὸ μοναδικὸ λίκνο κάθε ἀληθινῆς προόδου καὶ ἡ πραγματικὴ τιμὴ ἑνὸς ἔθνους, ν' ἀντισταθεῖ μὲ πόνο ἐναντίον ἑνὸς ὕλιστικῶς πολιτισμοῦ ποὺ σύμφωνα μὲ τοὺς κατοπινούς χαρακτηρισμοὺς τοῦ Μπωντελαῖρ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ «μεγάλῃ βάρβαρη φωτισμένη μὲ γκάζι». Τέλος οὔτε στὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο μποροῦσε ὁ Πόε νὰ δεχθεῖ αὐτὴ τὴν ἰδέα τῆς προόδου ποὺ τὴν θεωροῦσε ἀσυμβίβαστη μὲ τὴ ριζομένη πίστη του στὴν ἰδέα τῆς ἐμφυτῆς διαφορᾶς ποὺ καταλόγιζε σὲ κάθε ἄνθρωπο καὶ ποὺ τὴν θεωροῦσε σὲ ἕνα ἀξία βασικὴ καὶ ἀμετάκλητη. Ἐπίστευε πὼς ἡ βιομηχανικὴ ἐπιστήμη ποὺ οἱ ἀπότομες καὶ μεγάλες κατακτήσεις τῆς ἀντικρύζονταν ἀπὸ πολλοὺς σὲν θαύματα, θὰ κατανοῦσε συμφορὰ ἂν ἡ πρόοδος τῆς δὲν ἀνταποκρίνονταν πρὸς μιὰ παράλληλη καὶ ἰσοδύναμη πρόοδο στὸ ἐπίπεδο τῆς ἠθικῆς ἐξέλιξης. Τούτῃ ἡ ἀποψη στάθηκε ἀληθινὰ προφητικὴ καὶ δείχνει πόσο μακριὰ ἔδλεπε ὁ Πόε. Πέθανε προτοῦ περάσει ὁ αἰώνας κείνος ποὺ πιότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον παρουσίασε μιὰ καταπληχτικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἐφευρέσεων καὶ φανέρωσε ἕνα μηχανικὸ πολιτισμὸ ποὺ ἀναποδογύρισε τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς σ' ὀλόκληρον τὸν πλανήτη. Ὁ Πόε εἶχε διαισθανθεῖ τὸν μεγάλο κλονισμὸ ποὺ γνωρίσαμε ἀργότερα, ἀποτέλεσμα τῆς ἀντίθεσης μεταξὺ μιᾶς ἰλλυγιώδους ὕλικῆς μεταμόρφωσης καὶ μιᾶς ἀτολμῆς καὶ παλιωμένης ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἠθικῆς, ποὺ δὲν εἶχε διόλου ἐξελιχθεῖ, γιατί ἡ πρόοδος τῶν συνειδήσεων δὲν συνδέεται διόλου μὲ τὴν ὕλικὴ πρόοδο.

Ὅταν ὁ Μπωντελαῖρ εἶπε «Πὼς ἡ μοναδικὴ πρόοδος θάταν ἐκείνη ποὺ θὰ μᾶς λύτρωνε ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα» μιλοῦσε σὲν καθολικὸς—καὶ ἂν καὶ συμμερίζονταν τὴν ἰδέα τοῦ Πόε γιὰ τὴν ἐμφυτῆ

διαφορὰ μιλοῦσε σὲν Μανιχαῖκος¹ συνειδητός. Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ καθορισθεῖ ἂν ὁ Πόε στάθηκε πραγματικὰ πιστός, ἂν καὶ ἦταν ταχτικώτατος στὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, εἶναι ὅμως βεβαιωμένο πὼς ὑπῆρξε εὐλικρινέστατος θεϊστής. Κι' ἂν δὲν ἔχει φανερὰ ἐπικυρώσει τὸ λόγο τοῦ Μπωντελαῖρ δὲν χωρεῖ ὅμως ἀμφιβολία πὼς στὰ δικὰ του μάτια, ἡ ποθητὴ τελειοποίηση βρισκονταν πολὺ περισσότερο μέσα στὴ συνείδηση παρὰ στίς χημικὲς ἢ τίς μηχανικὲς ἐφευρέσεις ποὺ ἔκαναν τὸν ὄχλον νὰ περηφανεύεται ἀνόητα καὶ νὰ θεωρεῖ τοὺς σοφοὺς γιὰ θαυματουργοὺς ποὺ δημιουργοῦσαν μιὰν ἀληθινὴ θρησκεία. Εἶναι γνωστὸ πόσο αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός εἶχε γιὰ ἐπακόλουθο μιὰ παγκόσμια ψυχικὴ κρίση πολὺ σοβαρὴ ὅταν μάλιστα ὁ νετεριμνισμὸς ἄπλωσε τὴν ἀσφυκτικὴ τυρανία του πάνω στὸν κόσμον καὶ τὴ βαρεῖα λιγοψυχία του. Ὁ Πόε πρὶβλεπε ὅλα τοῦτα καθὼς καὶ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκλαϊκίσεως στὸ μυαλὸ τοῦ ὄχλου ποὺ τὸν δδήγησαν σὲ μιὰ ἠθικὴ παρακμὴ μετὰ τὸ χαμὸ κάθε πίστεως καὶ τὴ λατρεία τῆς ὕλικῆς ἀπόλαυσης καὶ ἀνεσης. Ἡ μηχανικὴ πρόοδος, ποὺ χαιρετίστηκε σὲν μορφῇ τῆς νέας εὐτυχίας, τοῦ φαίνονταν σὲν ἕνα εἶδος Μολώχ. Τέλος ἐννοίωθε ἀποστροφή γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς δημοκρατικῆς ἰσότητος ποὺ στέκονταν ἀντίθετη στὴν ἀρχὴ τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀξιών ποὺ ἦταν γι' αὐτὸν ἡ βάση τῆς τέχνης του καὶ τῆς κριτικῆς του γιὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ φυσικὴ ὑπαρξή: Καὶ σκέφτονταν πὼς ἡ ἰσοπεδοτικὴ δημοκρατία δὲν θὰ μποροῦσε ν' ἔχει ἄλλῃ μοιραία συνέπεια ἀπὸ τὴν κατάρρευση κάθε ἐλευθερίας ἀτομικῆς μὲ τὴν τυρανία τοῦ νόμου τῶν ἀριθμῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν κανένας συμβιβασμὸς δὲν ἦταν δυνατός, τί μποροῦσε νὰ κάμει ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος; Ἡ νὰ ὑποταχθεῖ στὸ νόμον τοῦ ἀριθμοῦ ἢ νὰ τὸν πολεμήσει.

Ὅπως ὁ Βύρωνας, ὁ Σέλεϋ, ὅπως οἱ ρωμαντικοὶ καλλιτέχνες καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε πρὸς καθαρά ὅπως ὅλοι οἱ καλλιτέχνες κι' οἱ ἰδεολόγοι ποὺ θερμαίνονταν ἀπὸ ἕναν ἀποστολικὸ ζήλο, ὁ Πόε προτίμησε νὰ πολεμήσει καὶ στὴν ἀπόφαση τούτῃ τὸν ἔσπρωξε ὁ ζωηρὸς καὶ μαχητικὸς χαρακτήρας του,

¹ Σημ. Μετ.: Μανιχαῖκος «Maqed» αἰρεσιάρχης Πέρσης τοῦ τρίτου αἰώνα.

τὸ μεθοδικὸ καὶ λογικὸ του πνεῦμα, ἡ δύναμη τῆς ἀπόλυτης πίστεως του, οἱ θλίψεις τοῦ φτωχοῦ παιδιοῦ καὶ ἴσως ὁ πόθος τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀγῶνα ποὺ κυκλοφοροῦσε μέσα στὸ αἷμα τοῦ ἀπὸ Ἰρλανταίτικη κληρονομικότητα ἀπὸ τὸν πάππο του ποὺ στρατιώτης εἶχε ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Καμιά φτώχεια καὶ καμιά δυστυχία δὲν μπόρεσαν ν' ἀλλάξουν τίς ἰδέες τοῦ Πόε. Ὁ φτωχὸς αὐτὸς νέος ποὺ μέσα στὴ στέρωση φανερώνονταν τόσο τρυφερός, τόσο λεπτὸς φίλος, αὐτὴ ἡ καρδιά τοῦ ἀπόκληρου ποὺ ἦταν ἱκανὴ γιὰ ὄλες τίς θυσίες, φανερώνονταν σκληρὴ φανατικὴ μόλις ἀγγίζονταν τὸ σημεῖο τῆς φιλολογικῆς του πίστεως. Μπῆκε στὴ νεογέννητη ἀμερικανικὴ λογοτεχνία σὲν μαχητῆς. Ἦταν φοβερὸς ἐξ ἀφορμῆς τοῦ καυστικοῦ τοῦ πνεύματος, τῆς σαφήνειάς του, καὶ τῆς διαλεκτικῆς του, βοηθημένης ἀπὸ τὴ μύρφωση. Ἀγνοοῦσε τὸ ψέμα καὶ τὴν ὑποκρισία τῶν τύπων ποὺ ὀδηγοῦν στὴν καταστροφή τῆς ἀλήθειας. Ἀγνοοῦσε τὴν ἐκδίκηση. Ἦταν σκληρὸς σὲ ὅτι ἀφοροῦσε τίς πεποιθήσεις του κι' ἡ σκληρότητά του ἐπαιρνε τὴ μορφὴ τῆς σαρκαστικῆς ἀποστροφῆς ποὺ τὴν ἐνίσχυε χίλια δυὸ στοιχεῖα. Κατάλαβε πὼς γρήγορα θὰ ὑπόκυπτε. Ὁ ἰπότης τοῦ ἰδεαλισμοῦ γίνεται ἐξαντλημένη ὑπαρξὴ πληγωμένη σ' ὄλες τίς ἐλπίδες τῆς, δὲν ὑποχωρεῖ ὅμως μὰ προχωρεῖ, πάντα ἀναζητῶντας δίχως πραγματικὰ νὰ κυβερνᾷ οὔτε τὸν ἑαυτό του οὔτε τοὺς ἄλλους, πηγαίνοντας κατευθεῖαν σ' αὐτοὺς ποὺ γι' αὐτὸν ἀντιπροσώπουσαν τὴν αἴρεση καὶ διακινδυνεύοντας νάχει μοναχὸς αὐτὸς δίκιον ἐναντίον μιᾶς κοινωνίας.

Αὐτὴ ἡ στάση του στάθηκε ἡ πραγματικὴ ἀφορμὴ τοῦ μίσους ποὺ τὸν τριγύρισε καὶ ποὺ τὸν συνῶδεψε καὶ πέρα ἀπ' τὸν τάφο. Τὰ προσωπικὰ ἐλλαττώματα τοῦ Πόε μονάχα πρόφασιν στάθηκαν γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ τοῦτο τὸ μῖσος. Κι' ἂν ἔτυχε κάποτε νὰ δοθεῖ στὸ πιστό, κι' ἂν ἦταν ἰδιότροπος κι' ἀπότομος στίς σχέσεις του, ὅλα τοῦτα ἦταν ἐλαττώματα κοινὰ καὶ σ' ἄλλους πολλοὺς. Τοῦ τὰ καταλόγισαν ὅμως γιὰ ἐγκλήματα γιὰ νὰ μὴ φανερώσουν τὰ ἀληθινὰ ἐλαττήρια τοῦ μίσους τίς βαθεῖες ἀφορμὲς, τίς θλίβερὰ ἀνθρώπινες ποὺ ξεπηδοῦσαν ἀπὸ τὸ αἶσθηματῶν πληγωμένων συγγραφέων, τῶν ἀποκαταστημένων ἀνθρώπων ποὺ πλήγωναν οἱ σκληρὲς κριτικὲς ποὺ τολμοῦσε νὰ τοὺς ἀ-

πευθύνει αὐτὸς ὁ γυῖς τῶν θεατρίνων, τὸ περιμάζωμα μιᾶς ἐλεημοσύνης. Τὸ ἔνστικτο μιᾶς προσδλημένης κοινωνίας δὲν γελειέται σχετικᾶ μετὰ τὰ ἐλατήρια τοῦ θυμοῦ τῆς ἕταν συναντᾶ ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο στὸ δρόμο τῆς. Τὸν ὑψώνει ὡς ἕνα σύμβολο θεωρῶντᾶς τον ἀποδιοπομπαῖο τράγο. Ἐδειξε πὼς περιφρονεῖ τὸν Πόε ἐπειδὴ εἶχε τιποτένιους γονεῖους, γιὰτὶ περιέφερε μιὰ ὁμορφιά καὶ μιὰ περήφανη διάκριση ἐπειδὴ ὑπῆρξε ἕνας ἀμελής σπουδαστής, ἕνας ἀχάριστος γυῖς σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν υἱοθέτησαν, ἕνας ἀπελθάρχος στρατιώτης, ἕνας πολεμιστῆς δίχως οἶχτο, ἕνας περίφημος περιπλανώμενος. Κι' ὅλες τὶς κατάρεις τῆς τῆς κατεύθυνε ἐναντίον τῶν ἔργων του. Πραγματικᾶ συχαίνονταν τὸν Πόε γιὰτὶ ἔδειχνε ἀνυποταξία, γιὰτὶ ἀρνιῶνταν νὰ συμβιβαστεῖ καὶ φανερώονταν ἀποστάτης τοῦ μεγάλου Δημοκρατο-Προοδευτικοῦ Πολιτισμοῦ, χτυπώντας μάλιστα μετὰ ἀσυνείθιστη τόλμη τὶς πεποιθήσεις μιᾶς πλειοψηφίας. Καὶ τοῦτο πολὺ καλὰ τῶχε νοιώσει καὶ τῶχε ἐκφράσει ὁ Μπωντελαίρ.

Αὐτὴ ἡ στάση τοῦ Πόε ἦταν μιὰ μορφή τῆς αἰώνιας μονομαχίας μεταξὺ τῶν ἰδεολιστῶν ποῦσαν ἀφοσιωμένοι στὸ χτέος καὶ τῶν ὑλιστῶν προοδευτικῶν. Μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης γιὰ τὴν τέχνη καὶ κεινῶν ποὺ πίστευαν στὴν ἠθικὴ χρησιμότητα τῆς τέχνης μὴ βλέποντας παρὰ ἕνα περήφανο καὶ στείρο παιγνίδι ποὺ τοῦ ἀρνιῶνταν τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχει ἕταν δὲν θὰ χρησίμευε γιὰ τὴν ἄμεση διαπαιδαγώγηση τῆς μάζας. Γιὰ μιὰ κοινωνία ὡς αὐτὴ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν στὰ 1840 ἡ ἀρνησιμότητα τῆς τελευταίας τούτης ἀποφῆς ἰσοδυναμοῦσε μετὰ ἠθικὸ σκάνδαλο μετὰ κοινωνικὴ προδοσία. Θέλοντας εὐλικρινέστατα ὁ Πόε νὰ χαρίσει στὸν τόπο του, ποὺ ἀγαποῦσε, μιὰ θρησκεία ὁμορφιάς ἀνιδιοτελοῦς, ποὺ θεωροῦσε ὡς μίαν ἐπιγενοῦσα ἀνάγκη, φαινόταν στοὺς μισοὺς σοφιστῆς καὶ στοὺς ἄλλους διαφθορέας καὶ σ' ὅλους μαζὺ τρελλὸς ἢ τοῦλάχιστο ἕνα προκλητικὸ ὑποκείμενο. Τὸ μεγάλο ταλέντο του ποὺ πολὺ γρήγορα ἀναγνωρίστηκε καὶ ὁ ἀλύγιστος δογματισμὸς του ἔκαμαν τοὺς ἐκδότες νὰ σκεφτοῦν νὰ τὸν μεταχειριστοῦν στὸ φιλολογικὸ πεδίο ὡς πολεμιστῆ ποὺ πρέπει ν' ἀπομονώσῃ κανεὶς μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ. Σπρωχθὼντᾶς τον νὰ υποστηρίξῃ τὴν πεποιθήσῃ του δεχθῆκανε γὰ

ὑπηρετεῖ τοὺς καυγάδες τῶν μερίδων γιὰτὶ πάντα βρέθηκαν ἄνθρωποι ποὺ τολμοῦσαν καὶ ἔτλεγαν ὅλα καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ ἐκμεταλεύοντοσαν τὴν τόλμη τους. Στὸ ἠθικὸ ὅμως ἐπίπεδο τρομοκράτησε ὅλους. Ἐτσι εἶχε συμβεῖ καὶ μετὰ τὸν Μπάυρον τὸν Σέλεϋ, τὸν Ρουσό, ἔτσι συνέβει στὰ Γαλλία μετὰ ἀνθρώπων ὡς τὸν Μπωντελαίρ τὸν Barbey-d' Auvilly, τὸν Villiers de L'Isle-Adam, τὸν Helle, τὸν Leon Bloy, τὸν Huysmans καὶ κάθε καταφρονητῆ τῆς προοδευτικῆς εἰδολολατρίας καὶ τῆς φιλολογικῆς μετριότητος, ποὺ τὸν χαρακτήριζαν προσκολλημένοι στὰ περασμένα. ἀντιδραστικὸ, ἀντιδημοκράτη, ἀντικοινωνικὸ καταδικασμένον στὴν ἀφάνεια, στὴ φτώχεια καὶ στὴ σιωπῆ ποὺ τάραζε μιὰ μεταθάνατο δικαιοσύνη, μιὰ ἀποκατάσταση μερικῶν ποὺ ὁ θάνατος εἶχε καταστήσει ἀκίνδυνους.

Ἀπὸ τὸ 1841 οἱ κυριότερες ἰδέες τοῦ Πόε φανερόνταν μετὰ σπάνια ἀφοβία στὴ θαυμαστῆ συνομιλία μεταξὺ Μόνου καὶ Οὔναν, ὑπὸ μορφή Πλατωνικοῦ διαλόγου. Σ' αὐτὸν ὁ Συγγραφέας ἔχει ἀφιερῶσει τρεῖς τέσσαρις σελίδες ὅπου μετὰ φοβερὴ ἐπιρροία παρουσιάζει τὴ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ παρακμὴ ποὺ δημοῦργησε ἡ λατρεία τῆς πρόοδος. Μέσα στὴν τάφο ὅπου τὸν συναντᾶ ἡ ἀγαπημένη τοῦ Οὔνα, ὁ Μόνος ἀποσαρκωμένος καὶ πνευματοποιημένος τῆς θυμίζει πόσο γελιόντουσαν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐποχὴ ποὺ πέθανε. Ζωγραφίζει τὴν πλάνη τους ὡς γητὴν παρακμῆ. Χρειάζεται νὰ ξαναδιαβάσει κανεὶς αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ἂν θέλει νὰ καθορίσει τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἀποψη τοῦ Πόε καὶ ν' ἀναμετρήσει τὴν δρῆγῃ ποὺ τοῦ γεννοῦσε ἡ Προοδευτικὴ Δημοκρατία.

...«Θυμᾶσαι ποὺ ἕνας ἢ δύο σοφοὶ ἀνάμεσα στοὺς προγόνους μας, ἀληθινὰ σοφοὶ ἔστω κι' ἂν δὲν τοὺς ἀναγνώριζε τέτοιους ὁ κόσμος, τόλμησαν ν' ἀρνηθοῦν στὸν πολιτισμὸ μας ἀποκληστικᾶ τὴν ἰδιοκτησία τῆς λέξης Πρόοδος. Κάθ' ἕνα ἀπὸ τοὺς πέντ' ἔξη αἰῶνες ποὺ πέρασαν πρὶν τὸ θάνατό μας εἶδε σὲ μιὰ στιγμή νὰ ὀρθῶνεται κάποια ζωηρὴ πνευματικὴ ἰδέα. Κατὰ μεγάλα ἐνδιάμεσα φανερώονταν ὑπέροχα μυαλὰ ποὺ γι' αὐτὰ κάθε πρόοδο στὶς πρακτικὲς ἐπιστῆμες δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ὑποχώρηση στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀληθινῆς ἐφέλειας. Κάποτε, τὸ ποιητικὸ πνεῦμα, αὐτὴ ἡ ἀνώτερη ἀπ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις ξεπέρασε τὴν κακὴ

φιλοσοφία καὶ εἶδε στὴ μυστικὴ παραβολὴ τοῦ δέντρου τῆς γνώσης καὶ τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ, ποὺ συμβολίζει τὸ θάνατο, μιὰ καθαρὴ προειδοποίησις ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ὀφείλει τὸν ἄνθρωπο στὶς περιόδους τῆς ψυχικῆς του παρακμῆς. Καὶ οἱ ποιητῆς αὐτοὶ ποὺ ζοῦνε ἀνέμεσα στὴν καταφρόνια τῶν ὀφελημιστῶν, ἀντίκρουζαν μετὰ νοσταλγία καὶ ταξίδευαν τὴν σκέψη τους καὶ τὴ θλίψη τους σὲ περασμένες ἐποχές, ποὺ οἱ ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων ἦταν τόσο ἀπλῆς ὅσο ὀλοφάνερη ἡ χαρὰ τους καὶ ποὺ ἡ λέξη εὐχαρίστησις ἦταν ἀγνωστὴ γιὰτὶ ἡ εὐτυχία ἀνθοῦσε βαθύτερα στὶς ψυχές. Ἐν τούτοις αὐτῆς οἱ εὐγενεῖς ἐξαιρέσεις μέσα σὲ γενικὸ παραλογισμὸ δὲν μπόρεσαν παρὰ νὰ τὸν ἐνίσχυσοῦνε ἐξ ἀφορητῆς ἀντίδρασης. Εἶχαμε ἀλλοίμονο κατακυλῆσει στὶς χειρότερες μέρες τῆς ἐποχῆς μας. **Τὸ μεγάλο κίνημα**—αὐτὴ ἦταν ἡ καθιερωμένη λέξη—προχωροῦσε: Νοσηρὴ ἀταξία φυσικὴ καὶ ἠθικὴ. Ἡ τέχνη ἢ καλλιτεχνία οἱ τέχνες ὑψώθηκαν στὸ ἀνώτατο ἐπίπεδο καὶ μιὰ καὶ στρογγυλοκάθησαν στὸ θρόνο, ἀπλωσαν ἀλυσίδες πάνω στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ποὺ αὐτὸ τις εἶχε ὑψώσει στὴν ἐξουσία. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ μὴν ἀναγνωρίσει τὴν μεγαλειότητα τῆς φύσης τραγοῦδων ποὺ ἐπέταξαν τὰ στοιχεῖα αἰτῆς τῆς φύσεως. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ κορδῶνονταν καὶ κατασκευάζε τὸ θεὸ του μιὰ παιδιὰτικὴ ἀνοησία σωριάζονταν ἀπάνω του. Ὅπως μποροῦσε κινεῖς νὰ προβλέψει ἀπὸ τὴν καταγωγή τῆς ἀρρώστιας ὁ ἄνθρωπος πελάγωσε γρήγορα μέσα εἰς τὰ συστήματα καὶ τὰ ἀφηρημένα καὶ μπλέχτικα ἄσκημα μέσα στὶς γενικότητες. Ἀνάμεσα στὶς ἄλλες παραδοξολογίες ἡ ἰδέα τῆς παγκόσμιας ἰσότητος εἶχε κερδίσει ἕδαφος σχετικᾶ μετὰ τὴν ἰδέα τῆς ἀναλογίας καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περιφρονῶντᾶς τὴν ὑπέροχη καὶ σωτήρια φωνή τῶν ἐραρχικῶν νόμων, ποὺ βρίσκονται βαθειὰ ριζωμένοι μέσα σ' ὅλα τὰ πράματα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τοποθετοῦσαν ἀνόητες προσπάθειες γιὰ νὰ ἐγκαθηδρῶσαν τὴν παγκόσμια δημοκρατία. Τοῦτο τὸ κακὸ ξεπηδᾶ ἀπὸ τὸ πρῶτο κακὸ, τὴν ἐπιστήμη. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι καὶ σοφὸς καὶ νὰ ὑποτάσσεται. Μολοντοῦτο πολλῆς μεγάλης πολιτεῖες χρίστηκαν ποὺ ἀνάδιναν καπνοῦς. Τὰ πράσινα φύλλα ζάρωναν, μαραινόταν στὴ θερμὴ πνοή τῶν καμινῶν Παραμορφώθηκε ἡ ὁμορφὴ ὄψη

τῆς φύσης ὡς νὰ καταστράφηκε ἀπὸ φρικτὴ ἀρρώστια: Πίστεψαν πὼς τὸ ἀναζητητικὸ πνεῦμα, χαλαρωμένο πιά θὰ εἶχε τοῦλάχιστο σταματήσει σὲ τοῦτο τὸ σημείο. Ἀλλὰ διαφθείροντας τὸ γούστο μας ἢ καλλιτεροῦσε ἀφοῦ δὲν φροντίσαμε νὰ τὸ καλλιεργήσομε στὰ σχολεῖα ἀποτελειώσαμε τρελλὰ τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς μας. Γιὰτὶ σ' ἀλήθεια, μέσα σ' αὐτὴ τὴν κρίση, τὸ γούστο, αὐτὴ ἡ ἐκδήλωση ποὺ σημειώνεται ἀνάμεσα στὴν καθαρὴ διάνοηση καὶ στὸ ἠθικὸ αἶσθημα, δὲν περιφρονήθηκε ποτέ διχῶς σκληρῶς συνέπειες, καὶ μόνο τὸ γούστο μποροῦσε ἥρεμα νὰ μᾶς ξαναφέρει στὴν ὁμορφιά, στὴ φύση, στὴ ζωή. Ἀλλοίμονο ὅμως! Καθαρὸ θεωρητικὸ πνεῦμα καὶ ὑπέροχη διαίσθησις τοῦ Πλάτωνα! Βαθειὰ Μουσικὴ ποὺ δίκαια σὲ θεωροῦσε ὡς ἀρκετὴ ἀγωγή τῆς ψυχῆς, ποῦ εἶστε; Ὁ Πασκάλ, φιλόσοφος ποὺ καὶ οἱ δύο μας ἀγαποῦμε τόσο ἀληθινὰ εἶπε: πὼς κάθε λογικὴ μαραιίνεται μπροστὰ στὸ αἶσθημα καὶ δὲν φαίνεται παράξενο πὼς τὸ αἶσθημα τοῦ φυσικοῦ ξαναπῆρε τὴν καλιὰ κυριαρχία του ἀπάνω στὴ βάρβαρη μαθηματικὴ λογικὴ τῶν σχολειῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ γίνει. Πλησίασε τὸ γέραςμα τοῦ κόσμου ποὺ τῶφταν πρὶν τὴν ὥρα του τὰ ὄργια τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι ὅτι δὲν ἔδλεπε ὁ ὄχλος τῆς ἀνθρωπότητας, κείνο ποὺ ζῶντας λαίμαργα ἔστω καὶ δίχως χαρὰ καμῶνταν πὼς δὲν ἔδλεπε. Ἐγὼ εἶχα διδαχτεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ πλανήτη νὰ περιμένω τὴν τελειωτικὴ καταστροφή ὡς ὁμοῦ τοῦ πρῶτου ἀνώτερου πολιτισμοῦ. Εἶχα ἀντλήσει ἀπὸ τὴν σύγκριση τῆς ἀπλῆς καὶ σιταρῆς Κίνας, μετὰ τὴν ἀρχιτεκτονημένη Ἀσσυρία, τὴν ἀστρολογικὴ Αἴγυπτο καὶ τὴν εὐγενεῖα Νουβία, γόνιμη, μᾶνα ὅλων τῶν τεχνῶν, εἶχα λέω ἀντλήσει τὴ δύναμη νὰ μαντέψω τὸ πεπρωμένο μας. Στὴν ἱστορία αὐτῶν τῶν τόπων εἶχα ἀνακαλύψει μιὰ ἀχτίδα μελλοντικῆ. Οἱ βιομηχανικὲς εἰδικότητες τῶν τριῶν τελευταίων ἦταν ὡς ὡς τοπικὲς ἀρρώστιας τῆς γῆς, καὶ ἡ καταστροφή τῆς κάθε μιανῆς στάθηκε ὡς δρᾶση τοῦ τοπικοῦ φαρμάκου. Γιὰ τὸν μολυσμένον ὅμως κόσμον δὲν ἔδλεπα ἄλλη δυνατὴ ἀποκατάσταση ἀπὸ τὸ θάνατο. Κατὰ συνέπεια ὁ ἄνθρωπος μὴ μπορῶντας, μιὰ καὶ παρυσιάζεται μετὰ τὴ μορφή τῆς ράτσας, νὰ καταστραφεῖ εἶδα πὼς ἔπρεπε νὰ ξαναγεννηθεῖ. ...Τὴν ἐποχὴ κείνη λοιπὸν ποὺ συζητοῦ

σαμε στο μισόφωτο για τις μέρες που θάρχονταν, όταν ή επιδερμίδα της γής ξεροψημένη από τη βιομηχανία, από θάχει υποστεί αυτή την κάθαρση που μόνη θά μπορούσε νά σώσει αυτές τις όρθογώνιες ἀθλιότητες, θά ξαναφορούσε τὰ καινούργια της με τή φυτεία, τους λόφους και τὰ χαρούμενα νερά του παραδείσου και θά ξαναγίνονταν μιὰ κατάλληλη κατοικία για τόν άνθρωπο, καθαρισμένον με τὸ θάνατο, για τόν άνθρωπο που τὸ ἐξευγενισμένο του πνεύμα δὲν θάδρισκε πιὰ δηλητήριο στήν ἐπιστήμη, για τόν ξανακερδισμένον άνθρωπο, τόν ξαναγεννημένον τόν καθαγιασμένον τόν ἀπὸ κείνη τή στιγμή θάθαντον ἄν και θά βρίσκονταν ἀκόμα μέσα στο περίδλημα τῆς ὕλης...

Σημειώνω αὐτὲς τις περικοπὲς γιατί ἔχουν φανερωθεῖ κι' ἄλλοτε διατυπωμένες ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς και συγκεκριμένα ἀπὸ κείνους τοὺς Γάλλους που ἀνάφερα πιὸ πάνω και που ἀνήκουν στήν ποιητική και μπωντελαϊρική γραμμὴ και στοὺς καθολικοὺς συγγραφεῖς. Ἐδῶ δὲν πηγαίνω με τὸ μέρος κανενὸς ἀλλὰ προσπαθῶ νὰ κατανοῶ για νὰ ἐξηγήσω. Καί πρέπει νὰ σημειώσω πὼς μέσα στή συναυλία τῶν κατηγοριῶν που συκοφάντησαν τὴ μνήμη και τὸ ἔργο τοῦ Πόε ἡ κοινωτική και ἡ πολιτικὴ ἐμπάθεια εἶχανε τὸ μερίδιό τους. Ὡς και στὶς κριτικὲς ἐνὸς Γάλλου τοῦ XX αἰῶνα τοῦ κ. Lauvrière βλέπει κανεὶς τὴ διάθεση ν' ἀναγνωρίσει τὴν ἀνηθικότητα και τὴν παραφροσύνη ἐνὸς θρασύτατου συγγραφέα που τόλμησε νὰ χλευάσει τὰ δημοκρατικὰ δόγματα.

Οἱ ἀδικίες που ἔγιναν στὸν Μπωντελαίρ τὸν Βιλιέ, τὸν Ντωρεδιδὺ ἦταν οἱ ἴδιες που ἔγιναν και στὸν Πόε χωρὶς νὰ ὑπολογίσω με τίς ἐπιθέσεις στήν ἰδιωτική τους ζωὴ και τὴν κατηγορία πὼς ἦταν κακοὶ πολῖτες ὅπως ὁ Πόε ἦταν κακὸς Ἀμερικανός.

Στὰ 1845 ὁ Πόε ξαναδιατύπωνε τὴν ἀποψή του με ἡρεμὴ μορφή αὐτὴ τὴν φορὰ και με μετρημένη εἰρωνεία στο «Μικρὸ διάλογο με μιὰ μούμια». Ἐνας εὐγενὴς Αἰγύπτιος, βαλαχωμένος ἀνσταίνεται ὕστερ' ἀπὸ χιλιάδες χρόνια με τὴ βοήθεια μερικῶν ἠλεκτρικῶν ἐκκενώσεων που ἐνεργοῦνε πάνω τους μερικὸι σοφοί, συνεπαρμένοι ἀπὸ ἀδιάκριτη περιέργεια και που ξαφνιάζονται μόλις ἐπιχειροῦν νὰ τοῦ ἀποδείξουν τὴν πιεστικὴ ἀνωτερότητα τῶν συγ-

χρῶνων ἐφευρέσεων και τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης σχετικὰ με τὴν ἀμάθεια τάχα τῶν ἀρχαίων. Αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ πάραμυθοῦ πολὺ τῆς μόδας κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα χρησιμοποιήθηκε συχνὰ και στήν ἐποχή μας. Ἐνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα παραδείγματα που ἔδωσε τὸ Γαλλικὸ ρωμάντσο εἶναι τὸ κεφάλαιο ὅπου, στο «Τὰ πουλιά πετοῦν και τὰ φύλλα πέφτουν» ὁ Elemir Bourges διατύπωσε ἕνα δριμὺ και φοβερὸ κατηγορητήριο ἐναντίον τῆς ματαιότητος τῶν συγχρόνων ἀνακαλύψεων. Τὸ διήγημα τοῦ Πόε εἶναι διασκεδαστικὸ και με πολλὴ τέχνη καταλήγει σὲ μιὰ εἰρωνεία σατυρικὴ που γίνεται σκληρότερη ὅταν ἡ συνομιλία ἀγγίζει τὴν πολιτική.

«Σὲ μιὰ στιγμή που ὁ κ. Gliton δὲν μπορούσε νὰ κάμει τὸν Αἰγύπτιο νὰ νοιώσει τὴν λέξη : Πολιτικὴ σκέφτηκε νὰ ζωγραφίσει στὸν τοῖχο μ' ἕνα κομμάτι κέρβουνο ἕνα μικρόσωμο κύριο με στραβὴ μύτη, ἀνεδασμένον σ' ἕνα βάζο, με τὸ ἀριστερὸ πόδι πρὸς τὰ πίσω, με τὸ χέρι προταμένο μπροστά, με κλεισμένη τὴ γροθιά, τὰ μάτια σπασμωδικὰ γυρισμένα στὸν οὐρανὸ και τὸ ἀνοιχτὸ στόμα του νὰ σχηματίζει γωνία ἐννενηντα πόντων... Στείλαμε και φέραμε ἕνα ἀντίτυπο ἐνὸς ἔργου που λέγεται Dial και διαβάσαμε ἕνα δυὸ κεφάλαια πάνω σ' ἕνα θέμα λίγο σκοτεινὸ που οἱ πολῖτες τοῦ Μπαστιά δὲν ὀνόμαζαν : Τὸ μεγάλο κίνημα ἢ ἡ Πρόοδος Ὁ κόμης ἐδήλωσε ἀπλοῦστατα πὼς στὸν καιρό του τὰ μεγάλα κινήματα ἦταν φοβερὰ κοινὰ πράγματα κι' ὅσο για τὴν Πρόοδο σὲ κάποια ἐποχὴ στάθηκε ἀληθινὴ συμφορὰ με δὲν προχώρησε. Μιλῆσαμε τότε για τὴν ὑπέροχη ὁμορφιὰ για τὴ σημασία τῆς Δημοκρατίας και κουραστήκαμε πολὺ για νὰ τοῦ δώσουμε νὰ καταλάβει τὰ θετικὰ πλεονεχτήματα που χαίρεμασε ζῶντας σ' ἕνα τόπο ὅπου ἡ γνώμη ἦταν ἐλεύθερη και που δὲν ὑπῆρχε βασιλιάς. Μᾶς ἄκουσε με πολὺ ἐνδιαφέρον και φαίνονταν πὼς κατὰ βάθος διασκέδαζε. Ὅταν τελειώσαμε μᾶς εἶπε πὼς και στήν Αἴγυπτο εἶχε συμβεῖ κάτι παρόμοιο. Δεκατρεῖς αἰγυπτιακὲς ἐπαρχίες ἀποφάσισαν ξαφνικὰ νὰ γίνουν ἐλεύθερες κι' εἶτι νὰ δώσουν μοναδικὸ παράδειγμα στήν ἄλλη ἀνθρωπότητα. Συγκέντρωσαν τοὺς σοφοὺς τους και φιάξαν τὸ καλλίτερο σύνταγμα που μπορούσε νὰ συλλάβει ἀνθρώπινος νοῦς. Γιὰ κάμποσο καιρὸ

τὰ πράματα πήγανε πολὺ καλά. Μονάχα ὑπῆρχανε μερικὲς τρομερὲς ψεύτικες συνειθίες. Τέλος τὸ πρᾶμα τέλειωσε εἶτσι : Τὰ δεκατρία κράτη μ' ἄλλα δεκαπέντε - εἴκοσι παραδόθηκαν στὸν τρομερότερο και πιὸ ἀφόριτο δεσποτισμὸ που παρουσιάστηκε ποτὲς στή γῆ. Ρώτησα τὸ ὄνομα τοῦ σφετεριστῆ τυράννου. Ὅσο μπορούσε νὰ θυμηθεῖ ὁ εὐγενὴς μᾶς εἶπε πὼς ὁ τύραννος λεγόταν : «Κανάγια».

Στὰ 1848 ὁ Πόε δημοσίευε μιὰ φαντασία με τὸν τίτλο «Mellonta Tauta» δηλαδή «Τί θά συμβεῖ» χρονολογημένη χίλια χρόνια ἀργότερα. Τὸ κομμάτι τούτο εἶχε τὴ μορφή ἀπομνημονευμάτων που γράφτικαν πάνω σ' ἕνα ἀερόστατο ἕνα εἶδος ἡμερολόγιο γεμάτο σατυρικὲς σκέψεις για τὴ φιλοσοφία. Τὸ φανταστικὸ και μελλοντικὸ πρόσωπο ἢ Πούνιτα που ταξείδευε εἶτσι στὰ 2848 πάνω ἀπὸ τὸν πλανήτη διατύπωνε τίς πιὸ παράδοξες σκέψεις για τοὺς παρκαλοτισμοὺς και τὴν ἀνεπάρκεια τῶν συστημάτων και τῆς μεθόδου τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ Βάκωνα, τοῦ Μίλλ, ἀντιτάσσοντας στὰ a priori ἀξιωματικὰ δεδομένα τους και τὰ aposteriori πειραματικὰ, τὰ παραγνωρισμένα δικαιοῦματα τῆς φαντασίας και τῆς διαίσθησης δημιουργοῦντας εἶτσι ἕνα τρίτο δρόμο πρὸς τὴν ἀλήθεια, δρόμο πιὸ σίγουρο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ Πόε πάντα ἀντέταξε ἐναντίον τῶν φιλοσόφων που κοροῖδευε, αὐτὰ τὰ δικαιώματα τῆς διαίσθησης που στὰ μάτια του φάνταζε ἄν μιὰ ἀλήθεια γεννημένη ἀπὸ τὴν ψυχὴ με τὸ μέσο ἐνὸς συστήματος συμφωνιῶν και ἀναλογιῶν ὅλο και πιὸ στενότερου. Ὑπῆρξε πάντα ὁπαδὸς τῆς ἀναλογικῆς κριτικῆς, και ὅπως ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σκέφτονταν πὼς ἡ ποίηση μετράει τὴ δύναμη τῆς συγκίνησης και τῆς ὁμορφίας με τὴν λειτουργία της νὰ συλλαμβάνει και νὰ κάνει δρατὲς με τὴν μεταφορὰ ἀναλογίης ἀκαθόριστες, εἶχε καταλήξει σὲ μιὰ συγχώνευση τῆς κριτικῆς και τῆς ποίησης. Καταργοῦσε τὴν ἀντινομία μετὰ και ἡ δημιουργία δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ βεθύτερη κριτικὴ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, και ἡ ἀνώτερη ἀναλογικὴ κριτικὴ ἰσοδυναμοῦσε με μιὰ δημιουργία ἄν καταφέρει νὰ πραγματοποιήσει στήν κατηγορία τῶν ἰδεῶν ὅσα και ἡ ποίηση στο ἐπίπεδο τῶν εἰκόνων. Ὁ Πόε ἔδινε ξεχωριστὴ σημασία στήν ἀξία τῆς μαντικῆς ὅπως εἶχε φανερωθεῖ και ὅπως ἐξυπηρέτησε τὸν Κεπλέρο, τὸ Νέφτωνη ἢ τὸν Σαμπολιὸν και

που στήν ἐποχὴ του ἡ λογικὴ ἐπιστήμη περιφρονούσε ἄν ὄνειρο δίχως ἀξία. Θά πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Πόε τὰ δεδομένα τοῦ Ἀγρὺ Πουανκαρέ πάνω στήν ἐπιστήμη και τὴν ὑπόθεση και οἱ ἀναλύσεις πάνω στή διαίσθηση που ἔκαμε ὁ Μπέρξον, χάρισαν στήν ὑπόθεση, στή φαντασία στή διαίσθηση τὸ χαρακτηρισμὸ τῶν μεγάλων ἐμφυχωτῶν που μ' αὐτὸν ὁ Πόε τίς εἶχε χαρακτηρίσει ἐνῶ ὁ Claude Bernard προηγουμένως στή μεγάλη κρίση τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλισμου εἶχε με δύναμη καταδείξει πόσο μάταιο εἶναι νὰ περιφρονήσουμε τὴν μαντικὴ τούτη, αὐτὴ τὴν τόλμη που χωρίζει τὸν μεγαλοφυῆ σοφὸ ἀπὸ τὸ μέτριο και φρόνιμο δουλευτὴ, αὐτὸς ὁ ἐσωτερικὸς φωτισμὸς που ὁ Πόε ὀνόμαζε συμφωνία ἢ ἀληθεία γεννημένη ἀπὸ τὴν ψυχὴ. Στὸ διήγημα τούτο βρίσκει κανεὶς μιὰ σκληρὴ ἐπίθεση ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν ἰδανικῶν.

Ἡ Πούνιτα ἀποφάσισε νὰ μελετήσει τὰ ὑποθετικὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων «Ἀμερικῶν» τῆς προηγούμενης χιλιετηρίδας. «...Προσπάθησαν νὰ με πείσουν πὼς αὐτοκυβερνητικὸν ἦσαν—μὰ ἀκούστικε ποτὲ παρόμοια ἀνοησία!— ὅτι ζοῦσαν μέσα σ' ἕνα εἶδος συνμοσπονδίας ὁ καθένας για λογαριασμὸ του κατὰ τὸν τρόπο τῶν τριπελοσκυλῶν που ἀναφέρουν τὰ παραμύθια. Λένε πὼς ἀναχωροῦσαν ἀπ' τὴν πιὸ παράδοξη ἰδέα που μπορεί νὰ φανταστεῖ κανεὶς πὼς οἱ ἄνθρωποι γεννηοῦνται ἴσοι και ἐλεύθεροι και τοῦτο στο πείσμα τῶν νόμων τῆς ἐξουχίας που τόσο καθαρὰ εἶναι ἀποτυπωμένοι σὲ κάθε ὑπαρξὴ τοῦ ἡθικοῦ και φυσικοῦ κόσμου. Κάθε ἀτομο ψήφισε—εἶτσι λένε—δηλαδή λάβαινε μέρος στὰ κοινὰ ὡς τὴ μέρα που κατάλαβαν πὼς ἡ δουλειὰ τοῦ καθενὸς δὲν ἦταν δουλειὰ κανενὸς και ὅτι ἡ Δημοκρατία (εἶτσι λεγόταν τὸ περίεργο αὐτὸ πρᾶμα) δὲν εἶχε εὐλόγου κωδέρνηση. Διηγοῦνται ἐν τούτοις πὼς ἡ πρώτη περιπτώση που τάραξε μ' ἕνα ξεχωριστὸ τρόπο τὴν ἱκανοποίηση τῶν φιλοσόφων που εἶχαν κατασκευάσει αὐτὴ τὴ δημοκρατία στάθηκε ἡ κεραυνόβολη ἀνακάλυψη πὼς ἡ καθολικὴ ψηφοφορία δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἐυκαιρία δόλου που με τὸ μέσο της ἕνας ποθητὸς ἀριθμὸς ψήφων μπορούσε σὲ μιὰ στιγμή νὰ μπεῖ στήν κάλπη χωρὶς νὰ ὑπάρχει τρόπος νὰ τὸ προλάβει ἢ νὰ τὸ ἀνακαλύψει κανεὶς, ἀπὸ ἕνα κόμμα ἀρκετὰ ἀναίσχυντο που δὲν

κοκκίνιζε γιὰ τούτη τὴν ἀπάτη. Μιὰ πρόχειρη κρίση πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ βγάλει κανεὶς τὸ συμπέρασμα πὼς ἡ φαυλότητα βασιλεύει στὴ δημοκρατία καὶ πὼς μιὰ δημοκρατικὴ κυβέρνηση θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ φαύλους. Καὶ τὴν ὥρα πού οἱ φιλόσοφοι κοκκίνιζαν ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὴ βλακεία τους, πού δὲν μπόρεσαν νὰ προβλέψουν αὐτὰ τὰ ἀναπόφευκτα ἄτοπα καὶ πολέμοισαν ν' ἀνακαλύψουν νέες θεωρίες ἢ λύση ἤρθε βίαιη μὲ τὴν ἐπέμβαση ἐνὸς ἀνοιχτόκαρδου κι' ἄμυαλου πού λέγονταν Mod (δηλ. μάξ) πού συνεκέντρωσε τὰ πάντα στὰ χέρια του κι' ἐγκαθίδρυσε ἕναν δεσποτισμὸ πού ἂν συγκριθοῦν μ' αὐτὸν οἱ δεσποτισμοὶ τῶν ἡρώων τῶν παραμυθιῶν καὶ τῶν ἐλιογάδων ἀξίζουσι σεβασμὸ καὶ φαντάζουσι ἀληθινοὶ παράδεισοι. Αὐτὸς ὁ Mod, λένε, πὼς στάθηκε ὁ φριχτότερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πού ὑπῆρξαν τῆ γῆ. Εἶχε τὸ ἀνάστημα γίγαντα, ἦτανε αὐθάδης, πλεονέχτης, διεφθαρμένος, εἶχε τὸ μῖσος ταύρου τὴν καρδιὰ ὑαίνας καὶ τὸ μυαλὸ ἐνὸς Παγωνιοῦ. Πέθανε πάνω σὲ μιὰ ἐκρηξὴ θυμοῦ πού τὸν ἐξάντλησε. Εἶχε βέβαια τὴ σκοπιμότητα τοῦ ὅπως ὄλα τὰ πράγματα καὶ τὰ πιδ κακά. Ἔδωσε στὴν ἀνθρωπότητα τὸ μάθημα πὼς ποτὲ δὲν πρέπει κανεὶς ν' ἀντιστρατεύεται στὶς φυσικὲς ἀναλογίες. Ὅσο γιὰ τὸ δημοκρατισμὸ δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καμιά ἀναλογία γιὰ νὰ τὸν δικαιώσουν, ἐκτός ἀπὸ τὴν περίπτωση τῶν «τεμπελόσκυλων». Ἐξαίρεση πού δὲν ἀποδείχνη παρά πὼς ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ καλλίτερη κυβερνητικὴ μορφή—γιὰ τοὺς σκύλους».

Πιὸ πέρα ἡ σαρκαστικὴ Πουντίτα κάνει ὑποθέσεις καὶ πολέμῳ νὰ φανταστῆ τί θὰ γίνονταν περίπου στὰ 2050 τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ πού κατὰστρεψε τὴ Νέα Ἰόρκη καὶ τὸν ψευδοπολιτισμὸ τῶν «Knicker-bockers» αὐτῶν τῶν ἀγρίων πού λυμίνονταν κείνην τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν Ἡπειρο». Μιλᾷ γιὰ τὴ μονομανία πού εἶχαν νὰ χιτίζουν κάτι περίεργες παγῶδες πού στὴ γλώσσα τὴν ἀρχαία Ἀμερικάνικη τίς λέγανε ἐκκλησίαις καὶ μέσα σ' αὐτὲς λάτρειαν δυὸ εἶδωλα γνωστὰ μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ «πλού-

του» καὶ «τῆς Μόδας». Συναντᾷ κανεὶς καὶ σ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ἔργου τοῦ Πόε σκέψεις ὄχι λιγότερο σκληρές. «Πιστεύει ὅτι ὁ λαὸς δὲν μπορεῖ ν' ἄξει ἄλλη σχέση μὲ τοὺς νόμους παρά νὰ ὑπακούει σ' αὐτούς» ἢ «Αὐτὲς οἱ γυναικεῖες τσάντες παρόμοιες μὲ φουσκωμένες κολοκῦθες πού τόσο τίς συνηθίζουν οἱ ὄρατες κυρίες δὲν εἶναι διόλου Παρισινῆς προέλευσης. Φαίνονται μᾶλλον ντόπιας κατασκευῆς. Δὲν δικαιολογεῖται τέτοια μόδα στὸ Παρίσι ὅπου μιὰ γυναίκα δὲν βάζει στὴ τσάντα της παρὰ τὰ λεφτὰ της. Μιὰ ἀμερικάνικη ὅμως τσάντα; Πρέπει ν' ἄναι πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ χωράει ὄλα τὰ λεφτὰ της καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ψυχὴ της!» ἢ «Ἡ φαντασία ἐνός ὄχλου εἶναι ἡ μύτη του καὶ μποροῦν ἀπὸ τὴ μύτη του ἄριστα νὰ τὸν ὀδηγοῦν» ἢ «Ἡ πληθώρα τῶν βιβλίων σ' ὄλους τοὺς κλάδους τίς γνώσης εἶνε ἡ ἀρρώστια τῆς ἐποχῆς γιατί εἶνε τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο στὸ ν' ἀποκτήσει κανεὶς ὅποια δὴποτε θετικὴ γνώση». Στὸ διήγημα «Χίλιες καὶ δυὸ νύχτες τοῦ Σεχεραζάτ, αὐτὴ προσθέτει μαρτυρίες γιὰ τὰ θαυμάσια τῆς Ἀμερικῆς καὶ γιὰ τὴν πρόοδο ὑπὸ μορφὴ ἀφηγήματος: Ὁ Σουλτᾶνος ὅμως βρίσκει ὄλα ταῦτα τόσο ἀνόητα καὶ βαρετὰ πού διάκοψε τὴν ἀφήγησιν καὶ παραδίνει τὴν αὐτὴν γυναίκα στὸν στραγγαλιστὴ. Ὅλες αὐτὲς οἱ ιδέες πού παρουσιάζονται σὰν πειράγματα ἐδῶ καὶ κεῖ δὲν εἶναι παρὰ σχεδιάσματα ἐνός δοκίμιου μεγάλου πού δὲν προφτασε νὰ γράψῃ. Τὸ «Μαρζινάλια» εἶναι γεμᾶτο τέτοιες παράδοξες σημειώσεις πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὅταν ἀμερόληπτα μελετᾷ κανεὶς αὐτὴ τὴν μεριά στὸ ἔργο τοῦ Πόε πού ὕστερ' ἀπὸ τὸ 1848 τόσο ζωηρὰ ἐπέδρασε στὸν Μπωντελαίρ, βλέπει πὼς ἡ ἀηδία πού τόσο βαθειὰ ἐνοιωσε καὶ ἐξωτερίκεψε γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐξισοτικῆς δημοκρατίας προέρχεται πρὶν ἀπ' ὄλα ἀπὸ μιὰ ἀγανάχτηση πολὺ πιὸ φιλοσοφικὴ καὶ αἰσθητικὴ παρὰ προσωπικὴ. Γιατὶ ἀγαναχτοῦσε ὅταν ἔδλεπε νὰ χτυπιοῦνται οἱ ἀρχεὲς τῆς ἀναλογίας, τῆς συμφωνίας τῆς διαίθεσης καὶ τῆς ἱεραρχικῆς τάξης πού ἀποτελοῦσαν τὸ πιστεύω του.

Μεταφραστὴς: Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΝΥΧΤΕΡΙ

Νέθει ἡ γοιὰ μὲ τὸ χιονιὰ
—σύμπα, νύφη, τὴ φωτιά,—
νέθει ἡ γοίτσα καὶ μαργώνει
στὴ φωτιά, στὸ παραγῶνι.

Τὸ λυχνάρι σῶνεται
κ' ὕπνο ὁ νιὸς καμώνεται,
θρόνα ἐγίνηκε ἡ φωτιά,
κι' ὄλο νέθει, νέθει ἡ γοιὰ.

Νέθει, νέθει, δὲν τὸ σῶνει
στὴ φωτιά, στὸ παραγῶνι
κι' ἀρχινάει τὸ παραμύθι
κεῖ πού λὲς κι' ἀποκοιμήθη.

Κι' ἄ νυστάζει ὁ νιὸς κ' ἡ νιά,
χώνεται στὸ τζάκι ἡ γοιὰ,
τὴ φωτιά συμπάει καὶ νέθει
καὶ τὸ στόμα της ἀλέθει:

Γέμ' κάτου στὸ ρέμα
—στρίβει ἡ γοιὰ τὸ νέμα—
ποῦναι ἐτιές, ποῦναι πλατάνια,
κεφαλάρια, συντριβάνια.

Γέμ' κάτου στὶς δάφνες
καὶ στὶς πικροδάφνες
ποῦναι ὁ ρημασμένος μύλος
—ψόφος του, πούρλιαζει ὁ σκύλος!

Μὲ φεγγάρι, βοάδου,
—κόρη, βάλε λάδι—
βγαίνει ἡ ξωτικιά ἡ κυρὰ
στὰ πολύβογγα νερά.

τοὺς ἐκόπη κ' ἡ ἀνεπνιά
τοὺς λιγώθη κ' ἡ καρδιά.

Ξέφτα τὸ φινίλι
—σβούρα τὸ σφοντύλι—
λούζεται, ψειρίζεται
στὰ γέλια ξεκαρδίζεται.

Τὰ μαλλιά χτενίζει
—πὼς τὸ τζάκι βουίζει!
καὶ τραγουδῆ τραγουδεῖ
πού σὰ φλογέρα ἀντιλαλεῖ.

Γέμ' κάτου στὶς δάφνες
καὶ στὶς πικροδάφνες
τὸ παιδί τοῦ μυλωνᾶ
πάει καὶ πάει καὶ δὲ γυρνᾷ.

Φύλαξε καρτέρι
νὰ τῆς βάλει χέρι,
νὰ τῆς πάρει τὴν ποδιά
καὶ τοῦ πάσθηκε ἡ μιλιὰ.

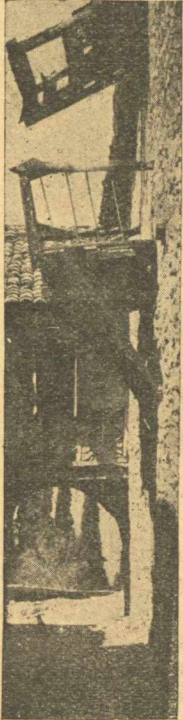
Πάει καὶ πάει τ' ἀγέρι,
χάθη πάνω στὰ ὄρη.
—πάλι ὁ σκύλος ἀλυχταί,
τὸ κεφάλι του νὰ φάει!

Νύσταξες μωρ' τσοῦπα;
Σώθη κ' ἡ τουλούπα,
γίνη χόβολη ἡ φωτιά,
τ' ἀπονέθουμε ταχιά.

Κουβαριάστη καὶ μαργώνει,
τρέμει ἡ γοιὰ στὸ παραγῶνι
καὶ πιοτέρα ὁ νιὸς κ' ἡ νιά
τοὺς ἐπάρθηκε ἡ μιλιὰ

B. ΚΟΡΘΙΑΝΟΣ

ΕΝΑΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Καλυψομένη
στην Καρύταινα
(Φωτογρ. κ. Π. Π.)

Τό πρώτο βουνό πού μᾶς καλοσωρίζει ἀπό μακριά, μετὰ τό ξεκίνημά μας ἀπό τήν Ἀθήνα εἶναι ἡ Ζίρια, ἡ ἀρχαία Κυλλήνη. Εἶναι τό πρώτο ἀτένισμα πού ἔχουμε σέ κάτι καινούργιο, χιονισμένο ξένο στό καθημερινό μας μουχλιασμένο περιβάλλον. Μιά εὐγνωμοσύνη τῆς χροστᾶμε ἀπ' τήν πρώτη ματιά. Περνώντας τή θαλασσινή κορδέλα τοῦ Ἴσθμου βλέπουμε καί τόν Παρνασσό ν' ἀσπρίζει. Ἀπό κεῖ καί πέρα πιά τό ἕνα βουνό μᾶς παραδίνει σ' ἄλλο, σέ ἀτέλειωτη συνέχεια, ὄλο διαφορετική καί ὄλο ἀρμονισμένη, ἀπό γραμμές βουνῶν, ἀπό τοὺς γκρεμούς καί τίς κοιλάδες πού σχηματίζουν.

Τό αὐτοκίνητο τρέχει, δαιμονισμένο μουρηγάκι, ἀνάμεσα στίς ἀλλόκοτες παραξενιές τῆς φύσης. Μιά ἀπάνω, μιά κάτω, σκαφαλώνει καί τριγυρίζει, ἀγγομαχάει καί κατακυλάει, σέ δρόμους πού θαρρεῖς καί πεζός νά ἦσουν θάπρεπε τὰ μάτια σου δεκατέσσερα νά τάχεις γιά νά μὴ γκρεμιστεῖς. Ἀπ' τό Κάστρο τῆς Ἀκροκορίνθου βλέπω ἕνα αὐτοκίνητο νά τρέχει στό δρόμο πού πάει γιά τό Ἄργος. Ἀπό κεῖ ψηλά, πού τό μάτι ὅπου καί νά φτάσει ἀντικρῶζει μεγαλεῖο, μοιάζει τόσο τιποτένιο, σχεδόν γελοῖο, αὐτό τό δεῖγμα τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μέ τίς τέσσερις ρόδες του πού παλαβᾶ γυ-

ρίζουν. Μέσο, μόνο μέσο ἕνας τέτοιος πολιτισμός, ποτέ σκοπός. Ἐκεῖνη τῆ στιγμή τόσο βαθιά τό αἰσθάνθηκα.

Στό Κάστρο τῆς Ἀκροκορίνθου ἀνεβήκαμε «*μέ τά ζά*». Ὁ ἕνας ἀγωγιότης ἦταν μονγκός ὁ δύστηνος καί ἐκφράζονταν μέ κάτι ἤχους λυπητεροῦς πού ὁ ἴδιος δέν τοὺς ἄκοιε.

«*Τόν ἐπιασε στήν ἐκκλησιά μέσα, λέει ὁ δικός μου ὁ ἀγωγιότης, σάν ἦταν ἔντεκα χρονῶ*».

Ἐνα παιδάκι εἶν' ὁ δικός μου, φτωχό καί λίγο πικραμένο. Τόν ρωτῶ ἂν πάει σχολειό. Ὅχι! δουλεύει, κουβαλάει ζεμπιλια χῆμα στίς ἀνασκαφές, στήν Παλιά Κόρινθο.

«*Ἐγὼ τάδελα τὰ γράμματα μὰ ἀφοῦ δέ μέθειλαν...*»

Φτάσαμε ἀπάνω μέ τίς κουβέντες καί μέ τὰ γλυστοίματα τῶν μουλαριῶν. Περάσαμε τίς τρεῖς μεγαλοπρεπέστατες καμαρωτές πόρτες τοῦ Κάστρου καί λίγο στά τυφλά προσπαθοῦμε νά καταλάβουμε τί συμβαίνει ἐδῶ, τί εἶναι τοῦτο; πού εἶναι τ' ἄλλο; Τό βιβλίό πού ἔχουμε γιά ὁδηγὸ δέ λέει καί πολλά. Λεῖπει θαρρῶ ἕνα βιβλίό πού νά μιᾶ λεπτομερειακὰ γιά τὰ βενετσιάνικα καί τὰ φάγκικα κάστρα μας καί γιά τήν ἱστορία πού πέρασε ἀπό πάνω τους. Ἄκουσα πῶς ὁ Κόντογλου, ὁ φιλόλογος ζωγράφος, ἔχει ἔτοιμο γιά νά τό δημοσιέψει ἕνα τέτοιο καλλιτεχνικό βιβλίό.

Αὐτό πού καταλαβαίνομε εἶναι πῶς ἐποχές διαδέχονται ἐδῶ ἢ μιά τήν ἄλλη. Ἀπάνω στήν κορφὴ διακρίνονται τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Χίλιες ἦταν οἱ ἱερείες τῆς καί γιά τίς δικές τους ἀπαιτήσεις ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι: οὐ παντός πλεῖν εἰς Κόρινθον. Παρακάτω βρισκόμε τήν Πειρήνη, τήν πηγὴ, ἡ Δρακονέρα σήμερα, δηλαδή τοῦ δράκου τό νερό. Γιατί ἐδῶ λένε πῶς χτύπησε χάμω μέ τό νύχι του ὁ Πήγασσος, τό

πτερωτό τ' ἄλογο, καί πετάχτηκε τό νερό. Ἐφυλλίζομε κάμποσους αἰῶνες καί φτάνομε στοὺς φραγκοβενετσιάνους ἱππότες πού ἀλληλοδιάδοχα ἀμπαρώθηκαν στό Κάστρο. Ἐνας μιναρὸς μᾶς λέει πῶς πάτησε καί ὁ Τοῦρκος ἐδῶ πέρα. Καί τελευταῖα πιά μιᾶ ἢ Ἐπανάσταση: ἐδῶ ὀχυρώθηκε ὁ Ἰμπραῖμ, καί ἀπ' τό ἀντικρῶν τό Κάστρο, τό Πεντασκούφι, ἕνα ψίχουλο κοντὰ στόν ὄγκο πού εἶναι ἡ Ἀκροκορίνθος, ἔρριξαν οἱ δικοί μας κανονιές καί γκρέμισαν καί ἀφάνισαν τό μεγάλο Κάστρο. Σήμερα, ἕνα κοπάδι ἀπὸ τραγιά μοιάζει κυρίαρχο στόν ἱστορικό αὐτό βράχο καί ὁ τσοπάνης του ρήγας τρανός.

Τὴν Ἐπανάσταση θυμόμαστε πάλι περνώντας ἀπ' τὰ στενά τῶν Δερβενικιῶν. Ἐκεῖ νικήθηκε ὁ Δράμαλης, τό 1822, καθὼς ἀνέβαινε ἀπ' τό Ναύπλιο.

Τὰ στενά μᾶς βγάζουνε στήν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδας. Σωστή ἐξοχὴ ἐδῶ, μυρίζουν τὰ στάχια, ροδίζουν τήν πρασινάδα τ' ἀνθισμένα δέντρα του Ἰούδα. Ἀριστερὰ μαντεύομε τίς Μυκῆνες, ἀνάμεσα στά δυὸ ξεροβούνια πού εἶναι σὰ γαϊδουρόραχες, τὴ Μάρθα καί τὴν Τζάρα. Τό αὐτοκίνητο σκουντουφλάει στίς πέτρες τοῦ Ἰναχους. Σ' αὐτὲς τίς ἴδιες πέτρες σκουντούφλησε ἄραγε ἡ Ἰὼ, «*τό Ἰνάχειον σπέρμα*», ἅμα τὴν ἔδιωξε ὁ πατέρας τῆς; Μπήκαμε πιά στό Ἄργος. Τί ἄσχημη ἢ πόλη! Μόνη ἀνακούφιση τό Κάστρο, στή Λάρισσα ἀπάνω, καί ἡ Παναγία τοῦ Βράχου, τό μοναστήρι, πού ἀσπρίζει στή μιά πλαγιά τοῦ λόφου.

«*Σὰς πῆρα γιά λόρδισσες*» λέει μιά χωρική πού μᾶς δίνει νερό νά πιοῦμε.

«*Τί εἶναι οἱ λόρδισσες;*»

Νά, αὐτὲς πού πέρουν τὰ βουνά.

Ἐκινᾶμε πάλι. Περνᾶμε προστὰ στό ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Ἄργους, μὰ δέν προφταίνομε νά σταθοῦμε γιατί πρέπει πρῶν νυχτώσει ν' ἀναρρηθῶμε στόν Ἀχλαδόκαμπο πού εἶναι στό δρόμο μας γιά τὴν Τρίπολη.

Οἱ ἀνθιπόμενες ἀγριαπιδιές ἀρχίζουν. Σὰ νύφες μοιάζουν, ὀλόασπρες ἀπάνω στό πρᾶσινο χαλὶ τοῦ σιταριοῦ. Ἀνεβαίνομε τώρα τίς στενὲς καί ἀπότομες κορδέλες τοῦ Ἀχλαδόκαμπου. Στό αὐτοκίνητο μέσα σιωπὴ βασιλεύει. Κάτι σπασμωδικές κινήσεις μοναχὰ μαρτυροῦν δευτερόλεπτα ἀνησυχίας. Ἄλλος ἄλλος τό κατέβασμα ἀπὸ τὴν ἄλλη πλαγιά! Ἐπιτέλους βρισκόμαστε σέ ἴσιο ἐπίπεδο, κάτω στήν πεδιάδα. Τό Παρθένιο

μᾶς προστατεύει τώρα, χιονισμένο Περνᾶ καί τό τραῖνο, βγαίνουνε μαντίλια, χαιρετιόμαστε, πρῶτοι φίλοι! Ποτὲ δὲν κατάλαβα γιατί ἀπ' τὰ τραῖνα μέσα γίνονται οἱ ἄνθρωποι τόσο διαχυτικοὶ πρὸς τὰ ἔξω.

Περνᾶμε ἀκόμα κάμποσα ἀνεβοκατεβήματα καί σκονισμένοι σὰ μασκαράδες φτάνομε στήν Τρίπολη. Ἀκούσαμε γιά πρόοδες πολλὲς πού γίνθηκαν σ' αὐτὴ τὴν πόλη. Καί πλαγιάσαμε μέ ἐμπιστοσύνη: τὰ ζωϊφάκια ἁπλῶς δὲν ἔχουν καθόλου πτοηθεῖ, τὴν ἐχθρική τους σύμβαση μέ τό Μορφέα τὴν κρατοῦνε πάντα! Ἐνα κελᾶδημα ἀηδονιοῦ ἦταν ἡ μόνη παρηγοριά.

Στό ἐστιατόριο «*Ἡ κληματαριά*», κάποια πρόοδο σημειώνομε, μὰ πού πέρνει καί αὐτὴ κακὸ δρόμο γιατί μᾶς εἶπαν: Good morning, τό πρωὶ πού πήγαμε νά πιοῦμε τὸν καφέ μας.

Κεκινώντας ἀπ' τὴν Τρίπολη περάσαμε ἀπ' τὴν ἀγορὰ. Τί γίνονταν ἐκεῖ! Σάββατο πρωὶ ἦταν καί εἶχαν κατεβεῖ ἀπ' τὰ γειτονικά χωριά νά κάνουν τὰ ψούνια τους γιά τὴν Κυριακὴ καί τὴν Δευτέρα πού ἦταν τ' Αἰγιώργη. Ἐνας γέρος τσακώθηκε μέ τὴ γριά του καί ἀπάνω στό θυμὸ του ρίχνει ἕνα σακκὶ πατάτες μπροστὰ στίς ρόδες τοῦ αὐτοκινήτου. Γκρρρρ τὰ φρένα... Ἄλλος παρακεῖ, μ' ὄλο τὸ ξεκούφισμα τῆς τρομπέτας μας, φράζει ξενειαστος τό δρόμο.

«*Ἐ, μάρμα, δὲν ἀκούς;*»

Γύρισε, μᾶς κῆνταξε μέ ἀπορία:

«*Μὰ τώρα πέρασε τ' ἄλλο!*»

Διαμαρτύρονταν ὁ ἄνθρωπος. Καί μέ τό δικιο του. Τό ἕνα κοντὰ μέ τ' ἄλλο! πολὺ πάει πιά. Ἡ παραζάλη πού δίνουν τ' αὐτοκίνητα στή χωρική ζωὴ δὲν εἶναι μικρὴ. Γιατί βέβαια περισσότεροι χωρικοὶ θὰ γίνονται καρδιακοὶ ἀπὸ τότε πού κυρίεψε μπενζίνα τοὺς δρόμους τους καί τὰ χωριά τους. Τί φασαρία δταν διασχίζει ἕνα αὐτοκίνητο τό ἦσυχ, μισοκοιμισμένο χωριό! Τί κακὸ ἅμα συναντᾶ κοπάδι, τί τρεξίματα, τί κουνούνισμα, τί σκαρφλώματα, τί πανικός! Πῶς νά βαστάξουν τὰ ζῶα, τὰ ἦσυχ μολάρια, πού ἀγριεύουν σὰ δαιμονισμένα ἅμα δοῦν τό τέρας αὐτό πού λέγεται αὐτοκίνητο! Καί τὰ μαντρόσκυλα ξεσπᾶν καί χύνονται ἔξω ἀπ' τίς στᾶνες ἀγριεμένα, τρέχουν σαράντα χιλιόμετρα τὴν ὥρα, μέσ στίς ρόδες, μέ τὴν ἔχθρα στό στόμα.

Βγήκαμε λοιπὸν ἀπ' τὴν περίφημη ἀγορὰ καί τραβᾶμε τό δρόμο γιά τὴ Μεγαλόπολη.

Ἐδῶ ὁμορφαίνει ἡ Ἀρκαδία, οἱ κοιλάδες γίνονται πῶς πράσινες, τὰ χωράφια εἶναι ἀνθισμένα, μοσχοβολαίει ὁ τόπος, δασωμένοι λόφοι ξεκουράζουν ἀπὸ τὰ ξεροβούνια πού ἀφίνομε πίσω μας. Ὁ Ταύγετος φανερόνεται μιά στιαμή, μὰ ἀλλοιώτικος, σὰν ἀπ' τὸ πλάι παρμένους. Ἀπὸ μακριὰ γαλιέζει ὁ Ἐλισσών, τὸ ποτάμι τῆς Μεγαλόπολης. Φτάνομε στὴν πόλη. Μεγάλῃ; Ἕνα χωριό, χωρὶς κανένα χαραχτήρα.

Ἀπὸ τὸ καφενεῖο «*ἡ Μοιροβόλος Ἄνοιξις*» πᾶμε γιὰ νὰ δοῦμε τὸ ἀρχαῖα. Τέσσερα λεπτά μᾶς εἶπαν πὼς εἶναι ἀπ' τὸ δημόσιο δρόμο. Κι' ὅμως προχωροῦμε καὶ τίποτε δὲ φανερόνεται. Ἄξαφνα στὸ βουναλάκι ἀπάνω πού στεκομαστε βλέπομε στὰ πόδια μας τὶς τελευταῖες βαθμίδες τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Τί ἐντύπωση ἤσχη, ξεκουραστική, μᾶς ἄφησε ἡ λίγη ὥρα πού καθήσαμε ἐκεῖ, στὴ σκιά τῶν πεύκων πού ἔχουν φυτρώσει ἀνάμεσα στὶς πέτρες. Λαμπρὰ ἀκόμη διατηρημένο τὸ θέατρο· ἦταν ἀπ' τὰ μεγαλύτερα τῆς Ἑλλάδας, χωροῦσε εἰκοσιχιλιάδες θεατῆς. Μοιάζει χτισμένο σὲ φυσικὸ ἡμικύκλιο τοῦ βουνοῦ. Κάτω κυλάει κοντὰ κοντὰ ὁ Ἐλισσών, καὶ γιὰ φόντο, ἀπ' τὴν ἄλλη ὄχθη, ἀνάμεσα σὲ λουλουδιασμένα χωράφια καὶ σὲ πράσινους μαλακούς λοφίσκους διακρίνονται τὰ ερεῖπια τῆς ἀρχαίας πόλης τοῦ Ἐπαμεινόντα. Ὅλη ἡ εἰκόνα ἔχει τόση σοβαρὴ χάρη, τόση γλυκιὰ αὐστηρότητα, πού δὲ μᾶς κάνει καρδιά νὰ ξεκινήσουμε.

Μὰ ὁ σύντροφός μας πού παλεύει μὲ τὰ χιλιόμετρα καὶ τὶς κακοτοπιές, καὶ κάθεται δυνατὸς στὸ τιμόνι καὶ μᾶς πετᾷ σὰν σαῖτες ἀπ' τὸν ἕνα νομὸ στὸν ἄλλο, δίνει τὸ πρόσταγμα: Πᾶμε.

Στιβαζόμαστε πάλι στὸ κυλούμενο σπιτάκι μας. Τώρα ὑψώνεται μπροστὰ μας ἡ Καρύταινα, ψηλὰ στὸ βράχο τῆς. Τί γραφικὴ πού δείχνεται ἀπ' τὴν πρώτη ὄψη. Μὲ τὸ Κάστρο τῆς, χτισμένο σ' ἕνα ὕψωμα πού γέρονει μὲ χάρη καὶ σιγουριὰ νεανικῆς κορμωστασίας, μὲ τὰ σπιτία τῆς, τὰ καλοκαθισμένα ἀπάνω στὸν γκρεμό, τὰ παράθυρά τῆς πού ἀνοίγουν ψηλά, σὲ πέντε ἕξι μέτρα ὕψος ἀπ' τὴ γῆ. Τὰ σπιτία τῆς μοιάζουν χτισμένα μὲ κάποια προϋπόθεση ἀμύνης καὶ μοιάζουν ἀκόμα κάποιο παλιὸ μυστικὸ νὰ φυλάνε. Σὰ γέφυρα ἐνώνουν δυὸ ὑψώματα, τὸ ἕνα πού βαστᾷ τὸ ἐρειπωμένο Κάστρο καὶ τ' ἄλλο πού ὡς τὴν κορφὴν τὸ ζων-

τανεύουν. Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ ξαπλώνεται μπροστὰ μας καταπράσινη ὅσο ἀνεβαίνομε τὶς κορδέλες τῆς Καρύταινας. Στὴν πλατεία τῆς δὲν ἔχει καλὰ καλὰ θέση γιὰ νὰ γυρίσει τὸ αυτοκίνητο. Ἀπὸ τὰ στενὰ καλντιρίμια ἀνεβαίνομε στὸ Κάστρο. Αὐτὸ τόχτισε στὰ 1254 ὁ σταυροφόρος Hugues de Bruyeres καὶ ὁ γιός του Geoffroy, ἦταν ὁ ἀρχοντας τῆς Καρύταινας πού, γεννημένος στὴν Ἑλλάδα, τόσο ἀφομοιώθηκε στὸν τόπο καὶ τόσο ἀγαπήθηκε πού ἔλεγε πὼς τὴ μέρα πού πέθανε καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμα δὲν κελάδησαν γιὰ νὰ τὸν κλάψουνε. Αὐτὸ τὸ ἡλιασμένο μεσημέρι ὅμως μοιάζουν νάχουν ξεχάσει τὴ λύπη τῶν προγόνων τους καὶ κελαδοῦν χαρούμενα γιὰ μᾶς, τοὺς περαστικούς.

«*Ἀμορικόνοι εἶστε;*» ρωτᾷ τὸ παιδάκι πού ἔτρεξε νὰ μᾶς κάνει τὸν ὁδηγό.

Μήπως δὲ φταῖνε οἱ χωρικοί; οὔτε τοὺς περνᾷ ἀπ' τὸ μυαλὸ πὼς μπορεῖ καὶ Ρωμαῖοὶ νὰ βγοῦν νὰ γνωρίσουν τὸν τόπο τους.

Στὸ Κάστρο ἐδῶ δὲ στέκουν πιά πολλὰ. Ἡ εἴσοδος μόνο, μιά καμάρα, καὶ μιά γαλαρία μὲ παράθυρα. Τὰ κανόνια τοῦ Κολοκοκτρώνη εἶναι ρηγμένα χάμω. Γιὰ καιρὸ ὀχυρώθηκε ἐδῶ πάνω. Τώρα αὐτὰ τὰ κανόνια ἀκούγονται στὶς γιορτιάτικες μέρες.

Μὲ λύπη φεύγομε. Στὸ δρόμο μας γιὰ τὴν Ἀντρίτσαίνα, στὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας μὲ τὴ Μεσσηνία, συναντᾶμε τὸν Ἀλ-

Ἡ Καρύταινα καὶ τὸ Κάστρο (Φωτογρ. κ. Π. Π.)

φειό. Τὸν περνᾶμε ἀπάνω σὲ μιά μεγάλη γοτθικὴ γέφυρα, χτισμένη ἀπ' τοὺς φράγκους. Τὸ ποτάμι κυλάει κάτω ἀπ' τὶς ἀνώμαles καμάρες τῆς μὲ ὀρμή. Ἕνα ἐκκλησάκι τόσο φυσικὰ τοποθετημένο στὴ μιὰ πλευρὰ τῆς γέφυρας δίνει μιὰ συγκίνηση πού δὲν ξέρω ἂν τὴν ξαναβρίσκεις σὲ μεγάλη μητρόπολη. Στὴ γέφυρα ἀπάνω εἶναι μιὰ βυζαντινὴ ἐπιγραφή.

«*Ἀράπικα εἶναι*», λέει ἕνας κυνηγὸς πού περνᾷ. Μᾶς πιάνει κουβέντα. Ἀπ' τὰς Ἀθήνας εἶναι. Ρωτᾷ πού καθόμαστε.

«*Στὸ Κολωνάκι*».

«*Μπά! πὼς δὲ σᾶς εἶδα ποτέ. Ἐγὼ κάθομαι στὰ Πετράλωνα*».

Προχωροῦμε πάλι. Περνᾶμε κορδέλες, ἀνήφορους κατήφορους:

*Μέσα στὰ ὄρη, στὰ βουνά,
μέσα στὰ κρούσταλλα νερά...*

Ἐδῶ τὰ νερὰ τρεχούμενα, τὰ πουλιὰ πετούμενα, δὲν εἶναι πιά δημοτικὸι στίχοι πού διαβάζομε σ' ἕνα βιβλίον. Εἶναι ἡ δρασερὴ πραγματικότης ὁλόγουρά μας, κι' ἀκόμα νιώθω στὰ χέρια μου τὸ παγωμένο νερὸ πού πετιοῦνταν ἀπ' τὸ βράχο, κάτω ἀπ' τὸ χωριὸ Ροβιά.

Φαίνεται πάλι ὁ Ἀλφειὸς νὰ χώνεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ γκρεμούς, καὶ νὰ χάνεται. Ὁ Ἐρύμανθος σηκώνει μακριὰ τὴν ἄσπρη του κορφή, σὰν σύνθημα πὼς εἶναι κι' αὐτὸ ἀπ' τὰ ψηλὰ βουνά. Σὲ μιὰ στροφή παρουσιάζεται ἡ Ἀντρίτσαίνα. Γραφικώτατο χωριὸ κι' αὐτό, ὅσα σπιτία τόσα δέντρα ἀνθισμένα. Ἄν κι' ἀπὸ τὰ πῶς ἀπόμερα μέρη πού ἐπισκεφθήκαμε, ἐδῶ βοήκαμε τὴν καλύτερη ἀνάπαυση. Ἕνα ἀπλό, χωρὶς καμιὰ ἀπαίτηση ξενοδοχεῖακι, τοῦ Χριστόπουλου, μᾶς τάισε καὶ μᾶς κοίμησε μὲ ἀληθινὰ ἀξίει-παινη φροντίδα. Ὡς καὶ δωμάτιο λουτροῦ πολὺ χρησιμοποιήσιμο ἀνεκούφισε τοὺς κατασκονισμένους ταξιδιωτῆς. Στὴν τραπεζαρίτσα τοῦ τὴν ὀλοκάθαρη, μὲ τὴν ταράτσα τῆς πού βλέπει ὅλη τὴν κοιλάδα καὶ τὰ βουνά πού κλίνουν τὸν ὀρίζοντα, βλέπομε κρεμασμένες στὸν τοῖχο καμιὰ δεκαριά ρεκλάμες γιὰ καμπίνες τρίτης θέσεως σὲ μεγάλη ὑπερωκεάνεια. Ὁ ξενοδόχος μας ὑπῆρξε μετανάστης. Μιά χειροπιαστὴ ὕλικὴ πρόοδο φέρουν πίσω μαζί τους οἱ χωρικοὶ πού ξενιτεύονται.

Τ' ἄλλο πρῶτ' ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ ξεκινᾶμε γιὰ τὸ ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Τῶν Βασσῶν λέγεται, δηλαδὴ τῶν

Λόγγων. Σχεδὸν τρεῖς ὄρες βαστᾷ τὸ ἀνεβάσμα. Τὸ πανόραμα πού ξετυλίγεται μπροστὰ μας δὲ μᾶς ἀφίρει νὰ κουραστούμε. Κοπάδια, νερά, δέντρα, ὄλο καὶ κάτι καινούργιο, ζωντανό, βρίσκειται στὸ δρόμο μας, Ἀκούγεται καὶ τοῦ κούκου ἡ ἀνθρώπινη φωνή. Ὁ ἀγωγιότης; μού κουβεντιάζει. Αὐτὸν θὰ τὸν θέλαν φαίνεται τὰ γράμματα γιὰτὶ ξέρει ἕνα σωρὸ πράματα. Διάβασε πολλὰ στὴν ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀντρίτσαίνας πού εἶναι ἡ δευτέρη, μού λέει, μετὰ τοῦ Ναυπλίου.

Περνᾶμε ἕνα λόφο κατάξερο.

«*Αὐτὸν τὸν κάψαν οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ βγοῦν οἱ κλέφτες πού ἦταν κρυμμένοι μέσα*».

Παραπάνω μού δείχνει ἕνα ἀνάθεμα πού ἀνάγκασαν λέει οἱ Τούρκοι τοὺς Ἕλληνες νὰ κάνουν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Ὅλο ἀνεβαίνομε καὶ ἡ φύση γίνεται πῶς ἀγρία. Ἕνα καταπράσινο δέντρο ἔχει φυτρώσει ἀνάμεσα στοὺς βράχους.

«*Πουρνάρι εἶναι*, μού λέει. Βγαίνει στὶς ἀγριμιές. *Γι' αὐτὸ καὶ πουρνარიόλο λένε τὸν ἄνθρωπο πού εἶναι ἀγρίμι*».

Σ' ἕνα μέρος ξεπεζεύομε.

«*Ἐδῶ ἔχει κατοποπιά ὁ δρόμος, θὰ πᾶτε ἀξάτοι*».

Ἀξάτος θὰ πῆ πεζός, χωρὶς ζῶο.

Φανερόνεται καὶ ὁ ναός. Τόσα ἔχω ἀκούσει γι' αὐτὸν πού λίγο ἀπογοητεύομαι. Ἡ θέση πού εἶναι χτισμένος τὸν ἀδικεῖ. Δὲ δεσπόζει ἐκεῖ πάνω, δὲν ἔχει ἀέρα γύρω του τοῦ πέφτει στενόχωρος ὁ τόπος. Τὸ χρώμα του, σταχτι κι' ἀπόλυτο ἀρμονισμένο μὲ ὄλο το βράχο, καὶ ὁ ναὸς ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως, μᾶς ἀποζημιώνει. Αὐστηρὰ δωρικὸς ὁ ἐξωτερικὸς ρυθμὸς, στὸ ἐσωτερικὸ ἔχει ἰονικὲς κολόνες ἀσυνείθιστα ἐνωμένες μὲ τὸν ἐσωτερικὸ τοῖχο. Ἡ μιὰ εἴσοδος τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἀνοικμένη στὸ πλάι καὶ ἕνα λόξεμα στὶς δυὸ πρῶτες ἐσωτερικὲς κολόνες δίνει ἕναν ἀέρα φιλόξενο πού μᾶς φέρνει, δὲν ξέρω κι' ἐγὼ γιὰτὶ, κοντὰ στὴ σημερινὴ ζωή.

Ἡ θέα ἀπλώνεται ἀπέραντη. Φαίνεται ὁ κόλπος τῆς Καλαμάτας, ἡ Ἰθώμη, τὸ κωνικὸ βουνό, ὅλη ἡ ἀκτὴ τῆς Κυπαρισσίας, καὶ πάλι ὁ Ταύγετος χιονισμένος. Εἴμαστε σ' ἀρκετὸ ὕψος ἐδῶ πάνω, 1100 μέτρα.

Γυρίζομε λίγο κουρασμένοι μέσα στὸ μεσημεριάτικο ἥλιο.

«*Καλὴ πατριδα*» μού λέει ὁ ἀγωγιότης καὶ

πέρνει την «κοπέλα του» όπως τόλεγε τὸ ζῶο του σ' ὄλο τὸ δρόμο.

Τώρα ξεκινᾶμε γιὰ τοὺς γχορεμοὺς τῆς Στεμνίτσας καὶ τῆς Δημητσάνας. Ἄ, ἐδῶ δὲν εἶναι πιά ἀστεία τὰ πράματα! Ἄν καὶ τώρα πού πέρασε μ' ἀρέσει νὰ τὸ θυμᾶμαι. Ἐνας δρόμος δύομιση μέτρα φάρδος καὶ μιτοφαγωμένος στὴν ἄκρη τριγυρίζει, ἀπειλητικὰ γιὰ ὅποιον πρόκειται νὰ τὸ περάσει, ἕνα ξεροβούνι ἀπότομο 1300 μέτρα ὕψος. Ἴσια κάτω, σὲ γραμμὴ κάθετη, ὁ γχορεμός. Ἡ θέα ἀρχίζει νὰ μοιάζει σὰ φωτογραφία παρμένη ἀπὸ ἀεροπλάνο. Ἡ παραμικρὴ στραβοτιμονιὰ καὶ πάει... Σ' αὐτὴ τὴν ἀτέλειωτη διαδρομὴ συναντᾶμε τὰ δυὸ χωριά, τὴ Στεμνίτσα καὶ τὴ Δημητσάνα, σὺν γαντζωμένες γέφυρες ἀπάνω στοὺς βράχους. Τί ἀνακούφιση ἄμα βρεθήκαμε πάλι χαμηλά! Σὰν ἡ σιγουριὰ τῆς ζωῆς νὰ ξαναρχίζει.

Ἐστερα ἀπὸ λίγη ὥρα φτάσαμε στὰ ἔλατα τῆς Βιτίνας. Τί ἀντίθεση μὲ τὴν τρομαχτικὴ ξεραίλα πού περάσαμε. Ὁ Χελμός καταχρονισμένος ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ νὰ συμπληρώσει τὴν ἄλυσιδα ἀπὸ ἄσπρες κορυφές.

Τ' ἄλλο πρῶτὸ ἢ Σπάρτη καὶ ὁ Μυστράς εἶναι στὸ πρόγραμμα. Ἀνεβοκατεβαίνομε πάλι κάμποσες ράχες καὶ σ' ἕνα γύρισμα τοῦ δρόμου μᾶς θαμπώνει ὁ Ταῦγετος. Αὐτὸ εἶναι τὸ θέαμα πού δὲν ξεχνιέται. Ὁ χιονισμένος αὐτὸς ὄγκος ἔχει κάτω τὸ ὑπεράνθρωπο, τὸ θεϊκό. Δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κυριέψει τὸ μάτι, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ βαστάξει, νὰ τὸ χωρέσει. Ὅμοιο αἶσθημα εἶχα μιὰ φορὰ ἀκούοντας ἕνα τραγούδι. Ἄνοιξε καὶ ἄπλωσε ἡ φωνὴ τόσο πού δὲν μποροῦσα νὰ τὴ βαστάξω, μοῦ φάνηκε πὼς κάτω θὰ σπάσει, πὼς καὶ ἡ αἴθουσα δὲ θὰ χωρέσει τὸν ἦχο.

Τὸ αἶσθημα αὐτὸ τοῦ ὑπεράνθρωπου καὶ τοῦ θεϊκοῦ τὸ νιώθει καὶ ὁ λαὸς καὶ μᾶς τὸ λέει σὲ μιὰ του παραδόση γιὰ τὸν Ταῦγετο:

Μιὰ φορὰ λέει, πού κυνηγοῦσαν τὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι, πέρασε, γιὰτί ἔτσι δὲ τούδειξε ὁ δρόμος, καὶ ἀπ' τοῦ Ταῦγετου τὶς κορυφές. Ὁ Ταῦγετος ἦταν χαμηλὸς πολὺ χαμηλός. Ἐκεῖ πού καθότανε, ἀγροίκηκε ἀπὸ μακριὰ μιὰ βοὴ μεγάλη καὶ φαντάστηκε πὼς ἔρχονται οἱ Ἑβραῖοι. Γιὰ νὰ μὴ τὸν πιάσουν ἐκεῖ, στὰ χαμοκλάδια, σηκώθηκε στὰ γόνατά του καὶ διάταξε τὸν Ταῦγετο καὶ ψήλωσε. Καὶ τότε ὁ Ταῦγετος ψήλωσε, ψήλωσε, ψήλωσε, ἴσα πού γίνηκε τὸ πιδ ψηλὸ βουνὶ τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ πού κάθησε καὶ γονάτισε ὁ Χριστὸς καὶ τώρα ἀκόμα φαίνονται δυὸ γοῦβες σὰ γονατισιές. Κι' ἐκεῖ πού ἀκούμπησε στὸ βράχο τὸ χέρι του τὸ δεξιὸ καὶ τώρα ἀκόμα ξεδιακρίνεται βαθιὰ βαθιὰ στὴν πέτρα μιὰ παλάμη καὶ πέντε δάχτυλα πού λὲς καὶ μὲ πικούνι τὰ σκαλίσανε. Γι' αὐτὸ τὸν Ταῦγετο τὸν λένε Πενταδάχτυλο, γιὰ τὰ δάχτυλα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι σκαλισμένα στὸ βράχο (1).

Τώρα γυρίζομε. Τέλειωσε ἡ τρεχάλα μας ἡ ξένειαση μὲς στὴν ἐλεύθερη ζωὴ, μέσα στὰ καταπράσινα λιβάδια πού ἀπαλὰ χαδεύει τὸ ἀεράκι. Πᾶνε τὰ ἴσυχια, καρτερικὰ χωριά, οἱ γχορεμοί, οἱ κοιλάδες τὰ ποτάμια. Ὅλα αὐτὰ τέλειωσαν. Πᾶμε νὰ ξαναβροῦμε τὴν πρωτεύουσά μας, τὴν ἑλική μας καλοπέραση πού εἶναι καὶ ἡ σκλαβιά μας. Τὴ φρεσκάδα πού πήραμε ὅλες αὐτὲς τὶς μέρες θὰ μᾶς τὴ ρουφήξει ὥρα μὲ τὴν ὥρα ἡ ψευτικὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας, θὰ σβύσουν μιὰ μιὰ οἱ ἄγνες μας ἐντυπώσεις, θὰ σκουριάσουμε πάλι μέσα στοὺς ἀσφαλτωμένους δρόμους μας καὶ στὰ καλοπαστρεμένα σπίτια μας.

Ε.

(1) Ἡ παράδοση βρῖσκεται στὸ βιβλίον τοῦ Ν. Γ. Πολίτη.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΠΟΙΟΙ ΑΓΝΟΥΝ ΤΟΝ ΑΙΤΩΛΟ—ΚΟΣΜΑ

«Πολλοὶ ἔγραψαν ἄκρες μέσες γι' αὐτὸν—καὶ γι' αὐτοὺς θὰ κάμω λόγο παρακάτω—μὰ κανένας δὲν τὸν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε...» λέγει ὁ κ. Λουκόπουλος στὸ ἄρθρο του «Ἡ Ὀρησκευτικὴ φυσιογνωμία τοῦ Αἰτωλοῦ Κοσμᾶ» πού δημοσιεύτηκε στὸν ἀριθ. 9 Τομ. Β' τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων». Ἐν τούτοις ὁ κ. Λουκόπουλος οὔτε τοὺς πολλοὺς πού ἔγραψαν «ἄκρες μέσες» ἀναφέρει—ἡ βιβλιογραφία του εἶναι περισσότερο ἀπὸ φτωχὴ.—οὔτε φαίνεται ἀκριβῆς λέγοντας «κανένας δὲν τὸν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε.»

Ἐκεῖνο πού ἀληθεύει σχετικὰ μὲ τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλὸ εἶναι ὅτι δὲν τὸν κατάλαβαν οἱ θεωρούμενοι σοβαροὶ ἱστορικοὶ Ἕλληνας καὶ ξένοι πού ἔγραψαν γιὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάσταση, γιὰ τοὺς παράγοντες πού τὴν δημιούργησαν, γιὰ τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, γιὰ τὴν ἠθικὴ κατάσταση τοῦ ἑλληνισμοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς ἔχουν μόνον τὸν κατάλαβαν, δὲν ἐννοίωσαν τὴ σημασίαν τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀναφέρουν κἄν στὰ ἔργα των, τὸν ἀγνοοῦν ἐντελῶς.—Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, νομίζω, ὅτι τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλὸ δὲν τὸν πρόσεξαν ἄλλοι πού περισσότερο ἢ λιγώτερο ἀσχολήθηκαν μὲ αὐτὸν γιὰ νὰ δικαιολογηθῆται ὁ κ. Λουκόπουλος γράφοντας ὅτι κανένας δὲν τὸν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε.

Ὁ Περραιβὸς στὸ φυλλάδιό του γιὰ τὸ Ρήγα Φεραῖο ἀφιερώνει ἰδιαιτερο κεφάλαιο γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κοσμᾶ πού τὸν θεωρεῖ ἰσότιμο μὲ τὸ Ρήγα.

Ὁ Ι. Λαμπρίδης στὸν α' τόμο του «Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων» ἀνομιάζει τὸν Κοσμᾶ, «Πρόδρομον καὶ Πρωτομάρτυρα τῆς ἑλληνικῆς Παλιγενεσίας» καὶ ἕνα κεφάλαιο (σ. 110-118) στὸ ἔργο τοῦ Κοσμᾶ, εἶναι ἀφιερωμένο. Αὐτοῦ σημειώνει ὁ Λαμπρίδης ὅτι ἐλπίζει νὰ δημοσιεύσει «μετ' οὐ πολὺ ἰδίαν περὶ τοῦ ἀνδρὸς μελέτην» Τέτοια σημασία μάλιστα δίνει στὸ ἔργο τοῦ Κοσμᾶ ὥστε μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγει: «Ἐὐχῆς δὲ ἀξίον θὰ ἦτο, ἐὰν τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν ἀπηγγονίσθη ὁ ἑλληνικώτατος οὗτος ἀνὴρ, πᾶσα ἡ Ἠπειρος καθιέρου ὡς ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους, τελετὰς καὶ μνημόσυνα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιτελοῦσα καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων αὐτῆς εὐεργετῶν μνημονεύουσα.»

Ὁ Ζῶτος Μολοσσὸς στὸ Λεξικόν του τῶν Ἁγίων Πάντων ἀφιερώνει δεκαπέντε—σελίδες σ. 613-627—γιὰ τὸν Ἅγιον Κοσμᾶ, ὅσες δὲν ἀφιερώνει γιὰ κανένα ἄλλον Ἅγιο. Στις σελίδες αὐτὲς ἔχει μόνον ὑπάρχει ἀπειρία ἱστορικῶν στοιχείων γιὰ τὴν ζωὴ καὶ δράση τοῦ Κοσμᾶ ἀλλὰ καὶ φαίνεται πόσο ὁ Ζῶτος ὁ Μολοσσὸς εἶχε καταλάβει «ὅσο ἔπρεπε» τὸν Κοσμᾶ.

«Ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν ἐλλήνων, λέγει ὁ Ζῶτος Μολοσσὸς στὸ ἄρθρο του αὐτό, προώδευε δυστυχῶς, καὶ ἂν δὲν τὸν ἀνεχαίτιζε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, πολλοὶ ὀλίγοι χριστιανοὶ θὰ ἔμεναν εἰς τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἂν ἔξει ἀκόμη ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, ἐπὶ μίαν πενταετίαν δὲν

θὰ ἦσαν τώρα τόσοι Τοῦρκοι εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ Μακεδονίαν».

Ὁ Δημ. Εὐαγγελίδης στὸ ἔργον του «Ἡ Βόρειος Ἠπειρος» ἀπασχολεῖται μὲ τὴ σειρὰ του καὶ αὐτὸς μὲ τὸν Ἅγιο Κοσμά καὶ γράφει: «Ὁμιλῶν γλῶσσαν ἀπλὴν καὶ καταληπτὴν εἰς τὸν λαόν, τὴ μάλιστα ἐπέδρασε πανταχοῦ... Ἡ ἐν Ἠπειρῷ δράσις τοῦ ἱερομάρτυρος Κοσμά εἶναι παροιμιώδης ἔχει δὲ τοσοῦτον συνδεθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐν γένει ἐργασίας, ὥστε θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τῶν Σχολείων καὶ ὁ κυριώτερος παράρχων τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμύτων ἐν αὐτῇ».

Ὁ Ν. Νίτσος στὴν ἱστορικὴ του μονογραφία «περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ κώμης τοῦ Τσαϊαντᾶ» γράφει καὶ αὐτὸς ἀριετὰ γιὰ τὸν Κοσμά δημοσιεύοντας σημειώσεις γι' αὐτὸν γραμμένες σὲ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀπὸ σύγχρονους τοῦ Κοσμά παπῖδες, καὶ λέγει: «Διὰ τῶν διδασκῶν του ἀπέδῃ ὁ σωτὴρ τῆς Ἠπειροῦ διαφυλάξας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παντελοῦς ἐξισλαμισμοῦ...»

Ὅλοι αὐτοὶ καὶ τόσοι ἄλλοι ἀκόμη ποὺ ἔγραψαν σὲ βιβλία ἢ περιοδικὰ ἢ ἐφημερίδες λησμονήθηκαν ἀπὸ τὸν κ. Λουκόπουλο, ἐνῆ ἀπὸ ὅσα γράφουν αὐτοὶ μᾶς κάνουν νὰ σκεφθοῦμε πὺς δὲν δικαιολογεῖται ὁ κ. Λουκόπουλος γράφοντας τόσο ἐμφαντικὰ «καθένας δὲν τὸν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ὅμως νὰ πῶ δὴς λόγια καὶ γιὰ τὴ δική μου μικρὴ συμβολὴ στὴν κατανόησιν τοῦ ἔργου τοῦ Κοσμά Αἰτωλοῦ. Ἀπὸ τὰ ταξίδια μου στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, Θεσσαλία, Ἐπτανήσοι, Ἠπειρο, Μακεδονία, εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ συγκεντρώσω ρωτῶντας ἀπὸ χωρὶς σὲ χωρὶς ἀφθονα στοιχεῖα γιὰ τὴν δράσιν τοῦ Κοσμά καὶ γιὰ τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἑλλάδας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ κρατημένα σὲ σημειώσεις μέκαναν νὰ γράψω ἐδῶ καὶ δύο χρόνια τέσσαρα ἄρθρα στὴ «Βραδυνή» μὲ αὐτοὺς τοὺς τίτλους:

«Ἐνα ἠθικὸν χρέος τῶν Ἠπειρωτῶν, πρὸς λησμονηθέντα ἐθνομάρτυρα-Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς καὶ τὸ ἔργον του»—Βραδυνή 10 καὶ 12 Μαΐου 1926.

«Ὁ Ἠπειρωτικὸς Σύνδεσμος Πειραιῶς ἀνέλαβε νὰ ἀποκαταστήσει Κοσμάν τὸν Αἰτωλόν». Βραδυνή 13 Μαΐου 1926.

«Ὁ μεγαλύτερος Ἕλληγ ἀγνοούμενος»—Βραδυνή 29 Αὐγούστου 1926.

Στὰ ἄρθρα ἐκεῖνα διέγραφα τὴν ἐθνικὴ

κὴ σημασία ἢ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ δοθεῖ στὸν Κοσμά καὶ τὸ ἔργον του :

«Τὸ ἔργον τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, ἔγραφα, εἶναι ἔργον μεγαλειτέρας ἐθνικῆς σημασίας καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου. Ὅπου ἐπάτησε τὸ πόδι του ὁ Κοσμάς ἀμέσως καὶ ἓνα σχολεῖο συνιστάτο. Ἡ τείνουσα νὰ ἐκλείψῃ ἑλληνικὴ συνήδησις λόγῳ τῆς ἀγραμματοσύνης καὶ τῆς ἐλλείψεως σχολείων, ἀπὸ πολλοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Ἠπειροῦ ἐκινήτοποιήθη ἀπὸ τὸν Κοσμά...».

Καὶ σὲ συνέχεια στὸ β' ἄρθρο :

«Ἡ πολύμορφος ἐθνικὴ δράσις τοῦ Ἁγίου Κοσμά δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε ὑπὸ τὴν πλέον γενικὴν γραμμὴν νὰ προυνισαθῇ ἐδῶ. Ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδων, αἱ δύο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ Ἠπειρωτικαὶ ἐνώσεις, οἱ σοφοὶ Ἠπειρωτῆται ἄς σκεφθοῦν κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἦτο δυνατόν ἢ ἀποκατάστασις τοῦ ἐθνομάρτυρος Κοσμά εἰς τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συνειδησιν. Τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ δείξουν καὶ οἱ Αἰτωλοκακαρναῆες, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Ἐπτανήσιοι, οἱ Κυκλαδίται. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ἀνήκει εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει νὰ τὸν ἀναστηλώσῃ ὀλόκληρος ἢ Ἑλλάς».

Καὶ στὸ τελευταῖο ἄρθρο : τῆς 29 Αὐγούστου «προχθὲς εἰς τὰς 24 Αὐγούστου ἐωρτάσθη ἡ μνήμη τοῦ μεγαλειτέρου Ἕλληγ τὸν ὁποῖον εἶδε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Κωσταντινουπόλεως μέχρι σήμερον... Γιὰ τὸν Ἅγιο Κοσμά εἶχαμε καὶ πρὸ μηνῶν ἀσχοληθῆ καὶ καταδείξαμε τὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην τῆς εὐρυτέρας μελέτης τῆς δράσεώς του, ἀλλὰ ἔκτοτε τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνεκεντρώσαμε ἠΐξῃσαν. Καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ, ἐλάχιστα καὶ πάλι στοιχεῖα διὰ νὰ κατανοηθῇ ἢ συμβολῇ τοῦ Ἁγίου Κοσμά εἰς τὴν διατήρησιν, τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, πείθουν τὸν γράφοντα τοῦλάχιστον, ὅτι χωρὶς τὴν ἔρευνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας τοῦ Ἁγίου Κοσμά, ἀδύνατον νὰ εὐρεθῇ ἢ κυρία ψυχολογικὴ αἰτία ἢ ὁποῖα ἔκανε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ πάρῃ τὰ ἔπλα καὶ νὰ χτυπήσῃ τὸν Τοῦρκο κατακτητὴ...».

Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ἀγνοήθηκε ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους ἱστορικοὺς τῆς ἑλληνικῆς ἀναγέννησης δικούς μας καὶ ξένους, αὐτὸ εἶναί

ἀλήθεια καὶ ἔτσι δὲν μπῆκε εἰς τίς σχολικὰς ἱστορίας.

Ἀκόμη τὸν ἀγνόησε ἢ Ἐκκλησία. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο συνέστησε πρὸ 17 χρόνων, ὅπως μοῦ γράφει ὁ Μέγας Βιβλιοφύλαξ τῶν Πατριαρχείων κ. Μ. Γεδεών, ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ μελετήσῃ τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Κοσμά σὲ κανονικὸν ἅγιο, ἀλλὰ ἡ ἐπιτροπὴ ἐκεῖνη ἐγκατέλειπε τὸ ἔργον τῆς. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς μένει ἀκόμη τοπικὸς ἅγιος ποὺ τὸν ἐπέδαλεν ὁ Ἄλῃ Πασᾶς. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὅμως ζεῖ στὰ στήθη ἑκατομμυρίων ἑλλήγων ὅχι ἀπλῶς ὡς ἅγιος ἀλλὰ ὡς θεῖκός ἀπόστολος τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ἢ ἱστορία θὰ

τὸν γνωρίσει ἐπίσημα καὶ θὰ τὸν τοποθετήσῃ ἐν τῇ θέσῃ ποὺ τοῦ ἀνήκει.

Γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ὅμως τοῦ Κοσμά στὴν ἐθνικὴ ἱστορικὴ συνείδησιν ἀγωνίστηκαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περραιβοῦ τόσο ἀνθρώποι, ποὺ καὶ ἀπὸ ὅσα λίγα γράψαμε φαίνεται ὅτι τὸν αἰσθάνθηκαν πολὺ βαθειά. Ὁ κ. Λουκόπουλος ὅμως ἀδικεῖ καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μὲ τὸ νὰ ἀγνοεῖ τὴν ἱστορικὴν ἐργασία τῶν γιὰ τὸν Κοσμά. Ἀκριβῶς δὲ ὅπως φαίνεται γι' αὐτὸ γράφει μὲ τόση εὐκολία. «Πολλοὶ ἔγραψαν ἄκρες μέσες γι' αὐτὸν μὰ κανένας δὲν τὸν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε».

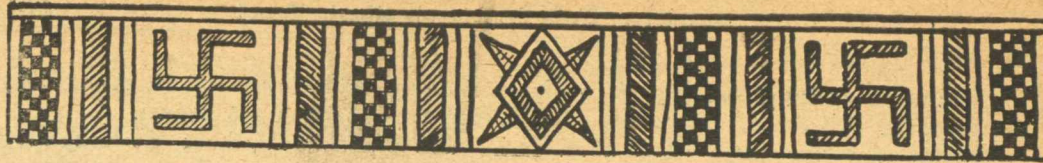
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΟΙ ΣΚΟΤΩΜΕΝΟΙ

Γιατί, καίμενε πλάτανε, βογγᾶς καὶ ἀναστενάξεις, γιὰ τὴν κλωνοροδέρευσαι, γιὰ τὴν φυλλομαδιέσαι ;
Λυπᾶσαι ποὺ χειμώνιασε καὶ σοῦφυγαν τ' ἀηδονία γιὰ θλίβεσαι ποὺ γέρασες καὶ κορμοκουφαλιάστῃς ;
— Δὲ θλίβομαι ποὺ γέρασα, δὲν κλαίω γιὰ τὸ χειμῶνα, μὲν κλαίω αὐτὰ τὰ σκέλεθρα ποὺ σέρνουν τὰ ποτάμια, ποὺ σέρνουν οἱ καταβασίες ἀπ' τῶν βουνῶν τὰ πλάγια ;
Πιάνονται ἀπὸ τίς ρίζες μου καὶ μὲ παρακαλοῦνε.
«Ρίξε μας φύλλα, πλάτανε, φύλλα σαβάνωσέ μας, καὶ πιᾶσε μὲ τίς ρίζες σου καλὰ παραχάσε μας, μὴ μᾶς τραβοῦν τὰ ρέματα σὲ σάρες καὶ λαγκάδια, γιὰτ' ἀνεμοσκορπίζονται τὰ δόλια κόκαλά μας
κ' ἔχουμε μάνες ποὺ μᾶς κλαίν, δικούς ποὺ μᾶς θυμῶνται».

Β. ΚΟΡΒΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΑΓΟΙ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ

Δάσκ.—Κάτι συχισμένος βλέπω... Τί σου συμβαίνει;

Μαθ.—Τί νά μοῦ συμβαίνει; νά' ὅσο πάει λιγότερο καταλαβαίνω τοὺς ἀνθρώπους καὶ δυσκολότερα συνεννοοῦμαι μαζί τους. Γιατί, δὲν ξέρω. Μά εἶδες πού λέει: «μαζὺ μιλάμε καὶ χώρια καταλαβαίνουμε»; Ἔτσι κι ἐμεῖς· ἄλλα λέμε, ἄλλα καταλαβαίνουμε, θυμώνουμε γι' αὐτὸ, πιανόμαστε, κι' ἔτσι, ἔπειτ' ἀπὸ κάθε ὁμιλία, χωρίζουμε ὄχι πρὸ φίλοι-πρὸ δικοί, παρὰ πρὸ ξένοι...

Δάσκ.—Μήπως δὲ μιλάτε τὴν ἴδια γλῶσσα, μήπως δὲν ξηγιέστε καλά;...

Μαθ.—Καὶ τὴν ἴδια γλῶσσα μιλοῦμε καὶ πολὺ καλὰ ξηγιούμαστε· μόνο πού τὴν λογικὴ τους ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω κι' ὅπως φαίνεται οὐτ' ἐκείνοι τὴ δική μου.

Δάσκ.—Γερνάς, καίμνε!

Μαθ.—Γερνά; Γέρασα! Μά κι' ἐκείνοι νέοι δὲν εἶναι. Ἐπειτα, ἂν εἶταν ἀπ' τὴν ἡλικία, τότε σὺ, γέρο, θάπερε νά μὴν εὐρισκες ἀνθρώπο πού ν' ἀλλάζεις λόγο...

Δάσκ.—Μήπως βρίζω;-Μά ἄς εἶναι, μὴν ἀκούς· σὲ πιστεύω καὶ σὲ νοιώθω...

Μαθ.—Πονεῖς, σὲ βεβαιώνω, ἀληθινὰ νά αἰσθάνεσαι πὸς ἀπομονώνεσαι... ἀπομονώνεσαι χωρὶς νά ναι ὁ θάνατος καὶ χωρὶς νά τὸ θέλησες... χωρὶς νά ναι ὁ θάνατος καὶ χωρὶς νά τὸ θέλησες...

Δάσκ.—Ὅσο γι' αὐτὸ, ἔνοια σου καὶ γιὰ τέτοιο θέρο σπείραμε ὅλοι! Πῶς, δὲ θά εἶμαστε οὔτε λίγο φταίχτες γιὰ τόσο μεγάλη τιμωρία; Εἴμαστε! Μά εἶναι ἡ ἀκριβοπλήρωτη παρηγοριά πού χαρίζει τὸ λογικὸ στους ἐγωϊστούληδες τοὺς φταίχτες δείχνοντάς τους ἂν ὄχι ὀλόκληρα ἀδικημένους, τ' ὀλιγώτερο ὅμως πολὺ αὐστηρὰ τιμωρημένους...

Μαθ.—Τὸ λογικὸ!... Εἶναι φορές, μὰ τὴν ἀλήθεια, πού σοβαρὰ ἀναρωτιοῦμαι: μήπως ἡ γλῶσσα καὶ τὸ λογικὸ δοθήκαν στους ἀνθρώπους ὄχι γιὰ νά νοιώθουνε καὶ νά στηρίζουνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, παρὰ γιὰ νά λογοφέρουνε, νά τσακώγονται καὶ νά μισοῦνται!

Δάσκ.—Νά, ἡ παρηγοριά τοῦ λογικοῦ!

Μαθ.—Πῶς, δὲν εἶναι νά σκανδαλίζεται κανεὶς ὅταν τὸν βλέπει φανερὰ καὶ τὸν ὑποφέρει αὐτὸν τὸ ρόλο τοῦ λογικοῦ;

Δάσκ.—Πού εἶναι ἀπ' ἀνέκαθεν λὲς τέτοιος, ἢ μόνον στὰ χρόνια μας;

Μαθ.—Μπορεῖ ὡς ἓνα σημεῖο ἀπ' ἀνέκαθεν, μὰ σίγουρο πὸς στὴν ἐποχὴ μας πολὺ περισσότερο.

Δάσκ.—Καὶ γιατί τάχα στὴν ἐποχὴ μας περισσότερο;

Μαθ.—Γιατί γενίχουμε κακοὶ καὶ διαστρεφόμενοι.

Δάσκ.—Πῶς καὶ γενίχουμε;

Μαθ.—Ξέρω κι' ἐγὼ; Νά· παραστρατήσαμε!

Δάσκ.—Καὶ τὸ λογικὸ πού εἶταν νά μᾶς πεῖ: στόπ! Καὶ πρῶτα-πρῶτα: πὸς μᾶς ἄφησε ἐξ ἀρχῆς νά χίσομε τὸν ἴσιο δρόμο; - ἢ δὲν εἴχαμε τὸ λογικὸ ὁδηγὸ;

Μαθ.—Πῶς ὄχι; αὐτὸ εἴχαμε· καὶ τὸ παραεμπιστευόμαστε μάλιστα...

Δάσκ.—Τότε λοιπὸν; Πῶς τὸ ἴδιο αὐτὸ λογικὸ στάθηκε γιὰ τὸν ἐπιστήμονα στήριγμα στὸ κάθε τι, μὰ ὄχι καὶ γιὰ τὸν ἀνθρώπο ὁδηγὸς καλὸς γιὰ ὅλα; Γιατί, πὸς μὲ τὸ λογικὸ τραβήξαμε τὴν πρόοδο σὲ μακρὸς εἶναι τόσο βέβαιο, ὅσο κι' ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ δὲ σιμώσαμε οὔτε βῆμα ὁ ἀνθρώπος τὸν ἀνθρώπο.

Μαθ.—Μόνο; Ἐγὼ λέω πὸς πήγαμε καὶ πίσω!

Δάσκ.—Ξεπαγιάσαμε, φυσικά, μένοντας στὸν τόπο...

Μαθ.—Καὶ κοιτεύουμε νά ξεραθοῦμε ὀλόκληρα.

Δάσκ.—Μέσ' στὴν πιὸ καρπερὴ ἀνθησι τῆς Ἐπιστήμης...

Μαθ.—Ποὺ πλούτηνε κλέβοντας ἀπ' τὸ ἔχει τῆς καρδιάς μας...

Δάσκ.—Στάσου-στάσου! Πῶς τὸ ἔννοεῖς αὐτὸ;

Μαθ.—Νά· τὸ διανοητικὸ θρέφτηκε ἀπ' τὸ αἰσθηματικὸ, ἢ γνώση ἀπὸ τὴν αἴσθησι...

Δάσκ.—Καὶ λὲς ἡ αἴσθησι νά εἶναι ἡ μόνη πηγὴ γνώσης, κι' ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση ὅλη ἢ γνώση;

Μαθ.—Ὅχι, μὰ... ποῖα εἶναι ἡ ἄλλη γνώση;

Δάσκ.—Ἡ ἔσωτερικὴ γνώση!

Μαθ.—Δὲν τὴν ξέρω!

Δάσκ.—Κι' ὅμως εἶναι αὐτὴ πού παραπονιέσαι

πὸς λείπει (δηλαδή ἔμεινε ἀτροφικὴ· γιατί ἂν ἔλειπε ὀλοσδιόλου, ἀλλοίμονο!) Κι' εἶναι πιστὴ καὶ καλὴ ὁδηγήτρα ἢ φάτησι αὐτὴ, γιατί δὲ δουλεύει στὴν ἔσωτερικὴ αἴσθησι πού ξεγελά, οὔτε βγαίνει ἀπ' τὴν λογικὴ πού ἀλλάζει...

Μαθ.—Μά ἡ λογικὴ ἀλλάζει; δὲν εἶναι μιὰ;

Δάσκ.—Μιὰ γιὰ τὸν καθένα, καὶ γιὰ τὴν κάθε χρεῖα τοῦ καθενὸς ἄλλη!

Μαθ.—Δὲν τὸ παραδέχομαι!

Δάσκ.—Μά ἂν εἶτον μιὰ, πὸς δὲν θά καταλαβαίναμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον;—σὺ δὲν εἶπες;

Μαθ.—Ναί· καὶ τὸ ξαναλέω· δὲν καταλαβαίνω τὴν λογικὴ τους. Ὅχι ὅμως γιατί δὲν εἶναι μιὰ ἢ λογικὴ.

Δάσκ.—Παρὰ γιατί;

Μαθ.—Γιατί νά· ἀλλοιώτικα βλέπουν ἐκείνοι τὰ πράματα κι' ἀλλοιώτικα ἐγὼ!

Δάσκ.—Μά αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπάντησι! Γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα συζητοῦμε· γιὰ τὸ πὸς συμβαίνει τὰ ἴδια πράματα νά τὰ βλέπουμε ἀλλοιώτικα, κι' ἐσὺ μὲ τὴν λογικὴ κι' ἐκείνοι μὲ τὴν λογικὴ.

Μαθ.—Πάντα εἶναι δυνατὲς γιὰ τὸ ἴδιο πράμα δύο γνώμες.

Δάσκ.—Τι θά πεῖ αὐτὸ; Τί ἄλλο ἀπὸ κείνο πού λέω ἐγὼ;

Μαθ.—Ὅποτε ἡ λογικὴ...

Δάσκ.—...δουλεύει μὲ τυφλὴ ὑπακοὴ τὶς ὁποῖες ἐπιθυμίες, συμφέροντα, φιλαυτίες... Εἶναι ἀπ' τὸ περὶ μας καὶ γιὰ τὸ περὶ μας! Μόνο τὸ δαχτυλικὸ ἀποτύπωμα εἶναι ὅσο τὸ ἐπιχειρήμα προσωπικὸ! Πῶς λοιπὸν δὲ θά τὴν «παραεμπιστευόμαστε» τὴν λογικὴ, ἀφοῦ εἶναι ὀλοδικὴ μας καὶ μᾶς δίνει τὴν εὐκολότερη αὐτοβεβαίωσι, τὴν κολακευτικότερη ψευδαἰσθησι μιᾶς ἀντάρκειας θεοτικῆς; Ἀπὸ τότε μάλιστα πού ἡ ἀπλή ζωὴ ἔγινε ἀγώνιας ζωῆς κι' ὁ ταπεινὸς καὶ πρῶτος ἀνθρώπος μὲ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, ἔγινε τὸ ἄτομο τὸ πολυξέρο, μὰ τὰ τρομερὰ δικαιώματα καὶ τὴν φροβερὴ ἐξουσία, ἡ λογικὴ στάθηκε ἡ σημαία του.

Ὅσα ἄτομα τόσες καὶ σημαίες· ὅσες σημαίες τόσοι καὶ ἔχθροι! Μὰ ὄχι! τόσοι ἀδερφοὶ ἀνημέρωτοι. Γιατί ἡ λογικὴ δὲ θά σταθεῖ ὡς τὸ τέλος ἱκανὴ νά νερώσει τὸ αἷμα τῶν ἀδερφῶν!

Ο ΑΛΛΟΣ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΘΑ ΧΡΕΙΑΣΤΟΥΝ ΚΙ' ΑΛΛΕΣ ΣΥΜΦΟΡΕΣ.—Πικρὸ παράπονο ξεχύθηκε ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Τουρκικοῦ τύπου. Καὶ τὸ παράπονο τοῦτο εἶναι δικαίωμα καὶ ὁ λόγος σκληρὸς μὰ ἀληθινός.

Ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη ἔδωσε ἐξετάσεις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δοκιμασίας δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστο γι' αὐτήν. Στὸ κεφάλαιο «ἀγάπη» οἱ Τούρκοι, τῆς ἐσημείωσαν βαθμὸ μηδέν.

Δὲν χωραεῖ καμιά δικαιολογία, οὔτε τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα θά πείσουν κανένα πὸς τὸ παράπονο τῶν Τούρκων δημοσιογράφων εἶναι ἄδικο. Δὲν ὀπομένει παρὰ ἡ σιωπὴ καὶ τὸ στάδιο τῆς μετανοίας, τῆς συντριβῆς γιὰ τὴν παραλείψην ἑνὸς χρέους. Ἡ δικαιολογία μονάχα ἀποτροπια-

σμοῦ μπορεῖ νά φέρει. Ἀλλὰ ἄς μιλήσουν τὰ πράγματα!

Πρὶν φανερωθοῦν οἱ σεισοὶ τῆς Βουλγαρίας, μὰ τὰ καταστρεπτικὰ τοὺς ἐπακόλουθα καὶ πρὶν μᾶς πλήξει ἡ συμφορὰ τῆς Κορίνθου, ὄχι πολὺ μακρὴ ἀπὸ μᾶς, στὴ Μικρασία σεισοὶ τρομεροὶ γκρέμιζαν πολιτείες καὶ σκόρπιζαν τὴν συμφορὰ. Ἡ Εὐρώπη ὀλόκληρη τὴν ἄλλη μέρα μάθαινε τὴν καταστροφὴ καὶ ὕστερ' ἀπὸ μέρες τὰ ξένα περιοδικὰ δημοσίευαν καὶ εἰκόνες ἀληθινὰ τραγικῆς. Κανένας ὅμως οὔτε ἰδιώτης, οὔτε κράτος, οὔτε ὀργάνωσι φιλανθρωπικὴ συζητήθηκε καὶ κανένα σάλπισμα φιλάνθρωπου συναγερωμὸ δὲν ἀντήχησε. Οἱ Τούρκοι ἀφῆθησαν μόνον τοὺς ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν συμφορὰ τους.

Δὲν εἶχαν περάσει παρὰ ἐλάχιστες ἡμέρες καὶ ἡ ἴδια συμφορὰ ἐπλήξε τοὺς Βουλγάρους γιὰ νά ἐπισκεφθεῖ ὕστερ' ἀπὸ λίγο καὶ μᾶς. Τότε γιὰ λόγους πού οὐδὲν ἄρα πραγματικὴ Χριστιανικὴ συνείδησι θά μένονε πάντα ἀνεξήγητοι, ἀπὸ ὅλες τὶς γωνίες ξεχύλισαν τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα καὶ ἡ ὑπόθεσι τῆς φιλάνθρωπίας ἔγινε κοσμικὸ πιά γεγονός μὲ ὅλα τὰ στοιχεία τῆς ἐγωιστικῆς ἐπίδειξης. Ὁ σκοπὸς βέβαια καλὸς καὶ ἀγαθὸ θά ναι τὰ ἀποτελέσματα γιὰ τοὺς πληθυσμοὺς πού ἔπαθαν. Δὲν πρόκειται ὅμως γι' αὐτὸ. Ἐμεῖς αὐτὴ τὴ στιγμὴ κρίνομε ἐκείνους πού εἴχανε χρεὸς νά βοηθήσουν τοὺς Τούρκους καὶ δὲν τοὺς βόηθησαν καὶ κείνους πού ὅταν βόηθησαν τόκαμαν ἀπὸ καθαρὴ ἐπίδειξι καὶ εἴχανε λησμονήσει πὸς ἡ βοήθεια τότες ἔχει ἀξία γιὰ κείνον πού τὴν κάνει ὅταν ἡ ἀριστερὰ ἀγνοεῖ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Ὁ χρεωστωτὴν φαίνεται μεγαλύτερος ἀκόμα συμφορὸς γιὰ νά μᾶς ξεγαλίσουνε, καὶ νί μᾶς θυμίσουνε τὴν μικρότητά μας, καὶ νά μᾶς διδάξουν πότε ἔχει καὶ πότε δὲν ἔχει ἀξία ἢ κάθε ἀνθρώπινη πράξι.

ΓΚΑΦΕΣ ΚΑΙ ΜΠΑΤΣΟΙ.—Δὲν μπορεῖ νά ναι ἄλλος ὁ παθὸς, παρὰ ὁ κ. Νικολοῦδης. Ὁ κ. Νικολοῦδης ἀνήκει σ' ἓνα κόμμα πρωτόβγαλο πού γυρεύει δύναμη καὶ ὀπαδοὺς. Στὸ ὑπουργεῖο του ὅμως τὰ ἐμπόδια εἶναι πολλὰ καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ Ἐκπαιδ. Συμβούλιο. Πρὸς πεῖ ν' ἀλλάξει καὶ ἀρχίζει τὶς ἐνέργειές του, πού τὶς ντύνει μὲ ἀφθονο πασιωτισμὸ, θρησκεία, ἠθικὴ καὶ σωτηρία. Οἱ ὀργανωμένοι δάσκαλοι ἀντιδρῶν καὶ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῶν ὀμοσπονδιῶν τους καυτηροῦν τὶς πράξεις του. Κι' ἔτσι ἀρχίζουν γκάφες καὶ μπάτσου. Ἀπολύει τὸ συμβούλιο τῆς δημοδιδασκαλικῆς ὀμοσπονδίας καὶ οἱ ὀργανωμένοι δημοδιδάσκαλοι ξεναεκέλουν τὸ ἴδιο συμβούλιο. Φτάνει εἰδικὸ νόμο καὶ καθαρῶς τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο ἀπὸ τὰ ἀνεπιθύμητα μέλη του, ἀλλὰ οἱ δημοδιδάσκαλοι ξεναεκέλουν αἰρετὸ μέλος στὸ Ἐκπαιδευτικὸ τὸν κ. Ρουχωτᾶ, πού λίγο πρὶν τὸν εἴχε ἀπολύσει ὁ κ. Νικολοῦδης. Κατορθώνει νά τιμωρησθεῖ μὲ προσωρινὴ ἀπόλυσι τὸν καθηγητὴ κ. Αναγνωστόπουλο, πρόεδρο τῆς ὀμοσπονδίας τῆς μέσης παιδείας, καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς γιὰ ἀπάντησι βγάζουν αἰρετὸ μέλος τὸν κ. Αναγνωστόπουλο καὶ τὸν στέλνουν στὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο. Ὁ μπάτσος ἔρχεται ἀπάνω στὸν μπάτσο καὶ ὅμως ὁ περιφρονητὸς ὑπουργὸς δὲ σνέγγεται. Ἐξακολουθεῖ τὸν ἴδιο χαρὰ, τὴν ἴδια

κουτοπόνηρη και συκοφαντική ταχτική. Ἡ γκάρφα ἔρχεται ἀπάνω στὴν γκάρφα. Προχτές ἀκόμα πᾶσι τὸ νέο διαικτικὸ συμβόλιο τῆς δημοδίδακαλικῆς ὁμοσπονδίας νὰ τὸν χαϊρετῆσει καὶ νὰ τοῦ δώσει τὴν ἀποφάσει πὺν πῆρε ἡ τελευταία συνέλευση τῶν δημοδιδασκάλων. Καὶ ὁ κ. Νικολοῦδης τοὺς λέει: Δὲν μπορῶ νὰ συνεργαστῶ μετὴν ὁμοσπονδία σας, γιατί εἶναι κομμουνιστική, ἀντεθνική, ἀντιθρησκευτική, ἀντικαθεστωτική κτλ. κτλ. Εἶναι τέτοια, γιατί δὲν σκύβει τὸ κεφάλι στὶς δικές του ἀποφάσεις. Ἔσπετε δημοτικιστές, δὲ σὰς ἐνδιωφέρει τὸ κόμμα, τολμᾶτε νὰ κοιτάζετε καὶ τὸ σχολικὸ, καὶ σὰ νὰ μὴ φτάνουν ὅλα αὐτὰ ἐλέγχετε τὶς ὀλοφύστερες παρανομίες μου, ἂν καὶ τὶς ἔχω πασπαλίσει μετὴν ἰσοκεία καὶ πατρίδα. Ἐτοὶ θὰ μεταφράσουν τὶς δηλώσεις του οἱ ὀργαγωμένοι δημοδιδασκαλοὶ καὶ δὲ θὰ ἔχουν καθόλου ἄδικο. Γιατί οἱ ἐνέργειες καὶ οἱ πράξεις τοῦ κ. Νικολοῦδη ὡς τώρα δὲ δέχονται καμιά ἄλλη ἐρμηνεία.

ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΜΙΣΘΟ. Στὴν ἐρευνα πὺν κάνει ὁ «Ριζοσπάστης» γιὰ τὸ περίφημο ἀντικομμουνιστικὸ νομοσχέδιο ἀπάντησε καὶ ὁ καθηγητῆς τοῦ πολυτεχνείου κ. Βέης. Ὅσοι παρακολούθησαν τὸν κυγαὶ πὺν γέννησε αὐτὴ ἡ συνέντευξη βγάλαν τὸ ἀκόλουθα συμπέρασμα.

Πρῶτα οἱ ὁ κ. Μπέης εἶπε μετὴν νὶ καὶ μετὴν ὅτι ὁ κ. Βέης εἶπε μετὴν νὶ καὶ μετὴν πὺν καὶ οἱ δύο Μπέηδες εἶναι ἀριστεροί, προοδευτικοί, φωτισμένοι κ.τ.λ. κ.τ.λ.) δεύτερο ἀπὸ ἔμφυτη δειλία καὶ γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴ θέση του ἔσπευσε νὰ δηλώσει πὺν δὲν εἶπε τὰ ὅσα εἶπε καὶ τρίτο πὺν ὁ κ. Βέης κἀνοντας ἔτοι γιὰ ἓνα μισθὸ ἐνεργοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιταχτική προσταγή του οικονομικοῦ παράγοντα ὁ ὅποιος γίνονταν καὶ ρυθμιστῆς τῆς ἠθικῆς του. Γιὰ τοῦτο δοκιμάσαμε ζωηρὴ κατάπληξη ὅταν εἶδαμε στὸ «Ριζοσπάστη» τὸν ἀκόλουθο εἰρωνικὸν πλαγιότυπο πᾶνω ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Βέη: «Γύρω ἀπὸ ἓνα μισθόν». Μάλιστα κύριοι Μαρξιστές. Ὅλος ὁ κυγαὶ εἶναι γιὰ τὸ πᾶλωμα. Ὁ κ. Βέης εἶναι πιστότατη ἀποδείξι τῆς Μαρξικῆς θεωρίας: Εἶπε ἔπεισε, ἔβρισε διέψευσε, ἔγινε χίλιω λογιὸν γιὰ χατῆρι ἓνος μισθοῦ. Καὶ μετὴν τὸ δίκιο του. Ζεγαῦτε κύριοι προοδευτικοὶ πὺν κάποτε κάνατε λόγο γιὰ ἀστικήν καὶ προλεταριακή ἠθική πὺν ἔχετε κηρύξει (ἀθάνατε Βάρναλη καὶ Ἰορδανίδη) πὺν ἡ ἠθική δὲν εἶναι ἀξία ἀπόλυτη ἀλλὰ σχετική;

Αὐτὰ διάβασε ὁ κ. Μπέης καὶ σὺν γνωστὸς ἀριστερὸς ἔταξε μέτρο τῆς ζωῆς του μερικὰ χιλιάδικα καὶ κάνει τὸν προοδευτικὸ ὡς ἐκεὶ πὺν δὲν πρόκειται νὰ κινδυνέψει ἡ ἀτομική του οικονομία, ὁ περίφημος μισθός. Γιὰ ἓνα μισθὸ ἀγωνίζεται καὶ ὁ κ. Μπέης ὅπως καὶ ὁ «Ριζοσπάστης» καὶ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα καὶ ὅλος ὁ συρφετός τῶν προοδευτικῶν. Ἐχουν ξεπεράσει τὴν ἠθική καὶ γιὰ τοῦτο βλέπουμε δασκάλους πὺν ἀπὸ τὴν μὴ μεριά δέχονται τὰ λεφτὰ του ἀστού κ' ἀπ' τὴν ἄλλη κάνουν κομμουνιστική προσταγάνδα, κάποιον πᾶνω πὺν ἐνώ φοροῦσε ὅσα μίλησε στὸν ἐκπαιδευτικὸ ὄμιλο ἐναντίον: τῆς θρησκείας, σὺν χίλια ἄλλα παρόμοια φαινόμενα πὺν

καθαρότητα δείχνουν πὺν λείπει κάποια βαθύτερη ἀρχὴ ζωῆς καὶ πὺν ἡ λατρεία του στομαχοῦ ὄλο καὶ δίνει τοὺς καρπούς τῆς ψυχικῆς διαφθορᾶς. Γιατί λοιπὸν τόση κατάπληξη ἀφοῦ ὁ λαμπρός αὐτός καθηγητῆς δὲν κάνει ἄλλο παρὰ πιστὰ νὰ ἐφαρμόζει τὶς ἀρχές τῆς σχετικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θεωροποίησης του οικονομικοῦ παράγοντα τῆς λατρείας του μισθοῦ; Συνέλθετε κύριοι ἀριστεροὶ καὶ ἀγκαλιασθεῖτε μετὴν κ. Βέη. Τίποτα δὲν σὰς χωρίζει. Πρόκειται ἄπλως περὶ ἐλληνικῆς παρεξήγησης δηλαδὴ μηδὲν παρεξήγηση. Ὁ κ. Βέης ἦταν δικὸ σας καὶ πρὶν δώσει τὴ συνέντευξη, δικὸς σας πάλι καὶ ὅταν ἔδωκε τὴ συνέντευξη καὶ στὸ μέλλον πάλιδικός σας θὰ εἶνε ὅπως καὶ χιλιάδες ἄλλοι πὺν δὲ στὰθησαν τόσο τυχεροὶ δὲ δώσουν δημοσίες ἐξετάσεις σὺν τὸν κ. Μπέη. Κι' ὅσο κ' ἂν φωνάζετε στὸ βᾶθος εἶστε σύμφωνοι. Νὰ τὸν χαίρεστε λοιπὸν, νὰ τοῦ στίσετε καὶ ἀγαλμα καὶ νὰ γράψτε ἀπὸ κάτω «Μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς ἀποδείξεις τῆς Μαρξικῆς ἀλήθειας.

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ.—Ὅσοι ξέρουν τὴν ἱστορία τῶν πληθυντῶν του Στρυμῶνος, βλέπουν πολλὰ καλὰ τὴν ἐνοχή του Κράτους σὲ τὴν τῆ περίπτωση. Οἱ σχετικὲς συμβάσεις γιὰ τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα ἔπρεπε νάγανε ὑπογραφῆ καὶ τολμοῦμε νὰ ποῦμε πὺν καὶ τὰ ἔργα ἔπρεπε νάγανε ἀρχινοσμένα καὶ προχωρημένα. Τίποτα ὅμως δὲν ἔχει γίνε καὶ ἡ κατάσταση τῶν πληθυντῶν εἶναι πὺν πὺν τραγική ἀπὸ τὴν κατάσταση τῶν σεισμοπαθῶν. Οἱ τελευταῖοι χάσανε τὰ σπῆτια τους μὰ ἄμεσος τὸ δυστύχημά τους τὸ ἀντίκρουσε καὶ ἡ πολιτεία καὶ τὰ ἄτομα. Ἡ Κόρινθος θὰ ξαναχτιστεῖ καὶ καλλίτερη μάλιστα. Οἱ χωρικοὶ ὅμως πὺν ἔχασαν τὰ σπῆτια τους, τὰ ζῶα τους καὶ εἶδαν καταστρεμμένα τὰ σπαρτὰ τους πὺν θὰ βροῦν βοήθεια; Ποιὸς θὰ στείλει; Ὑστερα ἡ κοινή γνώμη δὲν συγκινήθηκε τόσο μετὴν συμφορὰ τους, ὅσο συγκινήθηκε μετὴν συμφορὰ τῆς Κορίνθου. Γιὰ τοῦτο μονάχα ἡ κρατική φροντίδα τους μένει. Μὰ τὸ κράτος ἀργὰ τὸ ἀνέφθηκε. Τῆς Κορίνθου ἡ συμφορὰ δὲν μποροῦσε νὰ προληφθεῖ μὰ του Στρυμῶνος ἂν εἶχαν γίνε τὰ ἔργα, τὸ κακὸ δὲν θάταν τέτοιο. Οἱ οικονομίες κ' ἡ οικονομική πολιτική δὲν ἔχουν ἀξία ὅταν παρᾶλληλα δὲν καταβάλλεται φροντίδα γιὰ νὰ μὴ συμβαῖνον καταστροφές πὺν μοιραία εἶναι ὑποχρεωμένο ν' ἀντικοίξει τὸ δημοσίον ταμεῖο. Κι' ἐπειδὴ ἡ ὥρα δὲν εἶναι κατάλληλη γιὰ νὰ ζητηθοῦνε εὐθύνες οἱ ἀρμόδιοι ἂς κάνουν ὅ,τι πρέπει γιὰ ν' ἀνακουφίσουν ἀποτελεσματικὰ τοὺς ἀτυχούς πληθυσμούς.

Ο ΕΡΑΝΟΣ ΜΑΣ.—Ὁ ἔρανος πὺν κάνουν τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» μετὰ τῶν συνεργατῶν τους γιὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς ἔδωσε ὡς τὴν ὥρα ἀπὸ προσφορῆς συνεργατῶν, προσωπικοῦ καὶ διεύθυνσης τὸ ποσὸ τῶν 2000 δραχμῶν. Ἐπίσης ἀπὸ τῆ Σῦρα ὁ ἀναγνώστης μας κ. Ι. Κωνσταντινίδης μᾶς ἔστειλε 75 δραχ. γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ. Ὑπολοῖπονται ἀκόμα μερικοὶ πὺν δήλωσαν πὺν θὰ στείλουν. Μάλιστα στείλουν κ' αὐτοὶ τὸ ποσὸ θὰ τὸ διαβιβᾶσουμε στὴ μεγάλη ἐπιτροπὴ του ἔρανου πὺν κατὰρτίσε ὁ πρῶτος

τῆς Δημοκρατίας. Κατὰ παράκληση τῶν συνεργατῶν μας δὲν θὰ δημοσιεύουμε τί ἔστειλε ὁ καθένας. Τὸν κατάλογο μετὴν τὸ ποσὸ καθενὸς καὶ τὸν ἀριθμὸ τῆς ἀποδείξεως πὺν δώσαμε στὸν καθέναν, θὰ διαβιβᾶσουμε στὴν Ἐπιτροπὴ μαζὺ μετὴν τὸ ποσὸ καὶ μετὴν τὴν παράκληση νὰ μὴ δημοσιεύουν ὀνόματα, μιὰ καὶ κείνοι πὺν δίνουν δὲν θέλουν αὐτὴ τὴ διαφήμιση.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Στρατὴ Μυριβήλη. Διηγήματα.—Μετὴν τὸν τόμο αὐτὸν (τέσσερα διηγήματα κ' ἓνα παραμῦθι, τὸ ὄλο ἐκατονταεξήμισι σελίδες) ὁ Μυριβήλης βγαίνει ἀπὸ τὸ πᾶνω καὶ ἀποδείχεται μᾶστορος στὸ διήγημα. Τὸ «Ἡ Ζωὴ ἐν τάφῳ», ἓνα μεγαλοῦταικο πολεμικὸ διήγημα πὺν βγάλει ἐδῶ καὶ τρία τέσσερα χρόνια τὸν εἶχε κίολας ξεχωρίσει ἀνάμεσα στὸ λαὸ τῶν νέων διηγηματογράφων πὺν ὄλο καὶ ξεπροβάλλουν καινούργιοι μετὴν πὺν καὶ στὸ μῦθος, μὰ πὺν οἱ περισσότεροι δυστυχῶς δὲν προσφέρουν ἄλλο ἀπὸ μολόχες βρασιές. Στὸ «Ἡ Ζωὴ ἐν τάφῳ» τὸ ὄλο ἀπὸ μολόχες βρασιές, τὴ σωστή παρομοίωση καὶ τὴ χαριτωμένη ἀπεικόνιση καὶ κάποιον ὑπερβολικὴν ὀμότητα, κάποιον ἀφύστικον τόνο, κάποιες ποζῆτες χειρονομίες, κάποια σατανικά συμπέρασμα πὺν ἔδειχναν πὺν ἂν ὁ Μυριβήλης εἶχε τάλεντο στὴ δουλειὰ πὺν καταπύστηκα, δὲν τὸ εἶχε ὅμως ἀκόμα ὑποτάξει στοὺς ἀνώτερος νόμους πὺν κυβερνοῦν τὴ ζωὴ (καὶ τὴν τέχνη).

Ἐδειχνε τὸ ἔργο του ἐκεῖνο ἐδῶ ἐκεὶ μερικὰ σημάδια τῆς λέπρας, πὺν τρώει τοὺς νεοῦλλητες συγγραφῆς, τῆς ψευτιάς πὺν τοὺς κάνει νὰ πᾶν τὰ μάτια τους ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ νὰ κοιτᾶζονε μονάχα τὰ καμώματα τῆς παθιασμένης τῶν φαντασίας. Εἶχε μέσο, τὸ ἔργο του ἐκεῖνο καὶ ὀλίγη φιλολογία.

Ἐ, στὸν νέον του αὐτὸν τόμον ὁ Μυριβήλης εἶναι σχεδὸν ὀλότελα ἀπαλλαγμένος ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρρώστια. Παρουσιάζεται καθαρὸς καὶ γερός. Δὲν ἀπογοητεύει τὸν ἀναγνώστη. ἔχει νὰ ἱστορεῖ μετὴν χάρη καὶ μετὴν δύναμη. Ἡ παρομοίωση του εἶναι φωτεινὴ καὶ ζυγασμένη, ἡ λεπτομερειακή του παρατήρηση ἀσφαλτῆ. ἔχει ἀνοίξει τὰ μάτια του στὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ κρατεῖ ἐκεὶ δίχως νὰ ζαλιζεται ἀπὸ τὰ περὶματα τῆς φαντασίας του πὺν ζωηρότατη καὶ γλήγορη, μὰ καὶ ὑποταγμένη στὴ θέλησή του τὸν σεργιανίζει παντοῦ σ' ὄλα τὰ ἀξιοπεριεργα πὺν μπορεῖ νὰ παρουσιάσει τὸ θέμα του.

Ἀπὸ τὰ πέντε διηγήματα του τόμου αὐτοῦ, τὰ δύο εἶναι πολεμικά καὶ τ' ἄλλα τρία ἠθογραφίες. Στὰ πολεμικά του διηγήματα ὁ Μυριβήλης καταφέρει νὰ δώσει τὴν πραγματικὴ φρίκη του πολέμου ὀμῆ κ' ὀλοζώντανη. Ἀπ' ὄλους τοὺς νεοῦλλητες πὺν καταπύστηκα τέτοια θέματα εἶναι

ὁ πρῶτος πὺν κατορθώνει νὰ ξαναπλάσει τὴν ἀτιμώφαιρα, τὸν ἄερα του πολέμου καὶ νὰ ζωγραφίσει παραστατικὰ τὴν τραγικότητά του. Βλέπει τὸ περιστατικὸ του πολέμου ὄμῆ ὑποκειμενικά, ὄμῆ μετὴν ῥομαντικὸ ἢ ὑστερικὸ ἢ κομμουνιστικὸ, κτλ. παρὰ ἀντικειμενικὸ, ἔτσι ὅπως τὸ εἶδαν ὄλο ὅσοι τὸ ἀντίκρουσαν δίχως φανατισμούς, ἀνθρώπινα, δηλαδὴ πραγματικά. Ὁ ἀναγνώστης μεταφέρεται ἀμέσως ἐπὶ τόπου, βλέπει καὶ ὀσφραίνεται καὶ ἀγκομαχᾶ καὶ συμπύσχει μετὴν τὰ πρόσωπα καὶ ἡ ψυχὴ του σφίγγεται ἀπὸ τὸν ὄλο γιὰ τὸ ἀνθρώπινο χάλι.

Στὰ ἠθογραφικὰ του διηγήματα τὸ ἴδιο, ζωγραφίζει ἀνθρώπους καὶ φράσεις πὺν γνώρισε ἀπὸ κοντὰ, διαλέγοντας ἀπὸ τὸ πρῶτο δὲν λειβάδι τῆς ζωῆς τὰ στοιχεῖα τ' ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ξαναπλάσουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ἐτσι ζωντανὰ πὺν νὰ ἐνδιαφέρουν καὶ νὰ συγκινούν κάθε ἀνθρώπο, ὀποιοῦδήποτε τόπου. Τὸ «Βγενάκι» εἶναι ἓνα ἠθογραφικὸ ἀριστοῦργημα πὺν τοποθετεῖ κίολας τὸ Μυριβήλη κοντὰ στὸν Παλαδιάντη καὶ δείχνει πὺν γλήγορα θὰ τὸν ξεπεράσει. Γιατί ὁ Μυριβήλης εἶναι νιός, ἔχει τάλεντο κ' ἔχει προσέξει τὴ ζωὴ. Κι' οὔτε κάν θέλω νὰ κάμω λόγο γιὰ μερικὰ ψεγάδια ὑπὸς τῶν, γιὰ κάτι παραζαλώματα σὲ ὀμότητες, γιὰ κάτι ἀδιάντροπες ἀσχηρότητες (ἀδιάντροπες γιατί κἀνει λόγους δὲν τὶς δικαιολογεῖ, μόνον γι' αὐτὸ), ἀφοῦ ἔχω ἐνθουσιαστεῖ μετὴν τὶς ἄλλες χάρες πὺν εἶπα παραπάνω. Κρίνω περὶ τὸ νὰ βάλω ἐδῶ κομμῆτια ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ του Μυριβήλητος συγγραφῆ γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὸν ἐνθουσιασμό μου. Εἶμαι βέβαιος πὺν τὸ βιβλίον αὐτὸ καθὼς καὶ ὅτι θὰ βγάλει στὸ ἔξῃ ὁ Μυριβήλης θὰ διαβαστεῖ. Κρίνω ἀκόμα πὺν περὶ τὸ νὰ τοῦ ὑποδείξω μετὴν παραδείγματα τὰ λιγοστά του ψεγάδια. Μιὰ κ' εἶναι ὁ ἴδιος κίολας μᾶστορος εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ βρεῖ μονάχος του, πὺν καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐγὼ μόνον τὸν συγαίρω καὶ τὸν ἐχαριστῶ πὺν μοῦστειλε τὸ βιβλίον του, ἓνα βιβλίον ὀμορφογραμμένο, δυνατό, γιομάτο ζωὴ, εὐάριστο συγκινητικὸ.

Γ. Κιτροπούλου. Ἐνα μεγάλο μῖσος.—Στεγνὰ καὶ ἄχαρη, δημοσιογραφικὰ διηγείται ὁ συγγραφέας μερικὰ ἄτυχα περιστατικά πὺν βρῆκαν τὸν ἦρσά του καὶ τὸν ἔκαναν νὰ γίνε μισάνθρωπος. Ἀπὸ κοινοποιεῖται ὀλοζώντανη, ἡ διάλεξη γιὰ κάτι οἰκογενειακὰ κάποιου ἀνθρώπου, δηλαδὴ Γρηγόριος Ξενοπούλου. Τὸ βιβλίον εἶναι ὀμορφοποιημένο καὶ μάλιστα ἐκδοσῆς δευτέρα. Κι' αὐτὸ ὀκόμα Γρηγορίου. Νὰ οἱ καρποὶ τῆς διάπλασης τῶν Παίδων.

Α. Ἀργη.—Ἀγνή Σάντα.—Ἡ Ἀγνή Σάντα» εἶναι πὺν μεγάλη γιὰ διήγημα καὶ πὺν μικρὴ γιὰ μυθιστόρημα. Ὁ συγγραφέας δὲν ἔχει πὺν νὰ τὴν χαριτηρίσει κ' ἀφίνει στὸν ἀναγνώστη νὰ τὴν κάρει ὅπως θέλει, εἶτε διήγημα, εἶτε μυθιστόρημα. Τὰ θαυμάσια αὐτὰ λόγια πὺν μᾶς μαθαίνον ὅτι τὸ μέγεθος ἐνοῦ ἔργου θὰ κινεῖται ἂν τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι διήγημα ἢ μυθιστόρημα τὰ διαβάζουμε στὸν πρόλογο ἀρχὴ ἀρχῆ. Ὅτις τὸ ἔργο δὲν εἶναι οὔτε διήγημα οὔτε μυθιστόρημα παρὰ Γρηγόριος Ξενοπούλου. Ὅμως ὀφείλω νὰ ὀμολογήσω πὺν ἔτοτος ὁ μαθητῆς

είναι καλύτερος ἀπὸ τὸν προηγούμενο κ' ἀσφαλῶς θὰ τὸ πήρε μὲ ἄριστα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῆς Διάπλασης τῶν Παίδων.

B. ΡΩΓΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐλεύθερο Βῆμα (τῆς 6 Μαΐου) δημοσιεύει μιά ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη τοῦ Γάλλου δημοσιογράφου Πιερ Σανλαιν μὲ τὸν Μουσολίνι. Στὴ συνέντευξη αὐτὴ ὁ Ἴταλὸς πρωθυπουργὸς δείχνει πόσο ἔχει ξεκαθαρισμένα στὸ μυαλό του τὶς ἰδέες καὶ πὼς δὲν ἔχει ἔπιτασται ἀπὸ τὶς διάφορες τάχα προοδευτικότητες.

Ἡ Γάλλος δημοσιογράφος τότε ρωτᾷ:

— Φρονεῖτε ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἠμπορεῖ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητος;

— Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαντήσῃ εἰς παρόμοιον ἐρώτημα ἐὰν δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν παρέμβασιν του παράγοντος τοῦ χρόνου. Δι' ἡμᾶς τοὺς σήμερον ζώντας καὶ ἴσως ἀκόμη διὰ τὰ ἐγγόνια μας, ἡ ἐπιστήμη ἀποτελεῖ προδήλως πηγὴν εὐθυμίας. Καὶ συνεπῶς εὐτυχίας. Αὐτὴ θέτει εἰς ἐνεργεῖαν τὴν οικονομικὴν πρόοδον, ἡ ὁποία ἀπ' ἐτέρου φέρει τὴν εὐπραγίαν εἰς τὰς μάζας. Ἡ ἐπιστήμη ἐπιτρέπει εἰς τὰ κράτη νὰ ἔχουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἐξηγουοῦμαι: Εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ βιομηχανικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν ὅπως μίαν χώρα καταναλίσκῃ γαϊάνθρακα, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν περίπτωσιν τῆς Ἰταλίας: τὸ ἔδαφος τῆς δὲν ἐγκλείει γαϊάνθρακα. Πρέπει ν' ἀγοράζωμεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὰς γνωστὰς τιμὰς. Ἡ ἐπιστήμη θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ, προτοῦ περάσωμεν 20 ἔτη, νὰ μὴ ἔχομεν ἀνάγκην τὸν γαϊάνθρακα. Ὑπάρχουν εἰς τὴν χώραν μας μεγαλειώδεις πηγαὶ λευκοῦ ἀνθρακός. Τὰς ἐκμεταλλεύομεθα ἤδη. Θὰ παρετηρήσατε ὅτι ἡ ἀμαξοστοιχία ἡ ὁποία σᾶς μετέφερε ἀπὸ Βαρδονπέχε εἰς Γένοβαν ἔτρεχε ἐπὶ γραμμῆς ἠλεκτροκινουμένης. Μετ' ὀλίγον ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ ἐπεκταθῇ μέχρι Σπείτας. Ἐπειτα θὰ ἠλεκτροκινῶμεν καὶ ἄλλας γραμμὰς, καὶ ἐντός 10 ἐτῶν φρονῶ ὅτι καμμία σιδηροδρομικὴ μηχανὴ δὲν θὰ κινῆται πλέον μὲ γαϊάνθρακα. Καὶ κατὰ καλλίτερον. Ὁ λευκὸς ἀνθραξὶ δὲν μᾶς παρέχει πλέον τῶν 7 ο) ἐνεργείας διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ἔλξιν· τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ χρησιμοποιούμενου ἤδη εἰς τὰ ἐργοστάσια μας. Χωρὶς τὴν ἐπιστήμην; θὰ τὸ κατορθώσαμε αὐτό!

— Λοιπόν, ἐξοχώτατε, φρονεῖτε...

— Περιμένετε! Ἐπανερχομαι εἰς τὸν προημιονευθέντα παράγοντα, τὸν «χρόνον». Ἐὰν, ἀντὶ νὰ ἐξετάσω τὰ εὐεργετήματα πού ἠμπορεῖ νὰ προσκομίσῃ ἡ ἐπιστήμη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα εἰς περίωδον 10, 20 ἢ 50 ἐτῶν, προσπαθήσω νὰ προβλέψω τὰ εὐεργετήματά του ἐντός 500 ἢ 600 ἐτῶν, παῦσι νὰ ἔχω γνώμην. Σιωπῶ. Πιρατηγῶ μόνον ὅτι, εἰς τὴν ἱστορίαν, οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς ἦτο ἐντατικώτερος, ἢ ἂν θέλετε ἐπιστημονικώτερος, ἐγλίστησαν γρήγορον εἰς τὸν κατήφορον τῆς παρακμῆς. Παράδειγμα οἱ Ἀραβες· καὶ ἐπίσης οἱ Ρωμαῖοι.

Ἐπισκεφθῆτε τὰς θέσας τοῦ Καρακόλλα, πού χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 200 μ. Χ. περίπου. Ἐκτίσθησαν ἐντός τριῶν ἐτῶν, καὶ εἶνε ἔν ἀπὸ τὰ με-

γαλύτερα οἰκοδομήματα τῆς λατινικῆς ἀρχαιότητος. Πρὶν ἀπὸ μᾶς, οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν ἐπινοήσῃ τὴν κεντρικὴν θέσασιν. Ἰδέτε τὰ τεράστια ὕδραγωγεία· εἶνε κολοσσιαία οἰκοδομήματα, κατασκευασθέντα ἀπὸ ἕνα λαόν, οἱ μνηστικοὶ καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ὁποίου ἦσαν πρώτης τάξεως. Καὶ ἐντούτοις ἡ κατάρρευσις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Μήπως ἡ ἐπιστημονικὴ πρόοδος θὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ὄθησιν τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν καταστροφὴν ἀναπτύσσουσα τὸν ἀτομικισμὸν; Δὲν γνωρίζω· σᾶς ὀρίζω· συνέντευξιν μετὰ 500 ἔτη, διὰ νὰ τὰ ξαναποῦμε.

Ἄλλ' ὀλίγον ἐνδιαφέρει αὐτὸ. Δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ χαλῶμεθα μὲ τὴν φιλοσοφίαν. Πρέπει νὰ συζητοῦμε. Ἐνεργεῖν. Ἰδοὺ τὸ σύνθημα παντὸς ἀνθρώπου εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Καὶ ἡ ἐπιστήμη μᾶς παρέχει θαυμασιὰ μέσα δράσεως.

— Φρονεῖται ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδεύσεως δύναται νὰ συνεπιφέρῃ ἠθικὴν βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος;

— Δὲν τὸ πιστεύω. Ὁ ἀνθρώπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ καλλίτερος εἰμὴ μόνον μὲ τὴν ἐσωτερικὴν σκέψιν. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ παρέχει μέσα δράσεως καὶ ὄχι ἠθικούς· στοχασμούς. Ἐγὼ βλέπω ὅτι μόνον ἡ θρησκεία ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἀνυψώτῃ, νὰ τὸν βελτιώσῃ. Ἄλλως τε ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν θρησκείαν. Ἀλληλοσυμπληροῦνται. Νά, ὁ Γουσταῦος λέ Μπὸν ὥρισε θαυμάσια τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα. «Συνίσταται, εἶπεν, εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων τῶν φαινομένων». Τίποτε τὸ ἀκριβέστερον. Καὶ φρονῶ ὅτι ἡ ἐκκλησία δὲν ἠμπορεῖ νὰ βλέπῃ τί τὸ ἀνθρώπινον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἐπιζητεῖ κατὰ διαφορητικὸν τρόπον.

Ἄλλ' ὅπως πάλιν εἶπεν ὁ λέ Μπὸν, ἡ πίστις εἶνε ἐκεῖνη ἡ ὁποία διαμορφώνει τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐπιστήμη δὲν κατορθώνει παρὰ νὰ ὀξύνῃ τὴν διάνοιάν των καὶ νὰ τοὺς παρέχῃ μέτρα δράσεως.

Ἰδοὺ τὴ ἠμπορῶ νὰ σᾶς πῶ, χωρὶς νὰ πολυσπεφθῶ.

Νέα Ἐστία (Φύλλο 1ης Μαΐου).—Σὲ μιά κριτικὴ γιὰ τὸν Ἰψεν διαβάζομε καὶ ταῦτα τὰ περιόρημα: «Ὁ Ἰψεν δὲν ἦταν ποιητής. Δὲν κατόρθωσε νὰ πλάσῃ οὔτε ἕνα ζωντανὸ πρόσωπο. οὔτε μιά ζωντανὴ μορφή. Τί εἶναι ὁ Σόλνες, ὁ Μπράντ, ἡ Νόρα, ὁ Ρόσμπερ; Πολλὰ λόγια, μεγάλη συνοφύωσις, πολὺ δῆθεν «βάθος», πολλὴ φιλοσοφία, πολὺς συμβολισμὸς, πολλὰς πάπιες, πολλοὶ πύργοι, πολλοὶ χιονοστρόβιλοι, πολλοὶ πάστορες, κίτω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὅμως πολὺ λίγη «ποίηση καὶ ἀλήθεια»...

Βᾶι, βᾶι, βᾶι! Νὰ πὼς καταντάει ὁ ἀνθρώπος πού νομισε πὼς ἀντίκρουσε στὴν οὐσία τῆς, τῆ ζωῆ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀνάγνωσθαι καὶ γραφῆ καὶ πέρασε καὶ τὴ μέθοδο τοῦ Ὀλλενδόρφου!

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ἡ συγκρότησις τῆς Γερουσίας θεωρεῖται ἀπὸ ὅλους ὡς ἀντίκρουσις πού εἶναι προσωρισμένη νὰ στερεώσῃ τὸ πολιτικὸν νὰ συνετέλεσει στὴν κανονικὴν καὶ ἀπρόσκοπτη λειτουργία του. Ὅσο λείπει ἡ γε-

ρουσία ὁ πρόεδρος δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαλύσῃ τὴ βουλή· γιὰ τὸ σύνταγμα γιὰ νὰ διαλυθῇ ἡ βουλή· χρειάζεται συμφωνία προέδρου καὶ γερουσίας. Μὰ τώρα πού ἡ βουλή κάνει τὰ καθήκοντα τῆς γερουσίας εἶναι πλὴν τολμηρὸ νὰ σκεφτῆ κανεὶς πὼς ἡ βουλή θὰ ψηφίσει ἡ ἴδια τὴν αὐτοδιάλυσιν τῆς. Ἄρα, ὅλοι κεινοὶ πού ποθοῦν τὸν τετραμνημὸ τοῦ βίου τῆς βουλῆς δὲν βλέπουν πὼς ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τὸ ὅχι χωρὶς τὴ γερουσία ἢ χωρὶς πραξικόπημα. Ἡ γερουσία λοιπὸν ἢ πραξικόπημα. Μὰ ὀλοκλήρη κίνησις γίνεται γύρω ἀπὸ τούτῃ τὴν ιδέα. Ὅλοι οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ πολιτευόμενοι ζητοῦν γερουσίαν καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλους ὁ κ. Κοנדύλης. Τὸ Ἐθνικὸ Δημοκρατικὸ κόμμα ἐνυπολόγησε καὶ σχετικὸ μανιφέστο στὸ ὁποῖο ὀρίζει μάλιστα καὶ προθεσμίας στὴν κυβερνήσῃ. Ἄν ὡς τις ἀρχὲς τοῦ ἐρχόμενου Ἰουνίου δὲν λάβῃ ὀριστικὰς ἀποφάσεις σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς γερουσίας ὁ κ. Κοנדύλης δὲν εἶχε ἄλλο διάθεσι νὰ κρατήσῃ παθητικὴν στάσιν. Ἀπὸ τὸ μανιφέστο καθαρὰ φαίνεται πὼς ὁ βαθύτερος κόμπος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Δημοκρατικοῦ κόμματος εἶναι νὰ φτάσῃ στὴν ἐξουσίαν μὲ ὀλοκλήρῃ πολιτικὸν τρόπον. Τὸ πραξικόπημα πού ἠμπορεῖ μὲν νὰ τὸν φέρῃ στὴν ἐξουσίαν μὰ πού ὑποχρεωτικὸ θὰ χρωματίσει τὴ διοίκησίν του καὶ θὰ τὴν χαρακτηρίσῃ ἀνωμαλία τοῦτο ὁ κ. Κοנדύλης δὲν τὸ θέλει· ὅσο ἠμπορεῖ πολεμᾷ νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Ἐνας πολιτικὸς δὲν εἶναι ὅμως μόνος του καὶ στὶς ἀποφάσεις του ἐπιρροαζέται ἀπὸ χίλιους παράγοντας. Στὰ κόμματα ὑπάρχοντες οἱ δυσσεβημένοι ὅπως ὑπάρχοντες καὶ οἱ βιαστικοί. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα συντελοῦν κίπτες πρὸς λύσεις πού δὲν εἶναι φυσικὰ καὶ οἱ καλλίτερες. Ἡ ἐφημερίδα «Ἐστία» ἀπάντησε στὸ Κοινοβουλευτικὸ μανιφέστο καὶ μὲ χίλιες περιστροφές δήλωσε καθαρὰ πὼς δὲ φοβῆται τις ἀπειλὰς τοῦ στρατηγοῦ. Λέγοντας κατὰ τέτοιο ἡ «Ἐστία» δὲν τὸ πιστεύει ἀλλὰ κάνει μονάχα πολιτικὴν. Τί ἄλλο ἠμπορεῖ νὰ πεῖ; Μὲ τοῦτο ὅμως τίποτα οὐσιαστικὸ δὲν γίνεσθαι. Τὰ πράγματα ἀκολουθῶντες τὸ φυσικὸν τοῦ δρόμου καὶ τὸ μόνον θετικὸ ἀλλὰ καὶ παραγωγισμὸν στὸν τόπο μας εἶναι τοῦτο: Ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῶν ἀνθρώπων τῆς δράσης εἶναι ἡ ὀλιγοπιστία τους, ἡ ριχτὴ ἰδεολογία πού ἔχει μοιραία ἀποτελέσματα στοὺς ἄλλους. Καὶ στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο ὑπάρχει δίχως ἄλλο αὐτὴ ἡ ὀλιγοπιστία, ἄσχετο σὲ ποιὰς ἀφορμὰς ὀφείλεται, ὀλιγοπιστία πού ἀποθαρρύνει καὶ κείνους ἀκόμα πού ἔχουν τὴ διάθεσιν νὰ εἶναι φίλοι καὶ ὑποστηρικτὲς τῆς σημερινῆς καταστάσεως. Γιατὶ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμε πὼς ἄλλο πράγμα καλὴ πίστις καὶ ἄλλο φανατικὴ πίστις στὴ μεγάλη σημασία τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου. Καλὴ πίστις ἔχουνε δίχως ἀμφιβολία πολλὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως. Ἄν ὅμως ἕνα ἀπ' αὐτὰ εἶχε ἀπόλυτη πίστις τοῦλάχιστον στὸν ἑαυτὸ του θὰ ὑποχρεῖται μοιραία τοὺς ἄλλους νὰ δουλέψουν καὶ θὰ φαντάζε. Ποιὸ τὸ ὄφελος ὅμως οἱ μισοὶ νὰ δουλεύουνε εὐσυνείδητα καὶ μερικὸν ἄλλοτε μὲ πράξιν καὶ ἄλλοτε μὲ παράλειψιν νὰ χαλᾶν τὴ δουλείαν τῶν ἄλλων. Τὶ καρποὺς ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ἡ δουλειὰ τοῦ κ. Καφαντάρη, ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ ἐνὸς οικονομικοῦ προγράμματος ὅταν ἡ ἀναβολὴ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συμβάσεων γιὰ ὑδραυλικά, ἔργα στάθμης ἀφορμῆ γὰ μείνουν ἐκτάσεις ἀπροσπάτετες στὴ μανία

τῶν νερῶν τοῦ Στρυμῶνα. Καὶ τὸ κακὸ πού ἔγινε μὲ τις καταστροφές τοῦ Στρυμῶνα δὲν περιορίζεται μονάχα στὸ ὅτι ἕνα μέρος λαοῦ ἔπαθε καὶ τὸ κῶτος θὰ βρεθῆ ὑποχρεωμένον ν' ἀνοίξῃ σὲ περιόδο οἰκονομικῶν—τὸ ταμεῖο του καὶ νὰ συνδράμῃ τοὺς καταστραμένους πληθυσμούς, μὰ ἀκόμα ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ πού θὰ πληρώσῃ θὰ χάσει καὶ κάθε πρόσδο ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ θὰ ἀγοράσῃ καὶ συνάλλαγμα γιὰ νὰ φέρῃ ἀπ' ἄλλου δημοτριακά. Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο. Μὲ τὴν καθυστέρησιν τῶν ἔργων καὶ τὴν καταστροφὴν δημιουργεῖται κοινωνικὸ πρόβλημα μὲ τοὺς ἀνέργους τῶν περιφερειῶν ἐκεῖνων ἀπὸ τὴ μιά μεριά καὶ μὲ τὰ ἔλη ἀπὸ τὴν ἄλλη πού θὰ σηματοδοτοῦν ἀπὸ τὰ νερά. Προβλήματα λοιπὸν κινουοῦνται πού θὰ μοροῦσαν νὰ λείψουν ἀπὸ τὰ μέση ἂν εἶχαν ληφθῆ ἐγκαίρως τὰ μέτρα πού ἔπρεπε, ἂν εἶχαν γίνῃ τὰ ἔργα πού θὰ προλάβαιναν τὴν καταστροφὴν. Τὸ συμπέρασμα τώρα ἀπὸ ἀποψη κυβερνητικὴ εἶναι πὼς κείνο πού πείν νὰ χριστῆ ἀπὸ τὴ μιά μεριά γκρεμίζεται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πού λοιπὸν θὰ καταλήξῃ τὸ πράγμα. Κείνος πού διοικεῖ πρέπει νὰ εἶνε ἀνεξάντλητη στοργὴ πρὸς τὴν δουλειὰ του, νὰ δείχνῃ γιὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα τὴν ἴδια φροντίδα πού θὰ δείχνῃ γιὰ τὰ ἀτομικὰ. Ἐτσι κατὰ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλοιῶτα τρόπος γιὰ νὰ σωθῆμε δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ τὸ χειρότερον τὸ χειρότερον θὰ βαδίζομε ὡς πού νὰρθε ἡ ὥρα τῆς μεγαλύτερης συμφορᾶς πού ὅσοι ζήσουνε θὰ τὴν θυμούνται ὡς κατακλυσμὸ. Μέσα στὸ πλάισιο τῆς σοβαρῆς προσπίθειας πού γίνεται στὴν κυβερνήσῃ εἶναι καὶ ὁ μεθοδικὸς τρόπος πού ἀκολουθᾷ ὁ κ. Μιχαλακόπουλος στὴν ταχτοποίηση τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας. Τελευταία τὰ ταξίδια του καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκείνων τῶν ἡμερησίων τύπων ν' ἀνοίξῃ συζήτησι σχετικὴ μὲ τὸ Ἑλληνοϊταλικὸ καὶ Ἑλληνοτουρκικὸν σύμφωνον. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος δημοκρατικὸς τύπος μάλιστα πρὶν ἀκόμα ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ἐκθέσει τὰ πράγματα εἶχε ἀρχίσει ἀντιπολιτευτικὸν ἀγῶνα ἐναντίον παραχωρήσεων τάχα πού θὰ γίνονταν στὴν Ἰταλία μέσαστις ὁποῖες κρώτη ἦσαν τὸ νὰ θεωρηθῆ λήξαν τὸ δωδεκνησιακὸν ὑπερῆς Ἰταλίας. Ὅλα ταῦτα ἐννοεῖται ἦταν ἐπρόσφατα καὶ οἱ δηλώσεις πού ἔκαμετόσσο στὸν τύπο ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ὅσο καὶ οἱ ἀνακινώσεις του στὸ Ὑπουργικὸ συμβούλιον δείξαν πὼς κανένας λόγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ παραχωρήσεις καὶ γιὰ μείωσιν πού κανεὶς πὼς ὁ τρόπος πού ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν χειρίζεται τὰ ζητήματα εἶναι ὁ καλλίτερος.

Κατὰ τὸ δεκαπενθήμερον πού πέρασε δὲν ἔλλειψαν καὶ οἱ σχετικὲς διαδόσεις γιὰ κινήματα καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ κυβερνήσῃ διάψευσε καὶ τούτῃ τὴ φορὰ τις διαδόσεις.

Ἐνα ἀκόμα σημαντικὸν θέμα τοῦ δεκαπενθήμερου εἶναι τὸ Πανελλαδικὸ Ἐργατικὸν Συνέδριον. Ἄν καὶ εἶναι χωρίς ἀκόμα νὰ κρινόμε τις ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ὡς τόσο εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν κομμουνιστῶν ἀντιπροσώπων ὀρισμένων ὀργανώσεων. Ὁ ἀποκλεισμὸς αὐτὸς ἔχει σημασία γιὰ τὴν δείχνῃ πὼς ὀλοένα συνεδητότερα ξεκαθαρίζονται τὰ πράγματα καὶ στὶς ἐργατικὰς μάζας ἀκόμα. Ἀγρότερα

δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία πὸς τὸ ξεκαθάρισμα καὶ πὸς συνειδητὸ θὰ εἶναι καὶ πὸς κατηγορηματικὸ ὡς τόσο ὅμως ἢ ἀρχὴ ὅπως καὶ ἂν τὴν πάρει κανεῖς εἶναι εὐχάριστη καὶ γιὰ τοὺς δεξιούς καὶ γιὰ τοὺς ἀριστερούς γιατί ἔτσι θὰ φανοῦν οἱ δυνάμεις καὶ ὁ καθένας θὰ τραβήξει τὸ δρόμο του ἔχοντας συνειδητὰ στηρίγματα καὶ ὄχι ἀκαθόριστες καὶ ρευστὲς μαζικὲς δυνάμεις.

Κ. ΜΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γιὰ νὰ κριθεῖ ἓνα βιβλίον πρέπει νὰ μᾶς σταλοῦν δύο τοῦ ἀντίτυπα. Ὅσα σημειώνονται με ἀστερίσκους εἶναι γιὰ νὰ κριθοῦν στὸ «Δεκαπενθήμερο».

Στὴν ἀναγραφή ἐδῶ παραλείπεται ὁ τόπος, δταν τὸ βιβλίον ἔχει ἐκδοθεῖ στὴν Ἀθήνᾳ, τὸ σῆμα δταν εἶναι 80 καὶ ὁ χρόνος δταν εἶναι 1928. Ὅσα βιβλία εἶναι χωρὶς χρονολογία σημειώνονται με [χ.χ.] Σὲ εἰσαγωγικά ὁ ἐκδότης.

Ἐξασχοπούλου Ν. Ἡ ψυχολογία ἐν τῷ σχολεῖν καὶ τὸ δελτίον ἀτομικότητος. «Δημητράκος» Σελ. 44.

Ζολᾶ Αἰμ. Ἡ Ἐπιστροφή τοῦ πεθαμένου. Μετ. Ἀγγλ. Πανταζοπούλου. Ἐκδ. Κ. Γκοβότση, σελ. 57. *Hollesbecque M.* Ἡ Προϊστορικὴ Ἀνθρωπότης. Μετ. Β. Δ. «Ὁ Κοραῖς». Σελ. 128.

Κορνάρου Β. Ἐρωτικότις. Μικρὰ ἔκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς καὶ λεξιλογίου ὑπὸ Στεφ. Ξανθοῦδιδου. [Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀρ. 53]. «Σιδέρη» Σελ. 412.

Κυπρίου Θ. Γ. Ἡ Γαλλικὴ δι' ὄλους. Νέα πρακτικὴ μέθοδος διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης ἄνευ διδασκάλου. Τεύχ. Δ'. «Τζάκας καὶ Δελαγομαμάτικας». Σελ. 145-192.

Μάρξ Κ. Τὸ Κεφάλαιον. Μετ. Π. Πουλιόπουλου καὶ Γ. Δούμα. Τεύχ. 2. [Σοσιαλιστικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 8]. «Ἀθηνᾶ». Σελ. 340.

Μπαλζάν Ὁν. Μιά ἀγάπη ἰδανικὴ (La fausse-Maitresse). Μετ. Γ. Βλαστοῦ. [Τὰ 100 Ἀριστοτελεῖματα ἀρ. 1]. «Παπαδημητρίου». Σελ. 96.

Μπόργερ Δ. Ἀρραβωνιάσματα. Τυπ. Γραφείου Τύπου «Ἑλλάς». Σελ. στίχ. 79.

Παπαϊωάννου Ε. Πλήρες σύστημα ἑλληνικῆς μα-

θητικῆς αὐτοδουκίᾳς. «Τυπ. Ν. Θεοφανίδου καὶ Σ. Λαμπαδαρίδου». Σελ. 163.

Περὲ Γκαμπριέλ. Γενεὴ—Δοκίμο. Πρόλογος Ἀντρέα Μαρού. Μετ. Π. Παπα. Σελ. 178.

Τζιατζιού Ε. Τραγούδια τῶν Σαρακαταναίων. [Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων—Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 4]. «Σιδέρη». Σελ. 112.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

«Αἱ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ τε Κορινθιακοῦ καὶ Εὐβοϊκοῦ κόλπου μέλλουσαι νὰ κτισθῶσι πόλεις πρέπει νὰ κτίζονται ὑπὲρ τὸ ὑψόμετρον 25 000 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν» αἱ χθαμαλαὶ ἐπὶ τῶν ἀπτόνων πόλεις πάντοτε διατρέχουσι τὸν κίνδυνον διὰ τοῦ κατακλισμοῦ καὶ πρέπει ν' ἀποφύωμεν τοῦτον· αἱ πόλεις δὲν κτίζονται διὰ τὴν σήμερον ἀλλὰ διὰ τὴν αὔριον καὶ ἔσσει». Ἀθανάσιος Γεωργιάδης, Μηχανικός, στὴ «ΠΡΩΤΑ» 6 Μαΐου σ. 5 στ. 7. — «... τὸ ἀλλοδαπὸν κεφάλαιον προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας, αἱτίνες... εἶναι προδήλως ἀπαραίτητον διὰ τὸ συμφέρον καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας ἢ παραμονὴ αὐτῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἡμεδαποῦ κεφαλαίου». Γεώργ. Δ. Οἰκονομολόγος στὴν ΠΡΩΤΑ 8 Μαΐου σ. 5 στ. 6. — «Κατ' ὄλον αὐτῶν τῶν ξενικῶν ἐπεμβάσεων...» Ὁ ἴδιος αὐτ. σ. 6 στ. 1. — «... Αἱ δηλώσεις εἰς τὰς ὁποίας προέβη ὁ... Τσαλδάρης... δὲν ἠμποροῦν ἀσφαλῶς νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν τρέφει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἑλληνικὸς λαός». ΕΣΤΙΑ 8 Μαΐου σ. 1 στ. 1 (κρίσιον ἄρθρον). — «Ὁ καθείς μας εἶπεν ἀρετὰ [en avait assezt]. αὐτ. σ. 4 στ. 2 (μετάφραση). — «Ἐν τούτοις ἀναχωροῦντες περὶ τὴν 20 ὥραν... ἦτο πιθανὸν ὅτι κατὰ τὴν ἀφῆξίν μας... ἢ ἀτμοσφαιρικὴ πῦσις θὰ εἶχε ἀπομακρυνθῆ] πρὸς ΒΔ. κατεύθυνσιν». ΠΡΩΤΑ 11 Μαΐου σ. 1 στ. 5.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐντὶ Α. Ντύρερ (Μόναχον) βλέπε Α. Ντύρερ (Μαδρίτη).

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΠΥΡΣΟΣ,, Α. Ε.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς ἑκατονταετίας. Συντάσσεται ὑπὸ 700 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογίων καὶ συγγραφέων. Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐγγράφονται συνδρομητὰ διὰ τοὺς 4 πρώτους χρυσοδέτους τόμους πρὸς Δραχ. 1000 εἰς 10 μηνιαίας δόσεις.

— Ζητήσατε ἐγκύκλιον ἐγγραφῆς καὶ δεῖγμα δωρεάν. —

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΤΗΛΕΦ. 11-48

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. Ἐκδοσις στερεότυπος ἐπιμελεῖα Γ. Γαργάκου. Τεύχος Α' περιλαμβάνον τὰ βιβλία Α, Β, Γ, ἐπὶ ἑκάστου οὗ χρόνου ἄνευ τυπογραφικῶν σφαλμάτων Ἐκδοσις ἀνωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως Teubner Λειψίας. Δρ. 20.

ΟΛΗΓΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΝ ὑπὸ Κ. Χολέβα Δρ. 30.—δεδεμ. 35.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποβῇ τὸ ἀπαραίτητο ἐγκόλπιο κάθε μέλους συνεταιρισμοῦ, ὥστε ὁ ἀγρότης εἶτε στὸ σπίτι του εἶτε στὴ δουλειά του νὰ τὸ ἔχῃ πάντα μαζὴ του διὰ νὰ μπορῇ σὲ κάθε στιγμή νὰ διαβάσῃ μέσα σ' αὐτὸ τὰ δικαιώματά του καὶ τὰ καθήκοντά του κατὰ τὰς διατάξεις τῶν νόμων. Σκοπὸς τοῦ βιβλίου ἐπίσης εἶναι νὰ δημοσιοποιῇ πραγματικὴ καὶ συνειδητὴ συνεργασίαν με τοὺς συνεταιρισμοὺς μέλη τῆς ἐνώσεως ἐπάνω στὴν ὁποίαν πρέπει νὰ στηρίζουν τὴν πραγματικὴν ποδὸ ὄχι μόνον τῶν συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐνώσεων.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ὑπὸ Πολυβ. Δημητράκοπούλου. Δρ. 61.— Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ ὅτι ἰου ὁ τίτλος ἐπέρεπε ἴσως νὰ εἶναι «Τὸ μυστικὸν τῆς Ζωῆς» ἀποτελεῖ μαθηματικὴν ψυχολογίαν καὶ ψυχοφυσικὴν, περιλαμβάνει δὲ Φυσιολογίαν τῆς Ζωῆς, Φυσιολογίαν τοῦ Θανάτου, Φυσιολογίαν τοῦ Πνευματισμοῦ καὶ Συμπλήρωσιν τῆς Ἐπιστημονικῆς Θεωρίας περὶ τῆς Συλλήψεως καὶ τῆς ἐπανόδου (μετεμψυχώσεως).

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνεκρινώθη γαλλιστὶ ἐν - εὐρίθῃ καὶ ἐκρίθη ὡς ἕξῃς ἀπὸ τοὺς εἰδικότερος τῆς Ἑθνώτικῆς διδασκαλίας. Ὁ Lombroso τὸ ἀπεκάλεσε «θεωρίαν λαμπρὰν καὶ καλῶς αιτιολογητέην». Ὁ δὲ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις «Παγκοσμίου Ἐταιρίας τῶν ψυχικῶν μελετῶν» Paul Joire εἰς ἐπίσημον ἐκθεσίν του πρὸς τοὺς ἐταίρους ἐξήρακε τὴν «Ἑλληνικὴν θεωρίαν περὶ ψυχῆς» ὡς τὴν ἀπικάλυπτον τὴν «Ἑλληνικὴν ἀπόψιν ἐν ἀπόψει ἐνδιαφροῦσαι, αἱτίνες ἔβλουν ἀνυψεῖν ὁδὸν εἰς πλείστα παρατηρήσεις, καὶ οὗτοι ἐξαρκούντι πρὸς ἐξήγησιν ὄλων τῶν φαινομένων τῆ ζωῆς, τοῦ θανάτου, τῆς ἐργασίας, τοῦ ὕπνου κλπ. Ἄλλ' ἢ πλέον ἀξιοσημείωτος ἀποψις τῆς ἐργασίας ταύτης εἶνε ἡ ἀπόδειξις διὰ σχηματικῶν πινάκων ὄλων τῶν φαινομένων τῆς φύσεως ὑπὸ τύπον γεωμετρικῶν σχημάτων κλπ. κλπ.»

Ἐπίσης ἐξεδόθησαν: Γ. Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ «Σκέψεις τινὲς περὶ ὄργωνώσεως τῆς ἐκπαίδευσως». RUDOLF KZELLEN «Τὰ αἰτία τοῦ παγκοσμίου πολέμου» καὶ ΝΙΚ. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ «Ἡ σωματολογία τοῦ παιδός».

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΧΕΣΣΕΣ ΑΞΙΩΝ

"Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ,,
Σοφοκλέους 1β

Πώλησις Λαχ. Ὁμολογιῶν ἐπὶ πιστώσει. Μόνον με 50 δραχμὰς μηνιαίως ἀποκτάτε 5—10 Λαχ. Ὁμολογίας τοῦ Κράτους ἢ τῆς Ἑθνικῆς.

ΙΩΣΗΦ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ὁ κ. Ἰωσήφ Σφακιανᾶκης διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπὶ 15ετίαν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθεὶς, θεραπεύει ἅπαντα τὰ **Γυναικολογικά, Μαιευτικά, Οὐρολογικά, Δερματικά καὶ Μεταδοτικά** νοσήματα. Ἐγχειρήσεις γυναικολογικαὶ ἐπιτυχεστάται. Λέχεται 10—12 π. μ. καὶ 4—8 μ. μ.

Ὁδὸς Ἀγ. Κωνσταντίνου 28

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΑΚΤΥΠΗΣ

Ἱατρός

Μαιευτὴρ—Γυναικολόγος

Ἐπιμελητὴς Δημοτικοῦ Μαιευτηρίου

Ὁδὸς Τζωρτζη 12 (Πλατεῖα Κάνιγγος)

Ἐπισκέψεις 4—6 μ. μ.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ὁδὸς Σταδίου 56

Πώλησις καὶ ἔκδοσις παντὸς εἶδους Ἑλληνικῶν βιβλίων: Νομικῶν, Ἱατρικῶν καὶ φιλολογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ὁδὸς Φράττυ καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλδη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελευταίας τοῦ εἶδους. Περιλαμβάνουν 40 διάφορα μηχανήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους ἐργασίαι, τυπογραφικαί, λιθογραφικαί, βιβλιοδετικά.

ΚΟΥΒΑΡΙΣΤΡΕΣ "ΛΕΟΝΤΟΣ,,

Ἐργοστασίου

Ι. ΡΗΓΓΑ

Αἱ στερεώτερα καὶ εὐθινοτέρα κλωστὰ

Γραφεῖα: **ΡΟΜΒΗΣ 22**

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΖΗΚΑΚΗ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δ ὕβαση: Νίτος Ὁ προφήτης μιᾶς νέας θρησκείας.

Ἡ θρησκεία τοῦ Βάγγερ.

Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλιῶν λιμνῶν καὶ τῶν παραμυθίων (ἐντυπώσεις ἀπὸ τῆ Φιλανδία).

Σαῖξπηρ: Χειμωνιάτικο παραμῦθι μετάφρασις Κέντ. Οἰκονομίδου.

Σ. Προκοπίου: Ἑλλην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ.

Παναγιωτοπούλου: Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης.

Εὐστρατίου: Αἱ τράπεζαι.

Δ. Ροδίου: 30 τραγούδια τετραφώνων χορῶν ἀνδρῶν.

ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ

“TANGLEFOOT,”

ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΕΙ

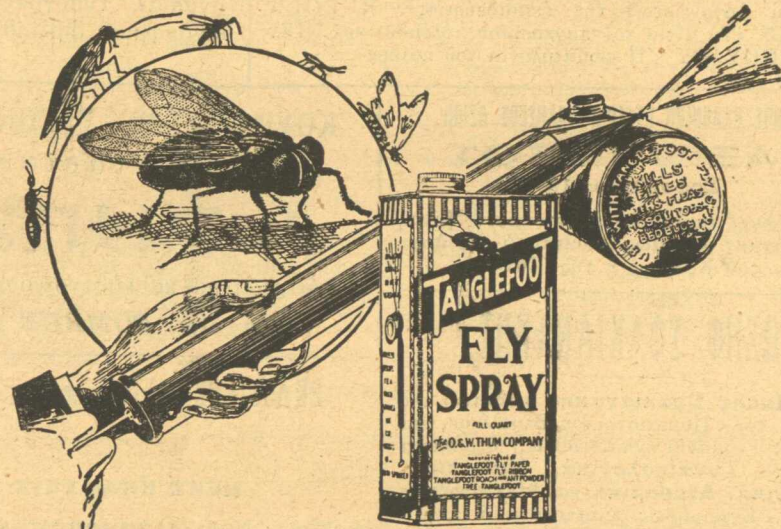
Σας συνιστώμεν
να τὸ
προτιμήσετε

ΜΥΙΓΕΣ
ΚΟΡΕΟΥΣ
ΚΟΥΝΟΥΠΙΑ
ΚΑΤΣΑΡΙΔΕΣ

κ. τ. λ.

Εἶναι
Οἰκονομικὸν
καὶ
Εὐδηγνὸν

Ἴδου τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου:

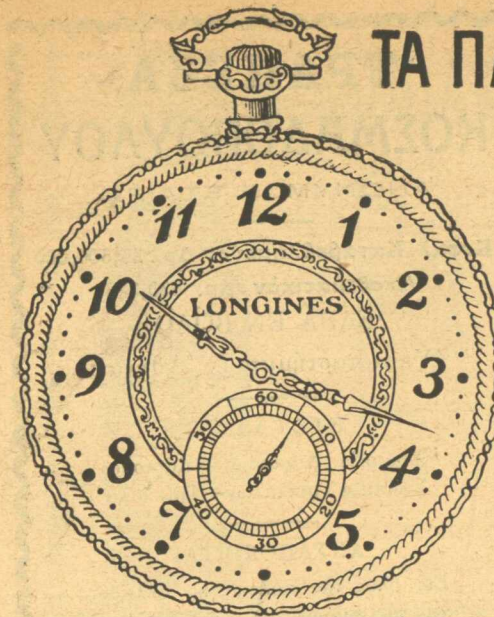
TANGLEFOOT INSECTICIDES

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΡΟΥΜΗΣ

ΑΔΡΙΑΝΟΥ 70.—ΤΗΛΕΦ. 4-64

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

CHRONOMETRES

Longines
LONGINES
9 GRANDS PRIX
309 ΠΡΩΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ Π. ΖΕΝΕΤΟΥ
Ἀδαμαντοπῶλαι

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ
Ἀθῆναι

ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΑΙ ΚΑΛΙΤΕΡΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

— Ο ΗΛΙΘΙΟΣ —

Τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ντεστογιέφσκυ

Τόμοι 1—4 Δραχ. 60

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν και Ἀποθεματικόν
Δρ. 57.500.000 Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1926.

Κεντρικὸν Πρατήριον:
Ὁδὸς Ἀθηνᾶς ἀριθ. 53

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκεῖς, μοσχάτοι,

ΟΙΝΟΙ ΕἰΣ ΦΙΛΑΔΑΣ: Ἐπιτραπέ-
ζιοι ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μοσχάτου
Οἴνου.

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ “ΒΟΤΡΥΣ,”
ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.
Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλ. Καταβεβλημένον Δρ. 25,500,000

Ἀποθεματικὸν Δρ. 830,228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛῶ

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθῆναις

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισσα

Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100,000 δραχμῶν
με 7 % — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζικὰς ἐργασίας

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι, Φιλότεχνοι κλπ. ἢ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα
Μονωδία, Δραματικὴ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία
Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ (σύστημα
Dalcroze).

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ παραρτήματα Αθηνῶν:

ΜΗΝΑΣ ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας-Α. Ἀλεξάνδρ. 14
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΔΑ — Ἀχαρνῶν-Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ — Κεραμειὸν-Ἐλευσινίων
ΔΕΟΝΤΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ — Τέρμα Πατησίων
ΔΕΔΑΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ — Πατησίων 336
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΑΝ — Παγκράτι
ΑΔ. ΖΕΡΒΟΥ-ΔΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ — Καλλιθέα
ΠΑΝΤ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ — Κηφισιά
Ν. ΜΠΟΥΡΟΥΝΗ — Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ — Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ & ΜΑΚΡΗ — Ν. Φαλήρου
Α. ΨΑΛΤΩΤ — Νέα Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
» » ΧΑΛΚΙΔΟΣ
» » ΚΟΡΙΝΘΟΥ
» » ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
» ΒΟΔΟΥ
Μέσος ἔτος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝᾶ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ
& ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ BLUTHNER SROTRIAN-STEIN-
WEG, NEUMEYER, SORH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικὰ καὶ νεώτερα. Γίνον-
ται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συνεργασία με-
τὸς μεγαλύτερους ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης.

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδο-
λίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευτῶν ὀργάνων
ἐξαρτήματα παντὸς εἶδους, μπάνα φλαμονικῶν,
ρόλοι πιανόλες, χρονόμετρα κλπ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὴν μουσικῶν τεμαχίων καὶ
ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΑΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παν-
τὸς εἶδους πιάνο, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ
ἀρίστους τεχνίτας.

ΚΟΝΙΑΚ

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 7

ΠΛΑΤΕΙΑ

ΚΑΡΑΓΥΣΚΑΚΗ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S.A. METAXA
LE PIREE-CRECE
ΚΟΝΙΑΚ - ΜΕΤΑΞΑ

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΧ. 100.000

ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5 %

Α. Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ὁδὸς Παπαρρηγοπούλου 9

Ἐκάστη κλήρωσις τοῦ Μεγάλου Λα-
χείου εἶναι αὐτοτελὴς 5.250 λαχοὶ
κερδίζουσι εἰς ἑκάστην κλήρωσιν
δρχ. 5.500.000.

ΠΙΝΑΣ ΚΕΡΔΩΝ

Κλήροι	1	2.000.000	πρὸς Δρχ.	2.000.000
>	1	400.000	>	400.000
>	1	250.000	>	250.000
>	1	200.000	>	200.000
>	1	100.000	>	100.000
>	1	50.000	>	50.000
>	1	20.000	>	20.000
>	1	15.000	>	15.000
>	1	10.005	>	10.000
>	1	9.000	>	9.000
>	1	8.000	>	8.000
>	1	7.000	>	7.000
>	1	6.000	>	6.000
>	2	5.000	>	10.000
>	10	4.000	>	40.000
>	25	3.000	>	75.000
>	100	2.000	>	200.000
>	100	1.000	>	100.000
	250			3.500.000
	5000	400		2.000.000
	5250			5.500.000

Ἀριθμὸς τις κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν
ὡς ἕκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν
κερδῶν, πλείονα τοῦ ἑνὸς κέρδη, λαμβάνει
πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

Τετάρτη κλήρωσις 8 Αὐγούστου

Ἐκαστον Γραμμάτιον διαιρεῖται εἰς 4 τμή-
ματα πωλούμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ πα-
ρέχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς
ἄνω κερδῶν.

ΠΟΥΡΗΣ

ΚΟΝΙΑΚ

ΟΥΖΟ

ΗΔΥΠΟΤΑ

Οἶκος ἰδρυθεὶς τῷ 1868

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

ΤΗΝ 15 ΜΑΪΟΥ

ΘΑ ΓΙΝΗ Η ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 15ης Μαΐου καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα οἱ εἰδικῶς ἐξουσιοδοτημένοι ἀπογραφεῖς θὰ διανεμῶν εἰς τὰς οἰκογενεῖας καθὼς καὶ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα κλπ. ἀπὸ ἑνα ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ, διὰ κάθε ἄτομον.

Τὰ δελτία αὐτὰ περιλαμβάνουν διάφορα ἐρωτήματα.

Σκοπὸς τῶν ἐρωτημάτων εἶνε ἡ ἐξακριβωσις τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς κατανομῆς αὐτοῦ κατὰ φύλον, κατὰ ἡλικίας, κατὰ ἐπαγγέλματα, κλπ. διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν ὅλοι τί εἶνε ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ κατοίκων, πὼς κατατάσσονται οὗτοι κατὰ ἡλικίας, πόσοι εἶναι ὑπανδρῶν ἢ μῆ, πόσοι εἶνε ἐγγράμματοι ἢ ἀγράμματοι, πόσους ἔχει ἡ Ἑλλὰς γεωργοὺς καὶ πόσους βιομηχάνους, ἐμπόρους καὶ λοιποὺς ἐπαγγελματίας.

Ὅλα τὰ ἐρωτήματα σκοποῦν τὴν ἀριθμητικὴν ἐξακριβωσιν τῶν διαφόρων τάξεων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ ὀνόματα δὲν πρόκειται νὰ γίνων γνωστὰ ἀπὸ τὴν Στατιστικὴν Ὑπηρεσίαν.

Συμπληροῦντες τὰ δελτία πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσητε τὸ Κράτος, καὶ σὰς τοὺς ἰδίους.

ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ ΕΧΟΥΝ ΣΑΦΕΙΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΣ αἱ ὁποῖαι ἔγιναν καὶ γίνονται δι' ἀπογραφῶν καὶ χρησιμεύουν ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ τῶν κατοίκων.

Ἐνισχύσατε τὴν προσπάθειαν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Στατιστικῆς αὐτοῦ Ὑπηρεσίας.

**ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΑΤΕ ΜΕ ΑΚΡΙΒΕΙΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΩΣΑΤΕ ΑΥΤΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΓΡΑΦΕΙΣ
ΠΟΥ ΘΑ ΤΑ ΖΗΤΗΣΟΥΝ ΤΗΝ 16 ΜΑΪΟΥ**

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

(ΔΗΛΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ)

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες θὰ γίνῃ ΑΠΟΓΡΑΦΗ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους, πρᾶγμα πὸν εἶνε πολὺ χρήσιμο καὶ ἀπαραίτητο, ὄχι μόνον διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν κάθε πολιτισμένης χώρας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν οἰκοκυροσύνην καὶ τὴν πρόοδο τοῦ Δήμου καὶ τῶν κατοίκων του.

Πρὸς τοῦτο τὴν ἡμέραν τῆς 15 τοῦ τρέχοντος Μαΐου εἰς τὸν Δῆμον μας, ὅπως καὶ εἰς ὅλο τὸ Κράτος, ἀπογραφεῖς θὰ πᾶνε εἰς ὅλα τὰ σπίτια, ξενοδοχεῖα καὶ ἐν γένει καταστήματα καὶ θὰ μοιράσων τόσα δελτία, ὅσοι εἶνε οἱ ἄνθρωποι πὸν κατοικοῦν εἰς αὐτά, ἐντόπιοι ἢ ξένοι, μεγάλοι καὶ μικροί, ἀκόμη καὶ βρέφη, πὸν θὰ κοιμηθοῦν ἐκεῖ τὴν νύκτα τῆς 15 πρὸς τὴν 16 τοῦ Μαΐου. Τὰ δελτία ταῦτα οἱ ἴδιοι ἀπογραφεῖς θὰ μαζεύσων συμπληρωμένα τὴν ἐπομένην (16 Μαΐου, Τετάρτην), ὅπως σταλοῦν ἀμέσως εἰς τὸ Δημαρχεῖον.

Ἡ συμπλήρωσις εἶνε πολὺ εὔκολη, φθάνει εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ δελτίου νὰ γίνων αἱ ἀπαντήσεις μὲ εὐκρίνειαν καὶ ἀκόμη μὲ καλὸ γράψιμο.

Ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ ἔχει πεποιθήσων ὅτι οἱ φιλοπρόοδοι κάτοικοι τοῦ Δήμου θὰ συνδράμουν μὲ ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀπογραφῆς, ἀφοῦ μάλιστα ἐκεῖνοι πὸν θὰ ἤθελαν φέρει ὁποιαδήποτε ἐμπόδια τιμωροῦνται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Μαΐου 1928

Ὁ Δήμαρχος
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Έτος ίδρύσεως 1926

— Κεφάλαιον. Δραχμ. 10.000.000 —

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Έν Αθήναις Πανεπιστημίου 55. Τηλ. 12-69

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Έν Πειραιεί Μακρᾶς Στοᾶς 39. Τηλ. 2-9
Πρακτορεία : Έν Χαλκιδριῶν καὶ Μαραθῶνι

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΚΩΝ. Η ΠΟΛΥΓ. ΝΗΣ
Ἀντιπρόεδρος ΕΥΣΤ. ΨΗΜΕΝΟΣ
Γεν. Διευθυντής ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ 50.000—100.000
ἀφορολόγητον με τοὺς καλυτέρους τόκους.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μικροῦ κεφαλαίου
μέχρι δραχ. 25.000 8 ο/ο.

Ταχίστη ἐξυπηρέτησις τῶν πελατῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἀριστείδου 4.

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτελέσει πάσης τραπεζικῆς
ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄψει

εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα
πρὸς 5 ο/ο ἐτησίως.

Ταμιευτήριον

μέχρι δραχ. 75.000 πρὸς 6 ο/ο ἐτησίως
ἀπληλαγμένον φόρου.

Τελεία ἐγκατάστασις Ὑψαυροφυλα-
κείου.—Θυρίδες πρὸς ἐνοικίαισιν
ἀπὸ δραχ. 150 ἐτησίως καὶ ἄνω.

Ἄνοικτόν 8.30—1 καὶ 3—7 μ. μ.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤῸ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΧ. 330.000.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Ἀποκλειστικὸν προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων.—Ἐκδόσις τοκο-
φόρων ὁμολογιῶν. Καταθέσεις ἐν ὄψει ἅπλαϊ καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμόν.—
Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ.—Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.—Προεξο-
φλήσεις.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ
λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ ἑλληνικῶν τίτλων.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ
ἐπ' ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων.—Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυ-
ρογράφων.—Πιστώσεις ἐναντι φορτωτικῶν.—Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ
ἕτερα νομικὰ πρόσωπα.—Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἐταιρείας.—Χο-
ρηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας καὶ συνεταιρισμοὺς.—Δάνεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν
Δημόσιον.—Υπηρεσία Ἑθνικῶν Δανείων.—Υπηρεσία ἐντόκων Γραμματίων Ἑθν.
Ἀμύνης.—Προμήθειαι διὰ λογαριασμόν τοῦ Δημοσίου.—Ἀγορὰ καὶ πώλησις δια-
φόρων εἰδῶν διὰ λησμόν τοῦ Δημοσίου.—Ἐἰσπραξις δημοσίων προσόδων καὶ πλη-
ρωμῆ Δημοσίων δαπανῶν.—Υπηρεσία Δανείων καὶ μετοχῶν διαφόρων Ἐταιρειῶν.
Ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ξένων τρα-
πεζικῶν γραμματίων.—Ἐκδόσις καὶ πληρωμὴ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστο-
λῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς.—Ἐκτελέσις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.—Ἐἰσπραξις Ἀξιών.
Φύλαξις τίτλων, αὐτοσίου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμέ-
νων.—Φύλαξις κιβωτίων ἀδήλου περιεχομένου.—Ἐνοικίαισις Χρηματοκιβωτίων.

ΕΧΕΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΡΑΟΣ 30 % ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ, ΑΝ ΠΡΙΝ
ΑΓΟΡΑΣΕΤΕ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΪΑΣ

TITAN

ΑΘΗΝΑΙ—*Αιόλου 198* ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ—*Ἀκτὴ Μιαούλη*
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—*Βενιζέλου 19* ΠΑΤΡΑΙ—*Ἁγίου Νικολάου 31*
ΑΙΓΙΟΝ—ΑΓΡΙΝΙΟΝ—ΜΙΤΥΛΗΝΗΝ—ΧΙΟΝ—ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ
ΡΕΘΥΜΝΟΝ—ΝΑΥΠΛΙΟΝ—ΤΡΙΠΟΛΙΝ—ΙΘΑΚΗΝ κλπ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΙΣ, Πυώδης οὐλίτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις
τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANOGLYE

τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτου «LA BIOTHERAPIE».

Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντόπαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας
καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ *Φαρμακεία*. Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τοῖς κ. κ.
ΚΑΤΑΠΟΔΗ καὶ ΤΡΙΦΥΛΛΗ Μακρᾶς Στοᾶς 47 — Πειραιᾶ.

“Η ΑΝΑΤΟΛΗ,”

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΣΤΑΔΙΟΥ 14

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 4-62

ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΖΩΗΣ & ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ 400.000.000
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ 45.000.000

ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΛΟΓΩ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΛΗΞΕΩΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΔΡΑΧ. 13.000.000

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΖΩΗΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ

ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΙΚΟΝ
ΠΟΥ ΔΙΔΕΤΑΙ
ΕΙΣ ΟΙΑΝΔΗΠΟΤΕ ΩΡΑΝ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΦΦΕ-ΓΑΛΑΚΤΟΣ
ΤΗΝ ΠΡΩΤΑΝ

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ

ΜΑΓΝΗΣΙΑ
Σ. ΠΕΛΛΕΓΡΙΝΟ